

ÖZEL BİR DÜZENLEME OLAN ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ
KORUNMASI HAKKINDA KANUNUN DEĞERLENDİRMESİ

EVALUATION OF A SPECIAL ACT ON THE PROTECTION OF TOPOGRAPHIES OF
MICROELECTRONIC SEMICONDUCTOR PRODUCTS (SEMICONDUCTOR
PROTECTION ACT)

Özden YÜCE
102613024

Prof. Dr. Ali Necip ORTAN :

Yrd. Doc. Dr. Gül Okutan NILSSON :

Yrd. Doc. Dr. Mehmet Mutlu YENİSEY :

Tezin Onaylandığı Tarih :

Toplam Sayfa Sayısı : 99

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1)Entegre Devre
- 2)Entegre Devre Topografyası
- 3)Topografya
- 4)Tersine mühendislik
- 5)Yarı iletken

Anahtar Kelimler (İngilizce)

- 1)Integrated Circuit (Semiconductor product)
- 2)Topography of Semiconductor product
- 3)Topography
- 4)Reverse Engineering
- 5)Semiconductor

ÖZEL BİR DÜZENLEME OLAN ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ KORUNMASI HAKKINDA KANUNUN DEĞERLENDİRMESİ

Entegre devre topografyasının temeli bilgisayar teknolojisine dayanmaktadır ve elektiriksel fonksiyonların küçük parçalarda yer alması ile oluşan minyatür bir yapıdır. Entegre devre bu elektiriksel yapının asıl adıdır. Entegre devre topografyası bu yüzyılın en belirgin teknolojik buluşlarından biridir. Bu konu özellikle son 20 yıldır gelişmiş ve hukuki anlamda değerlendirilmeye başlanmıştır. Özellikle fikri mülkiyet alanında yeni gelişen ve bugün birçok ülkede yasal düzenlemelere konu olan entegre devre topografyası Türk Hukukuna da Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanunla konu olmuştur.

Entegre devre topografyasının ilk olarak hukuki anlamda değerlendirilmeye başlandığı ve yasal düzenlemenin yapıldığı yer Amerika'dır. Amerika'daki düzenlemede entegre devre topografyasının fikri mülkiyet hukukunun diğer bilinen tüm alanlarından farklı olduğu sonucuna varılarak özel olarak düzenleme yoluna gidilmiştir. Çünkü enter devre topografyası bilinen, geleneksel fikri mülkiyet hukukunun hiçbir alanına tam olarak uymamaktadır.

Amerikadaki bu düzenleme bugün ulusal ve uluslararası anlamda bir çok düzenlemeye etkilemiştir. Bunun sonucunda bir çok ülke kendi hukuklarında bu yönde özel düzenleme yapma yolunu tercih etmişlerdir. Ayrıca entegre devre topografyası uluslararası anlaşmalara, Avrupa Birliği yönergelerine de konu olmuştur. Kısa süre içerisinde bir çok hukuk düzeninde tartışılan bu konu Türk Hukukuda da yakın zamanda tartışılmaya başlanmıştır.

Tezimizde asil üzerinde durduğumuz noktada bu konunun hukuki olarak korunması için izlenecek yolun değerlendirilmesidir. Ayrıca Türk Hukukunda yeni tartışılmaya başlanan bu konu hakkında bilgilerin bir araya getirilmesi amaçlanmaktadır. Bunun için entegre devreler topografyası ile ilgili olarak yapılan özel düzenlemeden yolla çıkararak değerlendirme yapılmaktadır. Bu nedenle yasal durumu da belirlemek açısından yol gösterici bir kaynak olacağını düşünmekteyiz.

EVALUATION OF ACT ON THE PROTECTION OF TOPOGRAPHIES OF MICROELECTRONIC SEMICONDUCTOR PRODUCTS (SEMICONDUCTOR PROTECTION ACT) WHICH IS A SPECIAL REGULATION

Topography of semiconductor products is based on computer technology and structurally it is a miniature structure composed by electrical functions in small pieces. Semiconductor products is the real name of this electrical structure. Topography of semiconductor products is one of the most prominent inventions of the present century. This area has developed especially in the last two decades and started to be legally assessed. Topography of semiconductor products which has especially emerged in intellectual property area and been subject to legal regulations in several countries, has also been a subject of Turkish Law within the law of protection of topographies of semiconductor products.

It was the USA where topography of semiconductor products first started to be legally assessed and the first legal regulations were carried out. In the USA it was concluded that topography of semiconductor products is different from all other known areas of intellectual property law and they carried out a special arrangement because topography of semiconductor products does not actually fit into any areas of known traditional intellectual property law.

This arrangement in the USA has effected several national and international arrangements. Consequently, a number of countries preferred to make special arrangements in their laws in accordance therewith. Moreover, topography of semiconductor products has also been subject to international agreements as well as EU directives. This issue that has been discussed in several law orders has started to be discussed in Turkish law.

The main point of our thesis is to assess the way that should be followed to legally protect this issue. Moreover, it is aimed to gather information about this issue that has just started to be discussed in Turkish law. Therefore, an arrangement is being made by setting out the special arrangement that has especially been done in relation with the topography of semiconductor products. For this reason we are of the opinion that this will be a guiding resource in determining the legal situation.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI

A. Fikri Mülkiyet Alanındaki Düzenlemeler.....	11
1. Eser Sahipliği ve buna bağlı haklar.....	11
2. Markalar.....	14
3. Patentler	18
4. Coğrafi işaretler.....	19
5. Endüstriyel tasarım.....	21
6. Ticari sırlar ve gizli bilgiler.....	24
7. Entegre devre topografyası.....	25

ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYASI

A. Entegre Devre Topografyaları	
1. Tanımı.....	26
a) Genel.....	26
b) Topluluk ve Türk hukukunda.....	29
2. Korumanın Önemi ve işlevi(gerekçe).....	30
B. Tarihi Gelişimi	
1. Dünyadaki.....	32
2. Uluslararası Anlaşmalarda	39
3. Avrupa Birliğindeki gelişimi.....	45
4. Türkiye’de Gelişimi.....	48
C. Diğer Fikri Mülkiyet Alanları ile karşılaştırması.....	50

ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ KORUNMASI HAKKINDA

KANUN DERGERLENDİRİLMESİ

(Kanun sistematigi ve madde silsilesine uygun olarak)

BİRİNCİ BÖLÜM

A. Amaç, Kapsam ve Tanımlar.....	58
B. Korumadan yararlanacak kişiler, Korumanın Konusu, Şartları ve Süresi	
1. Korumadan Yararlanacak Kişiler.....	62
2. Korumanın konusu.....	64
3. Korumanın başlangıcı ve süresi.....	69

C. Hak Sahipliği, Hak Sahibini Yetkileri ve Koruma Hakkının Sınırlandırılması	
1. Hak Sahipliği.....	72
2. Hak sahibinin yetkileri.....	73
3. Koruma hakkının sınırlandırılması.....	76

D. Başvuru Şartları ve Tescil

1. Başvuru Şartları.....	84
2. Tescil ve yayımlama.....	88

İKİNCİ BÖLÜM

A. Devir, İntikal, Rehin, Haciz ve Lisans

1. Devir, İntikal, Rehin ve Haciz.....	89
a) Devir.....	89
b) Rehin.....	90
c) İntikal.....	90
d) Adres, Unvan Değişiklikleri, Nev’i Değiştirme, Birleşme.....	90
2. Lisans.....	90
a) İnhisarı Lisans.....	92
b) İnhisarı olmayan lisan.....	92

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. Hükümsüzlük Halleri, Hakkın Sona Ermesi ve İşlem Yapma Yetkisi Olanlar

1. Hükümsüzlük talebi ve hükümsüzlük halleri.....	93
2. Hakkın sona erme sebepleri.....	95
3. Enstitü nezdinde işlem yapmaya yetkisi olan kişiler.....	96

B. Tecavüz Sayılan Filler, Davalar, Mahkemeler, İhtiyati Tedbir ve Zamanaşımı

1. Hakka tecavüz sayılan fiiller.....	96
2. Davalar.....	98
I. Hakka tecavüz sayılan fiillerden dolayı açılan davalar.....	98
II. Devir talebinde bulunmak için açılan davalar.....	99
III. Enstitü kararlarına karşı itiraz ve açılan davalar.....	99
IV. Tecavüzün yokluğunun tespiti davası.....	99
3. Mahkemeler.....	100
4. İhtiyati tedbir.....	101
5. Zamanaşımı	102

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A. Zorunlu Lisansın Genel Şartları ve Sona Ermesi

1.Zorunlu lisansın verilme şartı.....103

2.Zorunlu lisansın sona ermesi.....104

BEŞİNCİ BÖLÜM

A. Cezalar ve Şikayet Hakkı

1. Hakka tecavüz halinde uygulanacak filler.....105

2. Şikayet hakkına sahip olanlar.....106

SONUÇ.....108

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AMD	Advanced Micro Devileri
AMD	Advanced Micro Devices
AT	Avrupa Topluluğu
ATA	Avrupa Topluluğu Anlaşması
ATRG	Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi
BC	Brooktee Corparation
BitÇeşK	Bitki Çeşitlerinin Korunması Hakkında Kanun
bkn.	bakınız
CoğışKHK	555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname
EC	European Community
EndTasKHK	554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanunu Hükümünde Kararname
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
KHK	Kanunun Hükümünde Kararname
MarkKHK	556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname
md.	Madde
No.	Numara
Örn.	Örneğin
PatKHK	551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanunu Hükümünde Kararname
s.	sayfa
TK	Ticaret Kanunu
TRIPS	Agreement on Trade Related Aspeats of Intellectual (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması)
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
WIPO	World Intellectual Property Organisation (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)
WTO	World Trade Organization

GİRİŞ

Fikri mülkiyet hukuku bu yüzyılın en önemli hukuk konularından biridir ve bu alan genel yapısının dışında bir çok alanı da içine alacak şekilde her geçen gün daha da fazla önemli bir hal almaya devam etmektedir. Fikri mülkiyet basit anlamda patent, marka, eser sahipliği, endüstriyel tasarım gibi temel konuları içinde barındıran bir alan olarak düşünülmekle beraber, bu alana gelişen dünya düzeni içerisinde yeni alanlar eklenmeye başlamıştır ve devam etmektedir. Özellikle teknolojik gelişmeler, bu yenilikleri etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Yeni üretilen ürünler, yeni ihtiyaçlar, bu ihtiyaçlara cevap vermek isteyen yeni sanayi kolları ortaya çıkmış ve bunların gelişmesi ile yeni alanlar oluşmuş ve oluşan bu yeni alanlar hukuki düzenlemelere ihtiyaç duymuştur. Gelişen bu dünya düzeni içerisinde özellikle bu yüzyılın en önemli buluşlarından olan bilgisayar teknolojisinin bu alana girmesi ile yeni ihtiyaçlar ortaya çıkmış ve bunların boyutu da ciddi anlamda değişmiştir.

Bu değişimin konularından biri olan, entegre devre topografyası da teknolojik gelişme içerisinde çok önemli bir yeri olan ve son 20 yıldır gelişmiş bir teknolojidir. Temeli bilgisayar teknolojisine dayanan ve yapı olarak elektriksel fonksiyonların küçük parçalarda yer alması ile oluşan minyatür bir yapıdır. Entegre devre bu elektriksel yapının asıl adıdır. Çünkü bu noktada asıl olan yarı iletken bir yapının varlığıdır. Fakat bu düzenek görüntü itibarı ile bir yeryüzü şekline benzediğinden dolayı topografya ifadesi kullanılmaktadır. Buna bir çok hukuk düzeninde çeşitli adlar verilmiştir; chip, silicon chip, yonga, layout design, integrated circuit gibi adlar verilmekle beraber; biz tez içerisinde Kanuna da uygun olarak entegre devre topografyaları ifadesini kullanacağız.

Entegre devre topografyalarının teknik bir konu olması dolayısı ile olayın teknik boyutuna kısaca tez içerisinde değinilecektir. Bu konuyu açıklamak için entegre devre topografyasının ne olduğu ile ilgili tanımlar, tezin içerisinde de görüleceği üzere çok çeşitlidir; fakat bu konuda Türk Hukukundaki düzenlemede yapılan tanıma göre;

“Entegre devreyi oluşturan tabakların üç boyutlu dizilimini gösteren, üretim amacı ile hazırlanmış ve herhangi bir formatta sabitlenmiş görüntüler dizisi olup, her görüntü entegre devrenin üretiminin herhangi bir aşamasındaki yüzeyinin tamamının veya bir kısmının görünümünü ifade eder.”

Bu alanın dünyadaki gelişimine baktığımızda, ilk ortaya çıktığı yer Amerika'dır; burada yaşanan tartışmalar ve değerlendirmeler sonucunda hukuk düzeni içerisine girmiştir. Bu anlamda sosyal ve hukuki anlamda niteliksel gelişmeye Amerika'da başlamıştır.

Amerika'da teknolojik gelişmelerin bir sonucu, ciddi bir Pazar olarak, dışarıdan gelen etkilerle; özellikle Japonya'nın bu Pazar üzerinde taklit mekanizması ile pazarın etkinliğini azaltması sonucunda, bu konu ciddi anlamda hukuk gündemine alınmaya başlanmıştır. Uzun tartışmaların sonucunda, özellikle hangi hukuk düzeni içerisinde yer alabileceği tartışmalarının ardından 1984'de sui generis bir yasal düzenleme ile hukuk alanına giren ilk ve temel düzenleme olmuştur. Bu düzenleme içerisinde karşılıklılık ilkesini de barındırmasından kaynaklı diğer hukuk düzenlerinin de ilgisini çekmiştir ve ekonomik anlamda alışveriş halinde olan ülkelerin bu konuyu düzenleyip, uyumlu hale getirmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Nitekim Amerika'daki düzenlemenin ardından diğerleri ardı ardına geldi; Japonya (1985), Almanya (1987), İngiltere (1987), Hollanda (1987), İspanya (1988), İsveç (1988), İtalya (1989), Macaristan (1991), Kanada (1993).

Ülkesel boyuttaki bu düzenlemeler yanında uluslararası anlamda düzenlemelerde bu ilk düzenlemenin ardından başlamıştır ve amaç hukukları uyumlaştırmak olmuştur. Fikri mülkiyet hakları ile ilgili uluslararası düzenlemelerle getirilen; sınai haklarla ilgili Paris Sözleşmesi ve eser sahipleri ile ilgili Bern Sözleşmesi'nde bu konu açıkça ele alınmamıştır. Bu konudaki ilk düzenleme Washington Anlaşması'dır. Fakat Amerika ve Japonya gibi bu konuda iki dev ülkenin imza atmaması ile bu Anlaşma yürürlüğe girmedi; tabi bu sonrasında entegre devre topografyaları başlığı altında yer alan TRIPS'deki düzenlemeyi etkiledi ve bu düzenlemede Washington Anlaşmasına gönderme yapılarak, tekrar bu anlaşmanın etkin olması sağlandı. Bu uluslararası düzenlemelere ek olarak, Avrupa yasalarını uyumlaştırmak ve Amerika'daki düzenlemeye karşı yeni bir yönerge ile bu konudaki düzenlemelerin temel kuralları belirlendi ve Avrupa Hukukunun kuralları belirlendi. 1987 yılında yürürlüğe giren AET Yönergesi Avrupa'daki düzenlemelere temel teşkil etti. Hukuk düzenleri içerisinde ya fikir mülkiyet alanının genel başlıklar altında ya da sui generis düzenlemelerle bu alan birçok hukuk düzeninde düzenleme altına alındı. Avrupa'da da bu konuda düzenlemeler ciddi anlamda hareketlendi.

Entegre devre topografyalarının, bir yandan işlevsel niteliğinin olması, diğer yandan da buluş özelliği taşımasından dolayı; fikir ve sanat eserleri, tasarım ve patent gibi var olan fikri mülkiyet alanları ile uygun bir koruma sağlanmış olmaz. Ortada yaratıcı bir fikrin olmasının yanında, bu fikrin ortaya çıkardığı bir buluşta vardır, aynı zamanda bu buluşun işlevsel bir niteliğin söz konusudur ve bu durumlar bir araya geldiğinde kalıplara uymayan yeni bir düzen ortaya çıkmaktadır. Gerçek anlamda entegre devre topografyalarına bakıldığında temel kurallar açısından genel fikri mülkiyet hukukuna benzerlik göstermektedir;

fakat bu alanı diğer mülkiyet alanlarından ayıran en önemli konulardan olan, orijinallik ve tersine mühendislik konularına; bu alanı diğerlerinden ayıran en önemli farklılık olarak, özellikle değinilmiştir. Bu konu aynı zamanda birçok hukuk düzenini de etkilemiştir ve tartışılmaya devam etmektedir. Bu nedenle tez içerisinde özellikle bu konuya uzun yer verdik.

Türkiye'ye gelindiğinde, Türkiye'nin aslında hukuki anlamda gelişme içerisinde olan bir düzen olduğu düşünülürse ve yasaların çok kısa sürede hızla değiştiği dikkate alınırsa (bu konuda reformun hızı da Gümrük Birliği Anlaşmasına bağlanabilir), tabi bunlara ek olarak TRIPS metninin de Türk hukuku üzerinde etkisi değerlendirilirse, biraz geç kalma ile 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun ile düzenleme hukuk hayatımızın içine girmiştir. Bunun öncesinde özel bir düzenleme olmadan genel kurallarla korum söz konusuydu; fakat gerçek anlamda ilk düzenleme belirttiğimiz gibi 2004 yılında olmuştur.

Tezimizin konusu da işte bu gelişmeler ışığında ve fikri mülkiyet alanı içerisinde entegre devre topografyası konusunun konumu ve içeriğidir. Bu nedenle öncelikle, fikri mülkiyet alanı içinde varlık gösteren ve uluslararası anlaşmalarda, özellikle temel metinlerden olan TRIPS metninde, başlıklar altında düzenlenen; eser sahipliği, patent, marka, coğrafi işaretler, endüstriyel tasarımlar, ticari sır ve gizli bilgiler tezin başlangıç kısmında fikri mülkiyet alanına genel bir giriş yapmak açısından değerlendirmeye alınmış ve bu konularda başlıklar altında kısa olarak açıklamalar yapılmıştır. Bunun ardından entegre devre topografyasının tanımları yapılmış; dünyada, uluslararası anlaşmalarda, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'deki gelişimine ve diğer fikri mülkiyet alanları ile karşılaştırılmasına değinildikten sonra; asıl konumuz olan bu alandaki yeni oluşturulan ve 2004'te yürürlüğe giren Kanunun maddelerinden hareketle değerlendirmeye alınmıştır.

Tezin asıl amacı, bu konu üzerinde bugüne kadar Türk Hukukunda fazla bir şey yazılmamış olmasından dolayı; bu konuda yazılmış sınırlı sayıda bilgiyi birleştirip kendi değerlendirmemizi de katarak bilimsel bir çalışma oluşturmaya çalışmaktır. Özellikle ayırım noktaları üzerinde durarak, konunun anlaşılabilir olmasına çalıştık. Bu nedenle entegre devre topografyalarının korunması açısından belirleyici unsur olan orijinallik şartı ve bu alanı diğer fikri mülkiyet alanlarından ayıran tersine mühendislik konusu üzerinde özellikle durulmuştur. Bu noktada özellikle karşılaştırmalarla ilerlemeyi tercih ettik.

Sonuç olarak, bu konu gerçek anlamda Türkiye'de üzerinde konuşulmamış ve tartışılmamış bir konu olmasından ötürü umarız ilgilenenlere yardımcı bir kaynak olacaktır.

GENEL OLARAK FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI

“Fikri mülkiyet” terimi “fikri ve sınai haklar” olarak da kullanılmaktadır. Bunun yanında bu kavramın uzun kullanılan şekli, “edebi/artistik, sınai ve ticari mülkiyet” teriminin de anlamı aynıdır. Fikri mülkiyet kavramının İngilizce’deki karşılığı “intellectual property”, Almandaki karşılığı “Immaterial-güterrecht/Gewerblicher rechtsschutz” ve Fransızcadaki karşılığı ise “propriete intellectuelle” olarak kullanılmaktadır.¹ Türkiye’de 1995 yılından önce “fikri ve sınai mülkiyet terimi kullanılmaktaydı. Diğer yandan Avrupa Topluluğu- Türkiye Ortaklık Konseyinin Gümrük Birliğine ilişkin 6 Mart 1995 tarihli kararında ise “fikri, sınai ve ticari mülkiyet terimi kullanılmıştır. Günümüzde Türk Hukukunda “fikri mülkiyet” ile “fikri ve sınai mülkiyet” terimleri yanında daha kısa ve net bir ifade olan “fikri haklar” terimi aynı kavramları ifade etmek için kullanılmaktadır.²

Fikri mülkiyet insanın yaratıcı zekasının bir ürünüdür. İnsanın bu yaratıcı zekası ve duygu ve düşünceleri ile, hem dünyaya, yaşama hükmetmek, doğayı yenmek ve ondan yararlanmak için bilimsel buluşlara, hem de kendi duygu, düşünce ve fikirlerini anlatmak, geleceğe bırakmak ve adını ölümsüzleştirmek için edebiyat ve sanat eserlerine her gün bir yenisini eklemektedir.³ Bu önemli değer de hukukun koruması gereken en önemli alanlardandır.

Bu noktada bu kavramların ortak tanımını yapmak gerekirse, bu haklar insan beyninin düşüncesinin ürünü olan gayrimaddi mallar üzerinde mutlak hakimiyeti ifade eder. Bundan çıkarılabilecek sonuç buluşlar, faydalı modeller, endüstriyel tasarımlar, markalar, edebiyat ve sanat eserleri ve bunlar gibi bilgisayar programları ve bunlara ek olarak entegre devre topografyalar insan zihninin bir ürünüdür.⁴

Fikri Mülkiyet Haklarının Özellikleri⁵

1. Fikri mülkiyet haklarının insan zihninin ürünü olması
2. Fikri mülkiyet haklarının gayrimaddi mallar üzerinde kurulabilme özelliği
3. Fikri mülkiyet konusu gayrimaddi malların zaman ve mekandan soyutluğu

---

¹ TEKİNALP, Gülören-TEKİNALP, Ünal (Katkıda Bulunanlar; ATAMER, Yeşim- ODER, Bertil Emre-OKUTAN, Gül); Avrupa Birliği; Beta Yayınları; 2. bası; İstanbul; 1997; s. 550

² ERDEM, Bahadır; Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk; Beta Yayınları; İstanbul; 2000; s. 10

³ ERDEM, s. 12

⁴ ERDEM, s. 10-12

⁵ ERDEM, s. 11-18

4. Fikri mülkiyet haklarının özel hukuka ilişkin haklardan olmaları
5. Fikri mülkiyet haklarının⁶ mutlak haklar olmaları
6. Fikri mülkiyet haklarının mali ve manevi menfaatler sağlamaları

Fikri mülkiyet bir çatı kavram olarak bugün çok karanlık bir alan değildir. Fakat ekonomik hareketliliğin kendini ilk gösterdiği alanlardan biri olduğundan; bunun sonucunda değişikliğin ve gelişmenin yoğun olduğu bir alandır. Genel kavramlar değişim içinde olmakla beraber yeni sui generis kavramlar da oluşturulmaktadır. Bu değişmelerin sonucunda, çatı kavram olan fikri mülkiyetinde ticaret yaşamındaki değişmelerde ve uluslararası görüşmelerde etkin rol oynadığı gözden kaçmamalıdır.

A. Fikri Mülkiyet Alanındaki Düzenlemeler

Bu konuda başlıkların oluşturulması için, TRIPS metni ile getirilen ve ülkeler arasında uyumu sağlamayı amaçlayan fikri mülkiyet hukuku metin içerisinde 7 bölüm başlığından yararlanılarak oluşturulan bir düzen içerisinde inceleme yapılacaktır. Bizde bu başlık altında sıralanan 7 düzenleme içerisindeki kavramların öncelikle kısa bir değerlendirmesini yapacağız.

1. Eser sahipliği ve buna bağlı haklar

Eser sahipliğinin asıl anlamı, kopyalama hakkı ile ilgilidir. Eser sahipliği kavramı ele alındığında bu konudaki ulusal anlamda ilk düzenleme, İngiltere tarafından eserler üzerinde el yazmalarının mülkiyeti ve satma hakkı ötesine geçen bir yetki veren 1710 tarihli İngiliz yönetmeliği ile ortaya çıkar. Buradaki anlayış, yaratıcı çabanın ekonomik yarar sağlaması amacıdır. İngiltere ile başlayan bu hareketlilikle ulusal eser sahipliği yasaları arasında köprü kurmak için yapılan 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi uluslararası alanda ilk düzenleme olmuştur. Bugün geniş bir üye kapasitesi olan bu Sözleşme 1971’de değişikliğe uğradı ve 1979’da da tadil edildi. Bu Sözleşmenin 2. maddesinde eser sahipliği yasasının içeriği anlatılır ve koruma kapsamına alınacak eserler şöyle listelenir:⁷

“...ifade tarzı veya biçimi ne olursa olsun edebiyat, bilim ve sanat alanlarındaki her üretim, kitap, dergi ve diğer yazılar, seminerler, konuşmalar, vaazlar ve aynı nitelikteki diğer eserler, dramatik veya dramatik-müzikal eserler, koreografik eserler ve pantomim gösterileri sözlü veya sözsüz müzik kompozisyonları, içine sinematografiye benzer bir

---

⁶ YU, Peter K.; Michigan State Law Review; Intellectual Property Sustainable Development, and Endangered Species; Understanding the Dynamics of the Information Ecosystem Intellectual Property and the Information Ecosystem; Sonbahar 2005; s. 17

⁷ KEYDER, Virginia Brown; Fikri Mülkiyet Hakları ve Gümrük Birliği (Intellectual Property Rights and Customs Union); Intermedia; 1996; s. 37-39

işlemlerle ifade edilen eserlerin de dahil edildiği sinematografik eserler, çizim, resim. Mimarlık, heykeltıraşlık, gravür ve litografi eserleri, fotoğrafçılığa benzer bir işlemlerle ifade edilen eserlerin de dahil edildiği fotoğraf eserleri, uygulamalı sanat eserleri, coğrafya, topografya, mimarlık veya bilimle ilgili resimlendirme, haritalar, planlar, eskizler ve üç boyutlu eserler.”

“Çeviriler, uyarlamalar, müzik aranjmanları ve edebiyat veya sanat eserleri değiştirilerek yapılan diğer eserler de özgün eserdeki telif hakkına herhangi bir zarar vermeden” koruma altındadır.

Bizim eser sahipliği ile ilgili düzenlememizde, yani Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda, koruma kapsamındakiler:

- İlim ve edebiyat eserler (Madde 2)
- Musiki eserleri (Madde 3)
- Güzel sanat eserler (Madde 4)
- Sinema eserler (Madde 5)
- İşlemeler ve derlenmeler (Madde 6)
- Alenileşmiş ve yayımlanmış eserlerdir(Madde 7).

Bunun yanında kanununda eser sahibi kişinin hangi haklara sahip olduğu da belirtilmiştir. Kişinin hakları;

- İşleme (Madde 21)
- Çoğaltma (Madde 22)
- Yayım (Madde 23)
- Temsil (Madde 24)
- İşaret, sese ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı (Madde 25)

Eser sahipliği haklarının yanında, bağlı haklar kavramı da, icra sanatçılarının, yapımcı ve yayıncıların eserlerinin kaydını, çoğaltılmasını, dağıtımını ve yayınlanmasına izin verme veya yasaklama haklarıyla ilgilidir.⁸ Bu durum içerisinde olan kişilerin eser sahiplerinden daha az yaratıcı olduğu düşüncesi hakimdir. Bu konuda uluslararası alanda WIPO tarafında yürütülen 3 sözleşme vardır:⁹

---

⁸ “Amerikan Hukuku’nda yazarın hayatı boyunca 70 yıl toplamda 85 yıllık bir korumadan yararlanması söz konusudur. Kitap, şiir, şarkı, dans, drama çalışmaları, bilgisayar programları, filimler, heykeltıraşlar, resimler eser sahipliği koruması içine girer.” MERGES, Robert P.-MENELL, Peter S.-LEMLEY, Mark A.; Intellectual Property in the New Technological Age; Second Edition; Aspen Publishers; s. 27

⁹ KEYDER, s. 43

- İcra sanatçılarının, Fonogram Yapımcılarının ve Yayın Kurumlarının korunması ile ilgili 1961 Roma Sözleşmesi. Bu sözleşmeye Türkiye dahildir.
- Plak sanayi ve icra sanatçıları, Fotogram Yapımcılarının Fonogramlarının İzinsiz Çoğaltılmasına karşı korunması ile ilgili 1971 Cenevre Sözleşmesi. Türkiye bu Sözleşmeye dahil değildir.
- Uydular tarafından yayınlanan program taşıyıcı sinyallerin dağıtımı ile ilgili 1974 Brüksel Sözleşmesi.

Eser sahipliği ile ilgili olarak Avrupa Birliği ülkeleri arasında uyumu sağlamak amacı ile 7 adet yönerge kabul edilmiştir. Bunların sıralanması şu şekildedir:¹⁰

- 91/250 sayılı 14 Mayıs 1991 tarihli Bilgisayar Programlarının Hukukten Korunmasına İlişkin Konsey Yönergesi.
- 92/100 sayılı ve 19 Kasım 1992 tarihli Fikir ve Sanat Eserleri Haklarının Kiralanması, Ödünç Verilmesi ve Bağlantılı Haklara İlişkin Konsey Yönergesi.
- 93/83 sayılı 29 Eylül 1993 Tarihli Uydu Yayınlarında ve Kablolulu Yayınlarında Uygulanan Eser Sahibinin Hakları ve Bağlı Haklara İlişkin Kuralların Koordinasyonu Hakkında Konsey Yönergesi.
- 93/98 sayılı ve 29 Ekim 1993 tarihli Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Hakların Korunma Sürelerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin Konsey Yönergesi.
- 96/9 sayılı 11 Mart 1996 tarihli Veri Tabanlarının Hukuki Korunmasına İlişkin Parlamento ve Konsey Yönergesi.
- 2001/29 sayılı ve 22 Mayıs 2001 Tarihli Bilgi Toplumunda Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Hakların Uyumlaştırılması Hakkında Parlamento ve Konsey Yönergesi.
- 2001/84 sayılı ve 27 Eylül 2001 Tarihli Orijinal Sanat Eseri Sahibi Lehine Yeniden Satış Hakkına İlişkin Parlamento ve Konsey Yönergesi.

2. Markalar

Türk Hukukunda markalarla ilgili yapılan düzenlemede tescil için gerekli koşullar 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanunun Hükmünde Kararname Madde 5'te belirtilmiştir:

---

¹⁰ SULUK, Cahit-ORHAN, Ali-KEŞELİ, Ahmet T.; Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Genel Esaslar "Fikir ve Sanat Eserleri"; Cilt 2; Arıkan Yayınları; 2005; s. 72-73

“...kişi adları dahil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaret” marka adı olabilir.

Markanın tanımından da anlaşılacağı üzere markada en önemli unsur onun ayırt edici olabilmesidir. Burada asıl amaç o ürün ya da hizmetin diğer ürün ya da hizmetlerden ayrılmasını sağlamaktır. Bu nedenle ayırt edicilik özelliğini taşımayan bir işaret marka olarak tescil edilemez. Buna ek olarak bir işaretin mark koruması altına alınabilmesi için, mutlak ve nispi ret nedenlerinden birine girmemesi gerekir (MarKHK m. 7 ve 8).¹¹

Marka ticari aktivitenin bir türü olup; bilinen bir logo ya da kimliklendirme sembolünün korunması ile ilgilidir. Şirket ya da ürünün adı, sembolü, logosu, sloganı, resmi, dizaynı, rengi, ürünün şekli, hata kokusu markanın konusu olabilmektedir.¹² Bu konuda daha kısa bir tanım verilmesi gerekirse; marka, bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini başka teşebbüslerin mal ve hizmetlerinden ayırt eden işarettir. Markada asıl amaç mal ve hizmeti tanıtmaktır; başka bir ifade ile ürün ve hizmetin kimliğini belirlemektir. Bu konuda 1995 tarihli Kanunun Hükmünde Kararname Topluluk Marka mevzuatına dayanılarak hazırlanmıştır ve hizmet markalarını da koruma kapsamına alması önemli bir gelişmedir.¹³

Marka kavramı ikiye ayrılmaktadır; üretilen ve satışa çıkarılan her türlü malı ayırt etmek için kullanılan işaretler ticaret markası (trade mark) ve sunulan hizmetleri ayırt etmek için kullanılan marklar hizmet markası (service mark) olarak tanımlanmaktadır.¹⁴

Türk Hukukunda markalara ilişkin birkaç düzenleme mevcuttur. Bunlar içerisinde öncelikle Fransız Kanundan 28 Nisan 1304’te alınmış olan “Fabrikalar Mamülatıyla Eşyayı Ticariyeye Mahsus Alameti Farikalara Dair Nizamname” ya da kısaca “Alameti Farika Nizamnamesi”dir. Bunun ardından 3.3.1965 tarihinde kabul edilen 551 Sayılı Markalar Kanunu 12 Haziran 1965 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Son olarak ta Markalar kanunu 1995 yılında çıkarılan 556 sayılı kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.¹⁵

Markalar konusunda uluslararası alanda yapılan düzenlemeler bugün Türk Hukukunu etkileyen en önemli düzenlemelerdir. Öncelikle 1967’de Stokholm’da revize edilmiş ve 1979’da değiştirilen 1883 tarihli Paris Konvansiyonu Türkiye tarafından da kabul edilmiştir. Sözleşme imza sahibi her devletteki korumanın bağımsızlığını güvence altına almıştır. Bunun yanında, üye devlet vatandaşlarının diğer üye devlet yasaları tarafından eşit derecede koruma

---

¹¹ SULUK, s. 101

¹² MERGES-MENELL-LEMLEY, s. 28

¹³ SULUK, s. 100

¹⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 190

¹⁵ ERDEM, s. 28

hakkına sahip olması sağlanmıştır ve sözleşme markalar için 6 aylık bir rüçhan dönemi getirmiştir. Yani tescilin bir üye devlette yapılmasının ardından 6 ay içerisinde diğer bir üye devlette yapılması halinde, bu devletteki tescilin ilk tescil başvurunun yapıldığı tarihten itibaren geçerli olacağı düzenlenmiştir. Paris Konvansiyonunun getirdiklerinin birçok bakımdan ötesine geçen TRIPS metni ile markalar hukuku alanında farklı düzenlemeler getirilmiştir. Markalar hukuku açısından Sözleşme, zorunlu lisans ve yerel bağlantı koşullarını kaldırmıştır ve üye devletleri, Madde 21 uyarınca, “markanın ait olduğu işin devredilmesi veya devredilmemesi hallerinde”, marka tahsisine izin vermeye yönlendirmiştir.¹⁶

Paris Konvansiyonuna ek olarak Uluslararası alandaki diğer düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir;¹⁷

- Markalar konusunda uluslararası alanda Türkiye'nin 1.1.1999 tarihinde kabul ettiği uluslararası anlaşmalardan biride, Markaların Uluslararası Tescili Konusunda Madrid Anlaşması ile ilgili Protokoldür.
- Markaların Tescili Amaçları İçin Eşya ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırılması Hakkında Nice Anlaşması (Nice Agreement Concerning the International Classification of Goods and Services for the Purposes of the Registration of Marks) 1957 yılında kabul edilmiştir. Markaların sınıflandırılması amacı ile oluşturulan bu anlaşmada; eşyalar 34 sınıfa ve hizmetler 8 sınıfa ayrılmıştır.. başvuru esnasında bu sınıflandırma kolaylık sağlamaktadır. Türkiye'de Nice Anlaşması 1.1.1996 tarihinde itibaren yürürlüğe girmiştir.
- Markların Şekilli Elemanlarının Uluslararası Sınıflandırılması'nı Kuran Viyana Anlaşması (Vienna Agreement Establishing an International Classification of the Figurative Elements of Marks) 1973 yılında Viyana'da kabul edilmiştir. Viyana Anlaşması Türkiye'de 1.1.1996 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.
- TRIPS metninin 15 ila 21. maddeleri arasında markalar konusu özel olarak düzenlenmiştir. 31.12.1994 tarihinden itibaren Türkiye'de yürürlüğe girmiştir. Marka korunması koşullarının standartları belirlenmiştir; buna göre Korunabilir marka konusu, verilen haklar, istisnalar, koruma süresi, markayı kullanma koşulu, diğer koşullar, lisans verme ve devir üzerinde durulmuştur.

---

¹⁶ KEYDER, s. 26

¹⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 191-195

- Markaların korunması ve ulusal başvurularla ilgili kurumsal işlemleri basitleştirmek ve uyumlaştırmak amacı ile düzenlenen Markalar Kanunu Anlaşması (Trademark Law Treaty).

Türkiye, Paris Konvansiyonu ve Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması üyesi olduğu için; Avrupa Birliği ülkeleri için geçerli olan, 1.4.1996 tarihinde başlayan Topluluk Markası tescili olanağından yararlanabilecektir. Bu işlemi yaptırmak bir zorunluluk değildir. Uluslararası marka tescili işlemleri, Dünya Fikri Haklar Örgütü (WIPO) bünyesinde oluşturulan Uluslararası Büro tarafında yürütülmektedir.¹⁸

Bu uluslararası düzenlemeler yanında Gümrük Birliği'ne uyum süreci de markalar hukukunu etkilemiştir. Üye devletlerin markalar ile ilgili yasalar arasında uyumu sağlamak amacı ile düzenlenen 89/104 sayılı AT Yönergesi ile, ticari markalar ve hizmet markalarının kapsama alanları, reddedilme ve hükümsüz kılınma gerekçeleri, marka sahibinin hakları, hakkın sona ermesi, lisans alma, kabul, kullanım, yaptırımlar ve iptali gibi alanlar uyumlu hale getirilmektedir.¹⁹

Türkiye'deki bugün ki düzenlemenin kaynakları da yukarıda belirttiğimiz gibi 21.12.1988 tarihli, 89/104/AET sayılı "Üye Devletlerin Markalara İlişkin Hukuklarının Uyumlaştırılmasına İlişkin Birinci Konsey Yönergesi"dir. Buna ek olarak diğer bir kaynak ise, Avrupa Topluluğu'nun 20 Aralık 1993 tarihli ve 40/94 sayılı "Topluluk Markası Hakkında Konsey Tarafından Çıkarılan Topluluk Tüzüğü"dür. Bu Tüzük de tescil sistemini kabul etmiştir.²⁰

Türkiye'de 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanunun Hükmünde Kararname 27.6.1995 tarihine yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile Türk Marka Sistemine getirilen bazı modern hükümler şu şekilde sıralanabilir;²¹

- Hizmet markalarının korunması,
- Garanti ve ortak markaların korunması,
- Ret için mutlak nedenler,
- Ret için nispi nedenler,
- İnceleme ve itirazdan sonra tescil,
- Marka tescilinden doğan hakların tüketilmesi,

¹⁸ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 191-192

¹⁹ KEYDER, s. 27

²⁰ TEKİNALP, Ünal; "Yeni Markalar Hukukunda Tescil İlkesi ve Tescilsiz İşaretlerin Hukuki Durumu", Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan; İstanbul; 1997;s. 467-468

"Toplulukta markalarla ilgili ilk çalışmalara 1958 tarihine kadar geriye gider." SULUK-ORHAN-KEŞELİ, s. 79

²¹ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 190

- Başvuruların yayınlanması,
- Üçüncü kişilerin itirazları,
- 10 yıllık koruma süresi,
- Markadan doğan tecavüz olaylarına karşı etkin önlemler,
- İhtisasa mahkemelerinin kurulması.

3. Patentler

Patentle korumanın ilk izlerini; orta çağın sonlarından beri belli bir sanatla uğraşma sonucu oluşan ya da belli bir sınaiyi düşüncenin ürünü olan şeye tekelci bir hak tanıyan ve imtiyazlar veren zihniyettir.²²

Patent aslında fikri mülkiyet alanının en temel konularından biridir ve bu konuda bugün bütün ülkelerde çeşitli şekillerde korumalar mevcuttur. Fakat bu konuda ilk düzenlemeler; 1474 tarihli Venedik, 1924 tarihli İngiliz Statu of Monopolies, 1790 tarihli Amerika, 1791 tarihli Fransa kanunlarıdır.²³

Patent sanayiye uygulanmış bir buluşun sahibine, resmi organlarca verilen ve bu buluşun, sahibinin izni olmadan belli bir süre içerisinde başkası tarafından kullanılmasını engelleme yetkisi veren hukuki nitelikte bir belgedir.²⁴ Amerikan Hukuku'na göre, fikri ürünün patente konu olabilmesi için onun yeni, önceden var olmayan ve yararlı olması gerekir. Patent süresinin dolmasında itibaren ürün, kamu malı niteliği kazanır.²⁵

Türkiye'de bu konu ile ilgili bugün ki düzenleme, 24.6.1995 tarihli 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamedir. Kanun 1. maddesinde;

“Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı, buluş yapma faaliyetini özendirmek, buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleştirilmesini sağlamak için buluşlara patent veya faydalı model belgesi vererek korunmaktadır.” şekline Kanun amacını belirten bir açıklama yapılmıştır. Bu aslında patentin de amacını tanımlar.

Patentle²⁶ ilgili Avrupa Birliği'ndeki sözleşmeler ve tüzük şu şekilde sıralanabilir;²⁷

²² YÜKSEL, Ali Sait; Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku; Marmara Üniversitesi Yayınları; İstanbul; 1989;s. 5

²³ ORTAN, Ali Necip; Avrupa Patent Sistemi; Cilt I; Avrupa Patenti Anlaşması; Ankara; 1991; s. 1

²⁴ ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal; Patent Hakkının Korunması; Turhan Kitapevi; Ankara; 1998; s. 7

²⁵ MERGES-MENELL-LEMLEY, s. 23

²⁶ “Patentle ilgili Amerikan Hukukunda, başvuru için istenen bilgiler şu şekilde sıralanmıştır;

- Buluş başlığı
- Nasıl oluştuğu
- Buluşun özeti
- Çizimin özet açıklaması,
- Tercih edilen düzenlemenin açıklanması,
- İddialar,
- Söylemin özeti

- Avrupa Patent Sözleşmesi (European Patent Convention)
- Topluluk Patenti Sözleşmesi²⁸ (Community Patent Convention)
- Avrupa Patenti Konusunda Maddi Hukuk Açısından Bazı Noktaların Birleştirilmesi Hakkında Sözleşme.
- Patent Kanunu Anlaşması (Patent Law Treaty-PLT).
- Topluluk Patentleri İle İlgili Anlaşma (89/695/EEC: Agreement Relating to Community Patents-Done at Luxembourg on 15 December 1989 OJ L 401 30.12.89 p.1)
- Ortak Pazar Avrupa Patenti için Uygulamayı Gösteren Tüzük (Implementing Regulations to the Convention for the European Patent for the Common Market OJ L 30.12.89 p.28)

Bu konuda ilk uluslararası düzenleme “Paris Anlaşması”dır ve bu Anlaşma bugün dahi sınai mülkiyet alanının temelini oluşturur.²⁹

Bu düzenlemelerin yanı sıra değinilmesi gereken bir konuda, Avrupa’da bu konuda uygulamada birliğin sağlanması için, Avrupa Topluluğu Anlaşmasının yürürlüğe girmesi ile 1959 yılında Topluluk Patenti yaratılmıştır.³⁰

Gerçek anlamda Avrupa’daki patent sistemi 3 anlaşmanın bütününden oluşur. Bunlar; patent hukukunda maddi kavramların birleşmesi ile ilgili Strasburg Anlaşması, Avrupa ölçüsünde patent verilmesine ilişkin Avrupa Patenti Anlaşması ve nihayet Avrupa Ekonomik Topluluğu ile sınırlı Avrupa Ekonomik Topluluğu Patenti Anlaşması (ya da Lüksemburg Anlaşması) dir.³¹ Bu aslında Avrupa’nın birliktelik çabalarının başladığı noktada ortaya çıkmış bir yenilik ve birliktelik çabasıdır.

4. Coğrafi İşaretler

Coğrafi işaretler malın gerçek kaynağını gösteren işaretlerdir. Bu konu hukukumuza ilk kez, 1995 yılında Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanunun Hükmünde

-
- Çizimler,
  - Yemin ya da ant” DEFOREST, Thomas E.; Inventor’s Guide to Successful Patent Applications; Tab Book Inc; 1988; s. 41

²⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 237

²⁸ “Topluluk fikri mülkiyet ile ilgili başlamış olduğu çalışmaların başında Topluluk Patent Sözleşmesi gelir. Bu sözleşme patent konusunda bütünlüğü sağlamıştır.

Topluluk Patent Sözleşmesi 1975 yılında Lüksemburg’da imzalanmıştır; fakat yürürlüğe girmemiştir, ardında sözleşme değişikliklerle Aralık 1989’da ek olarak yargılama usulünü düzenleyen ve topluluk bünyesinde “Topluluk Patent Temyiz Mahkemesi” öngören bir protokolde içermektedir.” YILMAZ, İlhan; Avrupa Topluluğunda Fikri ve Sınai Haklar; Avrupa Araştırmaları Dergisi; Cilt 4; Sayı 1-2; 1995-1996; s. 33-36

²⁹ ORTAN, Ali Necip (Avrupa Patenti Anlaşması), s. 2

³⁰ ORTAN, Ali Necip; Avrupa Patent Sistemi; Cilt II; Lüksemburg Anlaşması/Patent Birliği Anlaşması/Strasburg Anlaşması; Ankara; 1992; s. 3

³¹ ORTAN, Ali Necip (Avrupa Patenti Anlaşması), s. 1

Kararname³² ile girmiş ve koruma altına alınmıştır; bu düzenlemenin temeli de Avrupa Birliği'nin 1992 tarihli yönergisidir.³³

Bu konuda CoğİŞKHK md. 3'de coğrafi işaretin ne olduğu ile ilgili bir tanım mevcuttur. Buna göre,

“Bu Kanunu Hükmünde Kararname anlamında coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla kökeninin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işarettir.”

Bu hakkın niteliği diğer fikri mülkiyet alanlarından farklı olarak, bunlar üzerinde hak mutlak bir hak değildir. Coğrafi işaret belli bir kişi ya da bazı kişilere bağlanamaz; çünkü alansal, yöresel, bölgesel, ülkesel genelliğe sahiptir.³⁴

Maddede yapılan tanımda hizmet kavramına yer verilmesi de hizmetler için coğrafi işaretler kullanılabilir³⁵ ve bunlar coğrafi işaret olarak tescile konu olabilir.

Coğrafi işaretler menşe adı ve mahreç adı olarak KHK'nın 3. maddesinin 2. fıkrasında ikiye ayrılmıştır. Menşe adı, eğer ürün ve hizmetin coğrafi sınırları belirli bir yöre, alan, bölge veya ülkeyse ve ürün veya hizmetin tamamı ya da esaslı unsurları o coğrafi kesime özgü doğa veya beşeri unsurlardan kaynaklanıyorsa ya da üretimi, işlenmesi o coğrafi bölgeye ait ise, bunu belirlemek için kullanılır. Bir işaretin mahreç işareti olarak değerlendirilmesi için, mal veya hizmetin tamamı değil de belirgin bir unsur, işleniş şekli, üretim yöntemi, motifi gibi bir ya da birkaç özelliği dolayısıyla bir coğrafyaya bağlanıyor olması gerekir.³⁶

Bu konuda uluslararası düzenlemelerde, öncelikle TRIPS'in 22. maddesi ile malların coğrafi işaretleri ile ilgili özel bir koruma getirildi ve Paris Konvansiyonuna atıfta bulunuldu. Coğrafi işaretlerin TRIPS kapsamına alınması, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ve özellikle Fransa'nın, belirli yerlerdeki bağlantılı malların korunması için yıllar süren baskısı sonucu gerçekleşti. Bunlara ek olarak, Avrupa Birliği'nde bu tür mallarla ilgili koruma Tarım Ürünleri ve Besin Maddelerinin coğrafi işaretlerinin ve menşei ile ilgili işaretlerin korunması

---

³² “Coğrafi işaretlerin özel yasa ile korunması 1995 yılında gerçekleştirilmiştir. O tarihe kadar coğrafi işaretler tescil edilerek korunmamış, ancak marka olarak tesciline yasak getirilerek korunmaya çalışılmıştır.” Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 206

³³ SULUK, s. 106

³⁴ TEKİNALP, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku; Beta Yayınları; İstanbul; 2004; s. 23

³⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 23

³⁶ SULUK, s. 106

“Bu noktada öncelikle Türk Hukukunda en çok karıştırılan konulardan biri olan, marka ve coğrafi işaret arasındaki fark konusuna değinmek gerekmektedir. Çünkü bu konuda tescil aşamasında sorunlar yaşanmaktadır. Marka, bir mal ya da hizmeti diğer mal veya hizmetlerden ayırt etmeye yarayan işarettir; buna göre, marka bir kişi ya da kuruluşa ait olur. Coğrafi işaret ise bir coğrafyayı tanımladıkları için bir kişi ya da kuruluşa ait olamazlar; ancak coğrafi işaretin ait olduğu coğrafyada yer alan ve ilgili coğrafi işaretin tanımladığı ürün ya da hizmeti üreten, sunan her kişi ve kuruluşun söz konusu coğrafi işareti kullanmaya hakkı olacaktır.” Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 203

ile ilgili 2081/92 sayılı Yönetmeliğin 17. maddesi'nden gelir. 12 Haziran 1996 tarihli bu Yönetmeliğin ardından Komisyon üye ülkelerin korumaya karar verdikleri ürünlerin bir ilk listesini içeren başka Yönetmelik (No. 1107/96) yayınladı. Bu liste taze et ve et ürünleri, peynirleri ve bal, sıvı ve katı yağları içeren hayvansal ürünleri, meyveleri, sebzeleri, tahılları ve elma ürünlerini kapsıyor. Biralalar, ekmekler, pastalar ve Haute Province'ten lavanta yağlarını da içeren liste Avrupa'ya besin maddesi ihraç eden herkesin mutlaka başvurması gereken bir kaynaktır.³⁷

TRIPS metni dışında uluslararası alandaki diğer düzenlemeler şu şekildedir;³⁸

- Coğrafi işaretlerin korunması ve uluslararası tesciline ilişkin olarak imzalanan Lizbon Anlaşması; 1957 yılında imzalandı, 1967 yılında yeniden gözden geçirildi ve 1979 yılında değiştirildi. Türkiye Anlaşma henüz taraf değildir.
- Eşyalar Üzerinde Sahte ya da Aldatıcı Mahreç İşaretlerinin Yasaklanması Hakkında Madrid Anlaşması 1891 yılında imzalandı; bir çok gözden geçirmeden sonra en son 1967 yılında yenilendi. Türkiye bu anlaşmaya 15.7.1999 tarihinde üye olmuştur.

555 sayılı Kanunun Hükmünde Kararname, Avrupa Birliği'nin 14.7.1992 tarihli ve 2081/92 sayılı "Tarım Ürünleri ve Gıda Maddelerinde Coğrafi İşaretlerin ve Menşe Adlarının Korunması Hakkında Konsey Yönetmeliği"nden aynen Türkçeye çevrilerek hazırlanmıştır.³⁹

Avrupa Birliği'nin coğrafi işaretlerin korunması ile ilgili mevzuatı hemen hemen sadece besin maddeleri üzerinde yoğunlaşıyorsa da (diğer ürünlerle ilgili topluluk hukuku anlamında bir düzenleme olmaması yanında ulusal hukuk da düzenleme yapılmış olabilir) coğrafi işaretlerin korunması ile ilgili olarak Türk Hukukundaki düzenleme doğal ürünleri, tarım ürünlerini, maden ürünlerini, sanayi ürünlerini ve el sanatları ürünlerini de kapsar.⁴⁰

5. Endüstriyel tasarım

Tasarımlara, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun (1951) ve Türk Ticaret Kanun (1957) hükümleri uyarınca, tasarım ve sanayiciler lehine uzun süre koruma imkanı sağlandı.⁴¹ 1995 yılına gelindiğinde artık bunlar için özel bir koruma getirildi ve 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanunun Hükmünde Kararname yürürlüğe girdi.

EndTasKHK'nın 3 maddesine göre, tasarım tanımı;

---

³⁷ KEYDER, s. 33-34

³⁸ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 204-205

³⁹ ERDEM, s. 27

⁴⁰ KEYDER, s. 35

⁴¹ Marka Korunması Grubu Raporu, Pricewaterhouse Coopers, s. 17

“...bir ürünün tümü, veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur ve özelliklerinin oluşturduğu bütünü ifade eder.”

Yine KHK'nın 3 maddesinde belirtildiği gibi, ürün kavramı ile ifade edilmeye çalışılan;

“... bilgisayar ve yarı iletkenlerin topografyası hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik bir sistem veya bunu oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimlerini, grafik semboller ve tipografik karakterleri ifade eder.”

Ürün tanımı içerisinde belirtildiği gibi entegre devre topografyaları bu kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Kısaca tasarım, ürünün tamamının veya bir parçasının özelliklerinden oluşan görünümüdür. Bundan da anlaşılacağı üzere tasarımın korunmasında asıl amaç görünümün korunmasıdır. Bu görünüm, ürünün renginden, üzerindeki şekil ve süslemelerden ve hatta o ürünün yapıldığı maddenin özelliğinden kaynaklanabilir; yani ürünün ayrı bir varlığı vardır.⁴² Kısaca, bir ürünün üç boyutlu şekli veya bu şeklin bir parçası ile ürün üzerindeki iki boyutlu süslemeler “endüstriyel tasarım” kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Endüstriyel tasarımlar sınai haklardan olup, “çoklu yasal koruma”dan yararlanan maddi olmayan mallardan sayılmaktadır.⁴³

Entegre devre topografyaları ile ilgili olarak uluslararası alanda düzenlemeler şu şekildedir;⁴⁴

- 1883 yılında imzalanan ve 1958 yılında Lizbon'da değiştirilen Paris Sözleşmesinin 5. maddesi ile birliğe üye ülkelerde endüstriyel tasarımların korunacağı belirtilmiştir.
- Fikir ürünü olan eserlerin korunması ilkesini tespit eden ilk uluslararası belge, Bern Sözleşmesi birçok değişikliğe uğramıştır.

⁴² SULUK, s. 20-21

⁴³ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 176

“Bu mallara korumanın sağlanmasında ortak kriter; özgünlük ve yenilik kriterleridir. Bu kriter; Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda “sahibinin özelliğini taşıyan”, 554 sayılı Kanunun Hükmünde Kararnamede “yenilik ve ayırt edici nitelik”, Türk Ticaret Kanununun haksız rekabet hükümlerinde “başkasının emtiası ve iş mahsulü...” şeklinde ifade edilmiştir. Bundan çıkan sonuç, yaratıcı düşüncenin ürünü olarak özgün ve yeni bir endüstriyel tasarım yaratılmadığı sürece bir koruma söz konusu olmayacaktır.” Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 176

⁴⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 176-179

- Tasarımların uluslararası sınıflandırılması ile ilgili olarak 1968 yılında hazırlanan, 1971 yılında yürürlüğe giren ve 1979 yılında geliştirilen Locarno Anlaşması'dır. Türkiye bu Anlaşmaya 30.11.1998 tarihinden itibaren taraf olmuştur.
- Endüstriyel tasarımın uluslararası başvurusu, yayınlanması gibi şekli ve usul konularını düzenleyen, 1925 yılında hazırlanan La Haye Anlaşması.
- Fikri ve sınai haklar konusunda temel metinlerden biri olan TRIPS metninde de bu konuda düzenleme mevcuttur.

Tasarımlar konusunda Avrupa Topluluğu da düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler 1959 yılında başlamıştır.⁴⁵ Devam eden süreç içerisinde yapılan düzenlemeler ise; Topluluk Tasarımlarına ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey tarafından çıkarılan Topluluk Tüzüğüne dair 3.12.1993 tarihli öneri ile Üye Devletlerin Endüstriyel Tasarımların Hukuki Korunmalarına ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesi hakkında 3.12.1993 tarihli Yönergesidir.⁴⁶ Diğer taraftan 6 Mart 2002 tarihinde yürürlüğe giren 6/2002 Numaralı Konsey Tüzüğü ile artık Avrupa Birliği Topluluk Tasarımı Hakkı adında yeni bir fikri hak doğmuştur. Bu konuda ayrıca Uygulama Tüzüğü ve Ücret Tüzüğü yürürlüğe girmiştir.⁴⁷ 111 maddeden ibaret olan Tasarım Tüzüğü ile tek başvuru ile 25 üye ülkede tasarım korunmasından faydalanmak mümkündür. Ayrıca bu Tüzük ile sadece başvuru ve tescil gibi işlemler düzenlenmekle kalmamış, buna ek olarak koruma şartları, tecavüz ve hükümsüzlük gibi esasa ilişkin konularda düzenlenmiştir. Buna göre hak sahipleri, 25 üye ülkedeki ulusal mevzuatı bilmek zorunda kalmayacaklar; sadece Topluluk Hukukunu bilmeleri yeterli olacaktır. Bu düzenleme hak sahipleri açısından bakılınca önemli bir gelişmedir.⁴⁸ Aslında amaç, tasarımlar konusunda ulusal düzenlemeleri ortadan kaldırıp, uluslararası bir düzenleme getirmektir.

Türkiye'nin endüstriyel tasarım kavramı ile 1925 yılında ilk tanıştığı Paris Konvansiyonunda yer alan "sınai ve resim ve modeller" kavramı, bugünkü uygulamada iki ya da üç boyutlu endüstriyel tasarım kavramını karşılamıştır. Türkiye, Sözleşmede yerine getirilmesi beklenen ulusal yasal düzenlemeyi ancak 70 yıl sonra, 1995 yılında yürürlüğe giren ve bugün hala yürürlükte olan 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile sağlayabilmiştir.⁴⁹

---

⁴⁵ SULUK-ORHAN-KEŞELİ, s. 75

⁴⁶ ERDEM, s. 26

⁴⁷ SULUK-ORHAN-KEŞELİ, s. 75

⁴⁸ SULUK-ORHAN-KEŞELİ, s. 75-78

⁴⁹ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 179

6. Ticari sırlar ve gizli bilgiler

Ticari sır; dizaynlar, amaçlar, ögütler, teknikler, formlar, bilgiler ya da formüller gibi, bunların açıklayıcı bilgilerinin rekabet hukuku açısından önemli olduğu bir konudur.⁵⁰

Ticari sırlar sözleşmeler hukukuna ve geleneksel haksız fiil düzenlemelerine, patent ve eser sahipliği hukukuna göre daha yakın olduğundan; ticari sır konusunda bu düzenlemelerin olması aslında bilgi hırsızlığından kaynaklıdır ve bunun adil olmadan ya da ticari olarak bir nedene bağlanmadan yapılmasıdır. Bu alanda bir çok durum içerisinde kendini gösterebilir.

Ticari sırlar bağımsız buluş ya da kişiye karşı korunamazlar ve bu konuda tersine mühendislik kavramından söz edilemez.⁵¹

Ticari sır sayılabilmesi için bilginin gizli olması şartı ve korunması ile ilgili bir kesinlik yoktur. Ticari sır, sır olarak kaldığı sürece korunur; fakat açıklandığı zaman koruma sona erer. Hukukun ilgilendiği bu konu ile ilgili iki durum söz konusudur;⁵²

1. Ticari sırrın nereden çalındığı,
2. Ticari sırrın nereden kullanıldığı veya açıklandığıdır.

Bir ürün ya da yöntemden en kolay ya da en verimli biçimde yararlanmayı sağlayan bilgi ticari sır olarak tanımlanabilir. Lisans anlaşması yolu ile ticari sırlar üçüncü kişilere devredilebilir; fakat bir zamanlar sır niteliğinde olan bu ticari bilgi bir kez açığa çıkarıldığında herkes tarafında serbestçe kullanılabilir. Bu nedenle işyerinde gerekli güvenlik önlemleri alınarak, teknik, elektronik aygıtlar kullanılarak yeni ve gizli bilginin geliştirildiği ve işlendiği bölümler diğer çalışanlara ve ziyaretçilere kapalı tutulabilir.⁵³

Kıta Avrupası hukuk sistemini uygulayan ülkelerde ticari sırların korunması konusunda; ceza, sözleşme, kusur, nedensiz zenginleşme, zimmete geçirme, kamu görevlisi, haksız rekabet gibi birçok yasal yolun karışımında yararlanılır. Amerika, Yeni Zelanda, Kanada, Avustralya gibi Anglo-Sakson hukuk sistemi içerisinde olan ülkelerde açıklanmamış bilginin yani ticari sırrın özünde korunması için aynen somut mülkiyetteki yasal araçlardan yararlanılır. Türkiye’de ise ticari sırların korunması için özel bir yasal düzenleme bulunmamasına rağmen; bu tür açıklanmamış bilgilerin korunması için Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunundaki genel hükümlerden hareket edilir ve gerektiğinde ceza davaları

⁵⁰ ELÍAS, Stephen-STÍM, Richard; Patent, Copyright & Trademark; Seventy Edition; Nolo; s. 8

⁵¹ MERGES-MENELL-LEMLEY, s. 22-23

⁵² MERGES-MENELL-LEMLEY, s. 23

⁵³ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 214-216

kapsamında da görülmektedir.⁵⁴ Bugün bu konuda mecliste bir tasarı mevcuttur, fakat yürürlüğe gireceği tarih konusunda bir belirlilik yoktur.

Dünyadaki uluslararası ve bölgesel alanda yapılan düzenlemelere kısaca değinmek gerekirse;⁵⁵

- Avrupa Birliği'nin kendi içindeki uyumu sağlamak amacı ile oluşturduğu, Avrupa Birliği'nde Ticari Sırların Korunması: Teknoloji Transferiyle ilgili (EC) 240/96 sayılı Tüzük.
- Paris Sözleşmesi'nin 1967 Stockholm metninin haksız rekabetle ilgili olan 10 mükerrer maddesinin yorumlanması sonucu ticari sırların koruma altına alındığı söylenebilir.
- TRIPS metninde de ise yukarıda bahsi geçen Paris Sözleşmesine atıf yapılmak sureti ile ticari sırlar için bir koruma getirilmiştir.
- Bölgesel anlamda bir anlaşma olan NAFTA Anlaşması da 1992 yılında Amerika, Kanada ve Meksika tarafından oluşturulmuş. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması, Amerika'daki uygulamaya uygun olarak ticari sırların korunması ile ilgili düzenleme getirmiştir.

7. Entegre devre topografyası

Tezimizin yazılış amacı olan bu konu, 22.4.2004 tarihinde kabul edilmiş 30.04.2004 tarihinde, 25448 numaralı Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmiş 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun (Kanununun 42. maddesine göre, "Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.") ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Entegre devre topografyaları fikri ve sınai hakların sınai haklar kısmına girmektedir. Bizde burada özel bir başlık altında öncelikle entegre devre topografyasının anlamı ve gelişimi üzerinde durarak, konunun genel olarak açıklamasını yaptıktan sonra; maddelerden hareket ederek kanunu değerlendirmeye çalışacağız.

---

⁵⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 222-227/ILGAZ, Deniz; "Know-How ve Ticari Sırlar"; Avrupa Araştırmaları Dergisi; Cilt 8; Sayı 1-2; 2000; s. 169

⁵⁵ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 219-230

ÖZEL OLARAK ENTEĞRE DEVRE TOPOGRAFYASI

A.Entegre Devre Topografyaları

1.Tanımı

a)Genel

Elektriksel fonksiyonların çok küçük parçalarda yer alan entegrasyonu; yarı iletken teknolojinin gelişmesi ile mümkün olmuştur. Bunun öncesinde elektrikli araçların, elektronik-devre parçaları çok uzun zamandan beri imal edilmekteydi.⁵⁶ Bunlara çeşitli isimler verilmektedir; çip, silikon çip, yonga gibi. Bunun yanında, entegre devre topografyaları da, yarı iletken elektronik yapıda olmaları dışında bunlar belirlenmiş bir düzeneğe göre tasarlanmış entegre devreleri içerdiğinden ve bazen entegre devre bazen de üç boyutlu bir düzenek şekline sahip olduklarından dolayı, düzen/plan tasarımı (layout design) olarak adlandırılmaktaydı.⁵⁷

Entegre devreleri teknik olarak açıklamak gerekirse, yarı iletken maddelerden başlamak gerekir. Bu maddeler, elektriksel iletkenliği, iletkenler ile yalıtkanlar arasında olan kristal yapılı katı maddelerdir. Bu niteliklerinden dolayı, entegre devre yapımında kullanılmaları için elverişlidir. Devre ise bir komutun elektronik olarak algılanmasına olanak tanıyan düzenektir. Entegre devre ise, devre öğelerinin ve bunlar arasındaki bağlantıların taban görevi yapan bir katman üzerinde ve tek bir birim olarak meydana gelmesi ve işlemesi ile oluşan, bunun yanında çok fazla komutu yerine getirebilen devreler bütünüdür.⁵⁸

Entegre devre topografyaları için yapılan tanımlardan birine göre;⁵⁹

“Bir çip hemen daima bir çok entegre devreyi birlikte, tasarıma uygun bir şekilde birbirine bağlanmış olarak ve birbiri üzerine gelen tabakalar (katmanlar) olarak içerir. Bellek, yani depolama ve işleme tabi tutma yeteneği devreler ve katmanlar çoğaldıkça artar. Tabakalar ile çip üç boyutlu bir ürün haline gelir. Üç boyutlu, birbirine bağlanmış tabakalar halindeki bu çip üzerindeki-üretime müsait-düzene topografya denilir.”

Buna ek olarak yapılan diğer bir tanıma göre ise;⁶⁰

“Bir elektrik devresi içinde giriş sinyallerine zamansal olarak uyumlu orantısal çıkışlardır. Televizyon gibi senkronizasyon vuruşu olanlar için pasife yarı iletkenler sıkça kullanılmaktadır.”

⁵⁶ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 190

⁵⁷ TEKİNALP, s. 19-20

⁵⁸ ODMAN, N. Ayşe; Fikri Mülkiyet Hukuku İle Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü; Seçkin Yayınları; Ankara; 2002; s. 69-70

⁵⁹ TEKİNALP, s. 714

⁶⁰ ROBERTS, R. S.; Dictionary of Audio, Radio and Video; Butterworths; 1982; s. 110-111

Entegre devreler, bilgisayar dahil tüm elektronik aygıtlarda kullanılan elemanlardır. Entegre devreler katmanlardan oluşur ve bunların şekli yeryüzü şekillerine benzediğinden dolayı bunlara entegre devre tasarımlarının topografyası adı verilmektedir.⁶¹

Gerçek anlamda bu konu hakkında ulusal ve uluslararası alanda bir kavram birliği söz konusu değildir. İngilizce de “chip” veya “silicon chip” diye adlandırılan, Türkçede “çip”, nadiren de “yonga” diye isimlendirilen, yarı iletken küçük elektronik yapılar⁶² entegre devreyi oluşturur. Gerçek anlamda yonga ya da çip tabandaki katmanın adı olduğu halde, entegre devre yapısının tamamını ifade etmek için kullanılmaktadır.⁶³ Bunun yanında, bu üç boyutlu tasarıma, entegre devre topografyası ve İngilizce kullanılan “layout design” ibaresinden esinlenerek topografya tasarımı da denmektedir.⁶⁴ Amerika’daki kullanımı da “integrated circuit” şeklindedir.

Entegre devre endüstrisini tanımlamak için bazı detay bilgilere, mesela dizayn ve amaç arasındaki farklara ihtiyaç vardır. Bu endüstri aslında ard arda gelen iki evreden oluşur; dizayn evresi ve fabrika evresi olmak üzere. Dizayn evresinin amacı, entegre devre topografyasının, bütünlüğünün oluşturduğu yararlı elektrik hareketlerinden sistematik bir uyum içerisinde, elektrikli bir devre üretmektir. Bu gerçek anlamda elektrik dalgalarının yayılımını ve bilgi deposunun hafıza çipinin hareketliliğini ifade etmektedir. Bunun tamamlanmasının ardından istenilen özelliğe ulaşmak için fabrika aşamasında transistörler kullanılır. Transistörler entegre devre topografyasının en önemli elemanıdır. Bunlar ince elektrik düğmeleri gibidir. Bu küçük yapının içinde bazen yaklaşık 3 milyon transistör vardır. Her girişteki elektrik akışını o girişin transistörü belirler. Ayrıca bu transistörler devrelerden bağımsız ayrı bir eleman değildir. Transistörler yarı iletken bir maddenin (çoğu zaman silikonun) üzerine yerleştirilip kablolar ve dış bağlantılar olmadan birbirine bağlanır.⁶⁵ Bu devreye şekil verirken transistörlerin yerlerini belirleme konusunda 2 boyut söz konusudur. Bu düzenlemeye plan (layout) denmektedir. Düzlem üzerinde birbirine bağlanan levhalar serisine maske (mask) denmektedir. Bir tek çip üzerinde birçok mask bulunmaktadır. Bunların bir araya gelmesinden entegre devre şablonu (mask work) oluşmaktadır. Fabrika

---

⁶¹ ODMAN, s. 70

⁶² ERDEM, s. 44

⁶³ ODMAN, s. 70

⁶⁴ ERDEM, s. 44

“Entegre devre topografyaların ile ilgili olarak en çok kullanılan kavramlar için diğer bir değerlendirme ise;

- Entegre devre (silikon chip ya da chip)

- Yarı iletken ürün

- Yarı iletken ürünlerin topografyaları (layout designs ya da katman tasarımı) kavramlarıdır.”

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 209

⁶⁵ <http://www.pclabs.gen.tr/article .asp?doc=210>

evresinde, transistörlerin yerleştirildiği ve bağlantılarının sağlandığı yere entegre devre şablonları denir. Bu tüm çip sistematığının şekillendiği yerdir. Buna göre bilginin transferi entegre devre şablonu üzerinde olur.⁶⁶ Entegre devre topografyasının oluşumu esnasında kullanılan materyaller, tabaka şeklindeki ince filmlerin bulunduğu plakanın içine yerleştirilir. Bu katlar metalik, yalıtkan, iletken materyallerdir.⁶⁷

Bu oluşumu özetleyecek bir tanıma göre; “Güncel işlemciler mikroskobik boyuttaki transistörlerin dirençler, kondansatörler ve diyotlarla bir araya getirilmesinden oluşan milyonlarca karmaşık mantık kapısından oluşur. Mantık kapıları entegre devreleri oluştururken entegre devreler de elektronik sistemleri oluşturur.”⁶⁸

Entegre devre topografyalarının, çeşitli katmanlardan oluşmuş üç boyutlu yapılar olarak tanımlandığını belirtmiştik. Bu üç boyutlu yapı ile teknolojinin minyatürleşmesi sağlanmıştır. Entegre devreler sayesinde karmaşık mikroişlemci tasarımları yapılabilmektedir. Yani bunun bilgisayar teknolojileri alanında önemli etkileri olmuş ve bu konu ile birlikte fikri mülkiyet kavramının çehresi değişmiştir.⁶⁹

Önceden mühendislik dizaynları fizik prototip ile kağıt ve testler üzerinde yapılmaktaydı. Bugün bilgisayarın varlığı ile entegre devre topografyalarının dizaynları ve gelişme sınırları softwarein içinde düzenlenmektedir.⁷⁰

Entegre devre topografyalarının üretim aşaması, bilgisayar programlarını, veritabanlarını ve ayrı bir bilgi birikimini içerir.⁷¹ Bilgisayar teknolojisinin de içine dahil olduğu genel bir alana sahip olan endüstriyel bir dizaynın korunması ile ilgili olan bu konu, yarı iletken materyallerin parçalar halinde birleştirilmesinden oluşan bir düzenektir. Mesela ROM, RAM ve EPROM ailesi basit donanımlardır.⁷²

Bu alan çok hızla gelişen bir alandır ve bu alanda dizayn metotları bilgileri de olgunlaşmıştır. Mesela Complementary Metal-Oxide-Silicon (CMOS)’un geliştirilmesiyle bilgisayarla üretimde gelişme sağlanmıştır. Buna ek olarak, gelişen entegre devre topografyalarında daha fazla transistör kullanılarak işlevliliği artırmak ve bilgiyi çoğaltmak mümkün hale gelmiştir.⁷³

---

⁶⁶ TRIPP, Karen B.; Semiconductor Chip Process Protection; Intellectual Property Law Review-1996; Clark Boardman Callaghan; s. 457

⁶⁷ TRIPP, s. 458

⁶⁸ <http://www.pclabs.gen.tr/article.asp?doc=210>

⁶⁹ KEYDER, s. 53

⁷⁰ TRIPP, s. 621-622

⁷¹ CHESSER, James; Semiconductor Chip Protection; Changing Roles for Copyright and Competition; Intellectual Property Law Review-1986; Clark Boardman Callaghan; s. 506

⁷² CORNISH, William R.; Intellectual Property; 3. Edition; Sweet & Maxwell, London; 1999; s. 504

⁷³ TRIPP, s. 463-464

Bu konuda özellikle 3 kavramın tanımı önemlidir. Buna göre;⁷⁴

Yarı iletken elementler: Silikon, germanium, selenyum, gallium arsenid gibi elektriği daha zayıf olarak iletirler. Metal ve metal olmayanlar arasındadırlar. Kısaca, yarı iletken elementlerin elektriği iletme özelliği zayıftır.

Entegre devreler:⁷⁵ Elektronik bir fonksiyonu yerine getirmek üzere en az biri elektriği iletme özelliğine sahip (yarı iletken materyal) birden çok katmanının meydana getirdiği devredir. Entegre devre topografyasını içinde bulunduran düzenektir.⁷⁶

Entegre devre topografyaları (Yarı iletken ürünlerin topografyası ya da katman tasarımı-layout design): Entegre devre içerisinde yer alan yarı iletken ve iletken olmayan katmanların ayrıntılı planlarının, üç boyutlu görünümünün ifadesidir.

b) Topluluk ve Türk hukukunda

Topluluk ve Türk Hukukunda bu konuda yapılan tanımlara değinmek gerekirse öncelikle, 16 Aralık 1986 tarihinde 87/54/AET sayılı ATRG L 024 27/01/1987, 0036-0040 sayı ile yayınlanan Avrupa Birliği tarafından düzenlenen Yönergede de entegre devre tanımı şu şekildedir; “...(i) bir yarı iletken malzemeler katmanı içeren bir malzeme ihtiva eden; ve (ii) iletken, yalıtkan veya yarı-iletken malzemeler içeren bir ya da daha fazla katmana sahip olan ve bu katmanları önceden belirlenmiş üç boyutlu bir formda düzenlenmiş olan; ve (iii) yalnızca veya diğer fonksiyonlarının yanı sıra bir elektronik fonksiyon icra etmek üzere tasarlanmış olan; bir ürünün nihai veya ara biçimi.”⁷⁷

Yönerge’de entegre devre topografyasının tanımı da şu şekildedir; “...(i) bir yarı-iletken ürünü oluşturan katmanların üç boyutlu düzenini temsil eder; ve (ii) seri içinde her görüntünün yarı-iletken ürünün imalatının herhangi bir aşamasındaki bir yüzeyinin düzeneğine veya düzeneğinin bir kısmına sahip olduğu; şu ya da bu şekilde tespit edilmiş veya kodlanmış bir bağlantılı görüntüler dizisi.” (md. 1)⁷⁸

Kısaca entegre devre topografyaları, bir yarı iletken ürünü oluşturan katmanların, üç boyutlu düzenini temsil eden bağlantılı görüntüler dizisi olarak tanımlanmıştır. Yani entegre devrenin asıl parçasıdır. Ayrıca, bu konuda uluslararası alanda var olan diğer bir tanım da,

⁷⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 209

⁷⁵ 1987 yılında İngiltere’de bu konu ile ilgili yapılan düzenlemede yer alan entegre devre tanımı da buna benzerdir. bkn CORNISH, s. 505

⁷⁶ “Tekinalp’in bu konuda yaptığı teknik tanıma göre: Silikon (silisyum) endüstride çok kullanılan ve doğada oksijenden sonra en fazla bulunan elementtir. Özelliği yarı iletken olmasıdır. Silikon parçacığı yani çip, içine (üzerine) elektronik işlevi bulunan entegre devreler konulmak sureti ile bir bilgi, veri, görüntü deposu, yani belleği haline gelmektedir. Entegre devreler birbirine bağlı transistörlerden ve diğer parça öğelerden oluşmakta, analog, dijital ve karma alt türlere ayrılmaktadır.” TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 713

⁷⁷ KEYDER, s. 55

⁷⁸ KEYDER, s. 55

entegre devre topografyası, üretilmesi amaçlanan entegre devrenin hazırlanan üç boyutlu yapısıdır.⁷⁹

Topluluk Hukuku konusunda yaptığımız bu genel değerlendirmenin ardından, Türk Hukuku'nda bu konuda düzenlemenin 30.04.2004 tarihinde yürürlüğe giren Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun ile sağlandığının üzerinde durmuştuk. Bu Kanunun asıl düzenleniş amacı olan, entegre devre topografyaları ile ilgili tanımı şu şekildedir;

“Entegre devreyi oluşturan tabakaların üç boyutlu dizilimini gösteren, üretim amacı ile hazırlanmış ve herhangi bir formatta sabitlenmiş görüntüler dizisi olup, her görüntü entegre devrenin üretiminin herhangi bir aşamasındaki yüzeyinin tamamının veya bir kısmının görünümünü ifade eder.”

2. Korumanın Önemi ve İşlevi

Konunun asıl başlığı itibarı ile fazla teknik olmasından kaynaklı ve aynı zamanda kamuoyunda fazla bilinmeyen bir sanayi kolu olması nedeni ile çok dikkat çekmeyen bir alandır. Fakat bu sanayi kolu bugün yeni teknolojilerin temelini oluşturmaktadır.

Bu konun başlangıç noktasını, askeri amaçlar oluşturmaktadır. Yani entegre devrelerin üretimine ilk olarak askeri amaçlı başlanmıştır. Fakat bu alandaki gelişim zamanla entegre devreleri günlük hayatın bir parçası haline getirmiştir. Bugün entegre devrelerin günlük hayatımızdaki yerine baktığımızda; bilgisayar gibi karmaşık eşyalardan, saat, televizyon, çamaşır makinesi gibi günlük kullanıma yarayan eşyalara kadar bir çok elektronik eşyanın yapımını etkilemiştir. Günlük hayatımızın içine bu deni girmiş olan entegre devrelerin tasarlanması, üretimi ve bunların geliştirilmesi son derece yüksek maliyetli bir iştir. Kısaca, büyük zamanı, yatırımı, uzman kadroyu⁸⁰ ve teknolojik birikimi gerektiren bir faaliyet alanıdır.⁸¹

Bu sektörün bugün günümüzde en büyük sektörlerden olan bilgisayarla ortaklaşa çalıştığı düşünülürse ve bu alandaki yatırımın ne kadar büyük olabileceği dikkate alınır; buna ek olarak, entegre devre topografyalarının geliştirilmesi çok pahalı ve zaman alıcı bir iş olmasına rağmen taklidinin çok kolay olabileceği göz önüne bulundurulsa⁸² bu konudaki düzenlemeye ne kadar ihtiyaç olduğunu anlayabiliriz.

Sektörün bu denli büyük olduğu düşünülünce, sanayileşmiş ülkelerde ayrı bir koruma türü yaratılmadıkça, bu sektörün gelişmeyeceği düşüncesinden dolayı, kendine özgün nitelikte

⁷⁹ SULUK-ORTAN-KEŞELİ, s. 24

⁸⁰ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 210

⁸¹ ODMAN, s. 70

⁸² CORNISH, s. 505

bir hak yaratılmış ve özel kanunlar (sui generis) çıkarılarak bu hak korunmaya çalışılmıştır.⁸³ Bu konuda fikri mülkiyet alanındaki genel koruma yolları dışında özel korumaya başvurulmasının nedeni sorusu karşısında, bu yeni teknolojilerin görüntüsel olarak küçüklüğü yanında yatırım olarak ve işlevsel olarak büyüklüğü cevap olarak verilebilmektedir. Ayrıca bu alanda ciddi anlamda bir yatırım, zaman ve beyin gücü harcanmaktadır.⁸⁴ Bunların yanında entegre devre topografyası ticari hayatta ciddi bir yarışın içindedir; bu yarış içinde üretim süresi konusunda ve yeni ürünlerin üretilmesi konusunda yararlılık sağlamak önemlidir. Bu nedenle, bu noktada, fikri hak olması ve korumanın bu alan içerisinde sağlanması çok önemlidir.⁸⁵ Fikri mülkiyet alanı ile korumanın gerçekleştirilmesinin nedeni ise, topografyaların kopya edilmesinin engellenmesi, böylece bu alanda yatırımların teşviki amaçlanmaktadır.⁸⁶ Bu konu aslında özellikle Türk Hukukunda şimdiye kadar gerekli ilgiyi görmese de, gelişen ve büyüyen teknolojiye kayıtsız kalmak mümkün değildir.

Bu nedenle, gerçekten ayrı bir düzenlemeyi gerektiren bir alan olduğunu ticari piyasa içindeki konumuyla ortaya koymaktadır. Çünkü bu alan teknolojinin ve gelişmenin yanında rekabetin de bugünkü piyasada yoğun olduğu bir alandır.

Bu alanın koruma altına alınması ile ilgili olarak kısa gelişimi üzerinde duracak olursak; entegre devrelerle ilgili ilk başvuru Amerika'da patent başvurusu olarak 1950 yılında yapılmıştır; bu noktada entegre devrelerin yapım usulünün Patent Hukuku alanına girmesi söz konusuydu. 1970'li yıllarda koruma için tanınan sürelerin dolması ile bu usullerin kamuya mal olmasının ardından yeni koruma şekilleri aranmaya başlanmıştır. Bu arayış içerisinde entegre devrenin yapılış usulü değil de asıl parçası yani düzenlenme şekli olan entegre devre topografyasının korunması gündeme gelmiştir.⁸⁷

Bu konuda gerçek anlamda gelişimin ve tartışmaların olduğu hukuk sistemi, Amerikan Hukuk Sistemidir. Bu nedenle ilk hukuki düzenleme ve koruma bu ülkede başlamıştır. Amerikan Hukuku'ndaki düzenlemede entegre devre topografyasının gelişim aşaması düzenlemenin kapsamı dışındadır. Burada asıl olan bu gelişmenin sonucunda ortaya çıkan entegre devre topografyasıdır.

Entegre devre topografyasının korunması konusu, son 20 yılda artan ihtiyaçlar sonucunda bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır ve korumanın önemi giderek artmıştır.

---

⁸³ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 210

⁸⁴ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s.20

⁸⁵ The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 49

⁸⁶ ODMAN, s. 70

⁸⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 210

D. Tarihi Gelişimi

1.Dünyadaki

Genel olarak,

Entegre devrelerden önce elektronik aletlerde, devre elemanı olarak lambalar kullanılıyordu. 1950'lerin sonlarında Jack Kilby⁸⁸ çalışmaları sırasında farklı bir şey yaratma düşüncesi ile bağlantılı transistorları kullanarak bunları tek bir paket haline getirdi. Böylece entegre devreye geçişin alt yapısı oluşturuldu. 1969'a gelindiğinde ise, microprocessor (mikroişlemci) ile temel yapı oluşturuldu. Bunların ardından ciddi bir pazar ortaya çıktı.⁸⁹

Yukarıda belirttiğimiz gibi, ilk entegre devreler 1950'li yıllarda geliştirildi ve patent hukukuyla koruma altına alındı. Patent lisansı ile üretilen ilk entegre devreler (çipler), 1961 yılında Fairchild Semicondutor tarafından ticari olarak piyasaya sürüldü.⁹⁰

Bu konudaki kavramlara baktığımızda; 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren endüstriye ve günlük yaşama “çip” ve “silikon çip” gibi kavramlarla yeni bir alan olarak girmiştir.⁹¹ Silikon diye adlandırılan yarı iletken malzeme kullanılarak üretilen çok fazla sayıda devre elemanını içeren, çok küçük boyuttaki elektronik parçalara çip ya da yonga adı verilmiştir. Buna ek olarak, çip, bir parçacığın içerdiği, sıra dışı genişlikte bilgi ve görüntü belleğidir. Gözle görülemeyecek küçüklükte bir silikon parçası işlenerek verileri saklaya bilen, işleyebilen yongalar üretilmiştir.⁹²

Bunun günümüzdeki anlamı ise, eski hukuk düzenlerini darmadağın eden yeni ürünler yaratılmasıdır. Fikri mülkiyet hukukunun klasik alanlarında yapılan değişiklikler yanında, bu yeni ürünler konusunda getirilen yeni düzenlemelerle de yeni bir açılım gerçekleşmiştir. Entegre devre topografyaları da bu yeni düzenlemeler içinde değerlendirilmiştir. Bu alanın yeni olması, düzenlemenin olmaması, eksik olması ya da çok farklı düzenlemelerin olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır ki, mesela bu hak bazı ülkelerde halen tescilsiz korumaya tabidir; tescilsiz korumada fikri haklarda olduğu gibi herhangi bir tescil işlemine gerek yoktur.⁹³

---

⁸⁸ “Kilby'nin biri 1959 yılında alınan entegre devre patenti olmak üzere, toplam 60 patenti bulunuyor. 2000 yılında Nobel Ödülü'ne layık bulunan Kilby, 1970 yılında National Medal of Science (Ulusal Bilim Madalyası), 1982'de National Inventors Hall of Fame (Ulusal Mucitler Cemiyeti) üyeliği kazanmıştır.” <http://www.ntvmsnbc.com/news/329712.asp>

⁸⁹ ZOLLERS, Frances E.- MCMULLİN, Andrew-HURD, Sandra N.-SHEARS, Peter; Santa Clara Computer and High Technology Law Journal; No More Soft Landings For Software, Liability For Defects in An Industry That Has Come Of Of; Mayıs 2005; s. 31

⁹⁰ KEYDER, s. 54

⁹¹ Bu konuda, yukarıda belirttiğimiz gibi, birçok sözcük kullanılmıştır.

⁹² TEKİNALP, s. 713

⁹³ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 210

Entegre devre topografyaları bu yüzyılın çok belirgin teknolojik buluşlarıdır. Bunların korunması ve kontrolü yeni teknolojik gelişmelerin ve ulusal güvenliğin vazgeçilmez elemanlarıdır. Bu nedenle, gelişen teknolojinin artık hukuki düzenlemeye ihtiyaç duyması sonucu konu ile ilgili yasal düzenlemeler yapıldı. Entegre devre topografyaları ile ilgili olarak ilk yasal korumalar izinsiz kopyalamayı engellemeye yönelikti ve asıl sorun yasal olarak üretilmiş entegre devrelerin piyasada değerini artırmak amacı ile yeniden markalanması ve izinsiz yeniden paketlenmesi gibi görünmekteydi. Bu durum sadece bir yanıltmaca olarak görülse de, hizmetlerin çapı düşünüldüğünde çok tehlikeli boyutlara yol açabileceği aşıkardır. Bu konudaki uygulamalar da çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu teknoloji ve bu konudaki gelişmeler küreselleşen dünya ekonomisinin içine hızla girmiştir.

Entegre devrelerle ilgili endüstri Amerika'da gelişmeye başladı. Haksız rekabet düzenlemeleri ile kamçılanan kıyasıya bir yarışın olduğu ve hızlı bir teknolojik gelişmeye doğru ilerleyen bir düzen içerisinde Amerikan Fikri Mülkiyet Hukuku, elektronik teknolojinin tam korunması ve yeniliklere özendirilmesi konusunda her zaman eleştiri aldı.⁹⁴ 1970'lerin sonunda Amerika'da entegre devre endüstrisi yükselen bir rekabet hareketliliği ile karşı karşıya kaldı ve bu etki genelde deniz aşırı ülkelerden gelmekteydi.⁹⁵ Bunun nedeni ise, Amerika'da tasarlanan bir entegre devre topografyası, üretiminin Güneydoğu Asya'da ucuz olmasından kaynaklı oralara gönderildi, bu ülkelerde ürünler taklit edildi.. Mesela, Japon şirketlerinin Amerikan ekonomisi içinde ağırlıklı olmaya başlaması; fakat bunu yenilikler yerine, var olandan yararlanarak yapmaya başlayıp kontrolü ele geçirmesi ile bu durum problem olmaya başladı.⁹⁶

Entegre devre topografyası ile ilgili Amerikan Hukuku'nda korumanın olmadığı, bunların patent ya da eser sahipliği hakları korumasından yararlanmadıkları dönem içerisinde acil olarak bu durumun değerlendirmeye alınması gerekti. Çünkü bu konu ile ilgili iki önemli durum ortaya çıktı;⁹⁷

- Bu alanda yapılan yatırım ile kazanılan para arasında ciddi bir dengesizlik oluşmaya başlamıştı. Yani belirttiğimiz gibi, bu konu ciddi yatırımı gerektiren bir alan olduğundan, bu yatırım sonucunda oluşturulan üründen elde edilen kar yapılan yatırımı hiçte cazip kılmadı.

---

⁹⁴ CHESSER, s. 463-464

⁹⁵ TRIPP, s. 459

⁹⁶ CHESSER, s. 480-481

⁹⁷ KASCH, Steven P.; The Semiconductor Chip Protection Act; Past, Present and Future; Intellectual Property Law Review-1994; Clark Boardman Callaghan; s. 597-598

- Bu alanda yaratılan yeni ürün için harcanan zaman ve para yanında yapılan kopya ürünlerin satımı; bu konudaki pazarda yabancılarla yarışa engel olur boyuta getirdi.

Gerçek anlamda entegre devre topografyası sanayi, yaklaşık son 20 yıl içerisinde gelişen bir sanayidir ve çok fazla yükselme kaydetmiştir. Üretim ve gelişmeyle beraber yüksek fiyatlara ulaşmıştır; üretici ve alıcı arasındaki ilişkinin yakınlığı artmıştır. Bu konuda gelişmiş ülkelerden beklentiler konusunda limitleme eğilimine gidilmiştir.⁹⁸

Entegre devre topografyalarının bir yandan işlevsel nitelikte olmaları, diğer yandan buluş özelliği taşımasından dolayı fikir ve sanat eseri, tasarım ve patent gibi var olan fikri mülkiyet haklarını koruyan modellerle yeterli korumayı sağlamak mümkün değildir. Bu nedenle, entegre devre topografyaları dünyada sui generis haklarla korunmaktadır.⁹⁹

Bu konuda dünyadaki ilk düzenleme 1984 yılında Amerika’da gerçekleştirilmiştir. “Semi Conductor Chip Protection Act” adı altında gerçekleştirilen bu düzenleme ilk defa kanun metinlerinde yerini almıştır.

Amerika’da 1984 yılındaki düzenleme yapılmadan önce 1940-1972 yılları arasında Amerika’da değişmeyen teknolojik dengeleri ve uluslararası anlamda sabit market düzeni vardı; fakat bilgisayar ve telekomünikasyon pazarının değişmesi ve her geçen gün gelişmesi entegre devre endüstrisinin büyümesine neden oldu ve bunun yanında Japonya’nın pazara girmesi ile çok hızlı bir gelişme ortaya çıktı. Japonya Hükümeti de kendi içinde koordinasyonu sağlayarak Amerika’daki gelişmeleri ve değerli üretim taktiklerini alarak kendi ekonomik endüstrilerine uygulamaya başladı. Bugün ise kendi ekonomik endüstrilerine uygulama işlemini çok kısa sürede yapmaktadırlar.¹⁰⁰ Bu nedenle entegre devre topografyasının korunması artık bir gereklilik olarak hukuk düzenin ihtiyaç duyduğu bir alan oldu.

1984 yılındaki düzenleme Amerikan Hukuku açısından da çok önemlidir. Amerika’da gümrük yetkilileri, yeniden markalanmış ve yeniden paketlenmiş ürünlerin yasa dışı yollarla ülke içine sokulan madde olarak uyuşturucu maddelerin yerini aldığını söylemektedir. Ayrıca, 1985 yılında Amerika’da yapılan bir yoruma göre ise, özellikle bu konuda Japon firmaların piyasaya girmesi ucuz ve kaliteli malın düşük fiyata satması ile bu alanda Amerikan pazarının düşüşü dikkate alınarak bir düzenleme yoluna gidilmiştir. Bu konudaki önemli örneklerden biri de, Amerikan endüstrisinin ürünü olan, Random Access Memory (RAM)’lerin

⁹⁸ The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 49

⁹⁹ ERDEM, s. 33

¹⁰⁰ CHESSER, s. 481

kullanıldığı kişisel bilgisayarlar ve video kaseti kayıt eden cihazların Japonya’da kopyalanması ve iç piyasaya sürülmesi ile ilgilidir.¹⁰¹

Rekabet savaşı entegre devre üretimini Amerika’nın en önemli endüstrilerinden biri haline getirmiştir. Fiyatlandırma ve pazar stratejilerinden daha önemli olarak, yeni ürünler konusunda rekabet içine girme, buna bağlı haksız rekabetin engellenmesi ve fikri mülkiyet hukuku endüstrinin hızla büyümesini sağlamıştır. Özellikle yeni ürünlerle kendi pazarlarını ve endüstriyi destekleyen küçük firmaların devamı açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Entegre devre endüstrisinin üyelerinin iddialarına göre, geleneksel hukuk yeniliklere yeteri kadar özendirilmemiştir.¹⁰²

İlk düzenleme öncesinde, Amerikan tasarım hukuku tarafında “fonksiyonel” oldukları için koruma altına alınmayan bu tasarımlar, aynı gerekçe ile eser sahipliği hukukuna göre de “oyma işi” olarak koruma altına alınamadı. Fakat entegre devre topografyaları ile ilgili yapılan düzenleme ile kendine özgü bir fikri mülkiyet alanı oluşturuldu ve 10 yıllık korumanın gerçekleştirilmesi için de özgünlük ve sabitlik (yani elle tutulabilir biçimde olmalıdır) koşulunun yerine getirilmesi arandı. Bu durumun ortaya çıkardığı entegre devre topografyaları mevcut hiçbir mülkiyet kategorisi içerisine sokulmamıştır, dolayısı ile daha önce var olan hiçbir uluslararası sözleşmeye tabi değildi.¹⁰³ Kısaca 1984 tarihli Amerikan Yasası bu alanda ulusal ve uluslararası korumaların temelini oluşturur.

Amerika’da 1984 yılında getirilen düzenlemenin nedenleri nelerdir?;¹⁰⁴

1. Entegre devre endüstrisinin arka planında, rekabet hukuku ve patent hukukuna önemli etkileri vardır. Bu haksız rekabetin engellenmesi ve patent hukuku arasındaki hasas dengeyi gösterecektir. Çünkü bu noktada serbest rekabetin engellenmesi düşüncesi tekelliliği (piyasada tek olma)ret etmektedir; patent hukukunda ise buluşların sayesinde dışarı vurulan değerli endüstriyel gelişmenin karşılığı olarak sınırlı bir tekelliliğe izin verilmektedir. Entegre devrelerde, ürünün tekel olması konusunda ciddi bir tartışma vardır; bu durum konun patent hukukunun dışında değerlendirilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır.
2. Eser sahipliğinin tarihini izleyerek entegre devre topografyalarının eser sahipliği ile korunmasından yararlanabilmesi düşüncesi için, şimdiki statü ve hukuki teşebbüslerin durumunu belirlemek gerekir. Bunun yanında eser sahipliği ve patent arasındaki ayrımı açıklayabilmek için bazı kriterlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Buna

---

¹⁰¹ KASCH, s. 598

¹⁰² CHESSER, s. 467

¹⁰³ KEYDER, s. 54

¹⁰⁴ CHESSER, s. 466-467

göre, patent ve eser sahipliğini birbirinden ayırmak için; fikir açıklanma şekli arasındaki ayırım ya da yazı ve makine arasındaki farktan yararlanılabilmektedir. Bu durumda, yeni bir teknoloji ürünü olan entegre devre topografyalarının bu yasal ayrımlardan sadece birinin içinde değerlendirilmesi mümkün değildir.

3. Amerika'daki 1984 yılında yapılan düzenleme, eser sahipliği konusunda bir değişim getirmiştir, özellikle yenilik ve rekabet konusunda geleneksel fikri mülkiyet hukukuna uygun olmayan bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme "sui generis" bir yapı oluşturmuştur ve bunu patent ya da eser sahipliği ile açıklamaya çalışmak başarılı bir sonuç doğurmamıştır. Bu düzenleme, aslında fikri mülkiyet alanında belirlenmiş düzeni de bozmuştur.

1984 yılında yapılan düzenlemenin ardından Amerika entegre devre endüstrisinin içinde olan şirketleri destekleme yolunda kararlar alınmıştır. Bununla beraber endüstride hükümetin rolünün arttığı gözlenmiştir. Amerikan Hükümeti bu konuda planlamalar yaparak bu endüstriyi desteklemiştir; bu destek maddi bir destek değildir. Çünkü karı yüksek bir alan olduğundan, hükümetler için de bu alanda çalışan şirketler için de kazancın olduğu bir alandır.¹⁰⁵ Bu nedenle destek korumaya ve geliştirmeye yönelik bir destektir.

Sonuç olarak, Amerikan Hukuku'ndaki düzenlemede entegre devre topografyasının hukuki korunmasının fikri haklar kapsamında olması düşünülmüştür. Ancak bu durumda yabancı kişilerin bu haklardan yararlanacağı sonucu ortaya çıkacağından buna karşı çıkılmıştır. Çünkü diğer fikri mülkiyet alanlarında kişilerin bu haklardan yararlanması ile ilgili bir sınırlama getirilmemiştir ama entegre devre topografyalar konusundaki düzenlemenin amacı dolayısı ile bu şekilde bir sınırlamaya ihtiyaç duyulmuştur ve karşılıklılık prensibi kabul edilmiştir. Bunun üzerine kendine özgü yani sui generis bir hak olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰⁶

Bu yeni alanın yaratılmasındaki amaç, Amerika dışında haksız kopyalamanın engellenmesiydi. Bu konunun tüm dünyada hızla yayılmasında en önemli etkenlerden biri de, Amerika'nın bu konuda karşılıklılık prensibini benimsemiş olmasıydı. Buna göre, bu tür bir korumadan yoksun olan ülkelerde üretilen entegre devre topografyaları Amerika'da korunmayacaktı. Bunun ardından Amerika'daki geniş ticari yatırımın korunması amacı ile getirilen 1984 yılında yapılan düzenleme karşısında diğer devletlerde, yeni bir alan olan entegre devre topografyalarının korunması ile ilgili düzenlemeler yapılması yönünde istekler

---

¹⁰⁵ TRIPP, s. 467-469

¹⁰⁶ YILMAZ, İlhan; Avrupa Topluluğunda Fikri ve Sınai Haklar; Avrupa Araştırmaları Dergisi; Cilt 4; Sayı 1-2; 1995-1996; s. 50

belirmeye başladı.¹⁰⁷ Entegre devre topografyalarının korunmasını düzenleyen dünyanın ilk kanunu diğer hukuk düzenleri tarafından, Fransız Medeni Kanundan sonra en çok benimsenen kanunudur. Nitekim 1989 tarihli Washington Anlaşması ve TRIPS'in ilgili maddeleri bu kanunu model almıştır.¹⁰⁸

Buna göre, Amerika'da çıkarılan bu kanunu karşılıklılık ilkesi gereğince, Japonya bu hususta bir kanun çıkarmak zorunda kaldı.¹⁰⁹ Japonya'nın Amerika ardından 1985 yılında çıkardığı bu yasa dışında, büyük bir hızla sanayileşmiş ülkelerde entegre devre topografyaları ile ilgili yeni düzenlemeler getirildi.¹¹⁰ Almanya (1987), İngiltere (1987), Hollanda (1987), İspanya (1988), İsveç (1988), İtalya (1989), Macaristan (1991), Kanada (1993), Portekiz, Avustralya bu konuda özel düzenleme getiren ülkelerdir.¹¹¹

Amerika'da entegre devre topografyaları konusunda tartışmalara neden olan ve bu konuda Amerika pazarında ciddi bir yer edinen Japonya'nın bu konudaki düzenlemesi belirttiğimiz gibi, Amerika'nın koruma konusunda karşılıklılık ilkesini benimsemesinin etkisi ile oluşmuştur. Bu etki altında oluşturulmuş Japon Kanunu'nda patentleme işlemi çok katı kurallara bağlanmıştır ve bunun yanında patentleme işlemi birçok nedenden kaynaklı problemleri içinde barındırmıştır. İlk olarak, Japonya'da fikri mülkiyet hukukunun Amerika'ya göre daha dar yorumlandığı dikkati çekmektedir. Bunun yanında Japonya'nın kendi teknolojik gelişmelerine öncelik vermesi, Amerika'ya göre yabancı bir teknolojiye karşı adaletsiz bir kapital düzen olarak nitelendirilmektedir. Bunun sonucunda ise, Japon ve Amerikan Kanunları birbirinden çok farklı olmamakla beraber uygulamada Japonya'nın tavrı nedeni ile bu şekilde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Japon Patent Ofisinin bu konudaki farklılığı, birincil olarak Japon şirketlerini destekleyen bir politika izliyor olmasıdır; ikinci olarak da, Japon şirketleri Amerika'daki gelişmeleri izlemeye başladıklarından, Amerika'dan gelen Patent başvurularına karşı biraz katı olmuşlardır ve bunlara karşı daha kontrollü davranmışlardır.¹¹²

---

¹⁰⁷ CORNISH, s. 505

¹⁰⁸ CORREA, Carlos M.; "Layout Designs of Integrated Circuits" in Carlos M. Correa and Abdulqawi A. Yusuf (Editors); Intellectual Property and International Trade- The TRIPS Agreement; Kluwer; The Hague 1998; s. 225-226

¹⁰⁹ CORREA, s. 225-226

¹¹⁰ KEYDER, s. 54

¹¹¹ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 212

¹¹² TRIPP, s. 491-494

"Bu konuda örnek verilecek davalardan biri de, Kilby Patenti ile ilgili davadır. Bu patentin Japonya'da alınması çok uzun zaman almıştır ve bir çok problemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Daha sonrasında Fujitsu Kilby Patentinin dizayn ve teknolojisinden yararlanmaya başlayınca; bu konuda Japon Mahkemelerine gidilmiştir. Japon Mahkemelerinin bu konuda verdiği karar ise, Fujitsu'nun yaptığının bir tecavüz olmadığı ve bunun korunmasının Kilby Patentinden farklı olduğu iddia edilmiştir. Japon Mahkemesi Kilby'nin korunmasını dar yorumlamıştır." TRIPP, s. 492-493

Bu düzenlemeyi örnek olarak alan diğer bir önemli düzenlemede Almanya'da yapılmıştır. Alman kanun koyucu 22 Ekim 1987 tarihinde bu konuda sui generis bir düzenleme getirmiştir. Alman Kanunu bu konuda, Amerikan Kanununa karşı Avrupa'da uyumu sağlamak amacı ile oluşturulan Yönergeye bağlı olarak oluşturulmuş ilk düzenlemedir.¹¹³ Bu konuda düzenleme getirilmesinin öncelikli nedeni ve şekillendiricisi 1987'de getirilen Yönerge'dir. Bu Yönergede Amerikan Hukuku'ndan etkilenmiş ve ona bir cevap olarak oluşturulmuştur. Bu nedenle Alman Kanunu'nda Amerikan Kanunu'na benzer noktalar göze çarpmaktadır. Bunun yanında, Alman hukukundaki bu düzenleme faydalı modellerle ilgili olan düzenlemelerine benzer prosedürleri içermektedir ve bunlar arasında birçok ortak nokta bulunmaktadır.¹¹⁴

Diğer ülkeler de, konuyla ilgili korumayı sağlarken, aynı zamanda diğer şirketler içinde pazarı açmaktadır ve uygun olmayan bir şekilde teknolojiye yararlanma konusunda yasal sistemini hazırlamaktadır.¹¹⁵

Son birkaç yıldır entegre devre endüstrisi önemli bir değişim içerisine girmiştir. Bu sektördeki yoğunluk her geçen gün daha fazla artmakta ve entegre devre teknolojisi öncekinden daha karmaşık hale gelmiştir. Bu karmaşıklığın yükselmesi ile fiyatlar da bu durumdan etkilenmeye ve katlanarak büyümeye başlamıştır. Yeni firmaların sektöre girmesi ve sektörde olan firmaların gelişmesi ile sektör daha değerli hale gelmiştir.¹¹⁶

Aynı zamanda yabancı firmalar da entegre devre endüstrisine yatırım yaparak, ihracat yarısını belirliyorlardı. Bunun yanında Japonya, Almanya, Fransa ve İngiltere entegre devre endüstrisinde, hükümet desteği ile, araştırma ve geliştirme hareketleri geliştirerek, entegre devrenin yararlarını geliştirmek ve dünya çapındaki pazarda Amerikan firmalarından daha büyük pay alma çabasıdadır.¹¹⁷

Sonuç olarak bugün tek bir ülkeyi ilgilendiren alan olmanın dışında, tüm dünyayı ilgilendiren ve her ülkede düzenlemesinin yapılması gereken bir alan olarak gelişimine devam etmektedir.

---

¹¹³ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 16

¹¹⁴ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 15

¹¹⁵ TRIPP, s. 495

¹¹⁶ "Bu alandaki şirketleri çok büyük karlar elde etmelerinin yanında, riski de çok olan bir alanda rekabet halinde olduklarından bazen bunlar arasında anlaşmalar olmaktadır. Mesela; IBM-Siemens-Toshiba anlaşması buna örnek olabilir. 256 megabit CMOS-DRAM'nin üretimi için; Siemens Avrupa şirketi ve gelişim raporlarını sağladı, Toshiba Japon firması ve know-how'ını getirdi, IBM Amerikan firması ve bunu işleme teknolojisini getirdi. Bu üretim konusunda bir ortaklık oluşmuş oldu." TRIPP, s. 505

¹¹⁷ WILSON, W. Robert-ASHTON, K. Peter-EGAN, P. Thomas; Innovation, Competition, and Government Policy in the Semiconductor Industry, Lexington Books, 1990, s. 1

2. Uluslararası Anlaşmalarda

19. yüzyıl sonundaki ilk modern hallerinden bu yana fikri mülkiyet hukukunun ana alanlarında çağın gerektirdiklerine uygun değişiklikler yapılmıştır. 1880'lerdeki gelişmelerle, yani Fikri Mülkiyetle ilgili 1883 Paris Sözleşmesi ve Eser Sahipliği ile ilgili Bern Sözleşmesiyle¹¹⁸, bütün sanayileşmiş dünyada yeni hukuk düzenleri yürürlüğe girmeye başladı.¹¹⁹ Paris Sözleşmesi sınai haklar konusunda düzenlemeler getirirken; Bern Sözleşmesi de eser sahipliği konusunda düzenleme getirmiştir.

Fikri ya da endüstriyel mülkiyet, Paris Sözleşmesinin içinde anlaşılabilir kılınan bir model olmanın yanında yeni değişen dünyada son zamanlarda yaratılan ve entegre devre topografyaları ve databaseler olarak tanımlanan yeni fikri mülkiyet koruma alanları ortaya çıkmaktadır ve bu alanlar endüstriyel ülkelerde daha fazla büyüme kaydetmektedir.¹²⁰ Bu yeni gelişen alan bir yandan endüstriyel yani sınai mülkiyet alanı içinde değerlendirilirken, bir taraftan da eser sahipliği içinde değerlendirilmektedir.

Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde yer alan 2. madde ile bu anlaşmayla getirilen düzenleme kapsamına topografyaların da girdiği düşünülebilir: Bern Sözleşmesi md. 2: “edebiyat ve Sanat Eseri” deyimini, ifade şekli ne olursa olsun topografya, mimari veya bilimsel üç boyutlu eserler gibi bütün ürünleri içerir.¹²¹ 3 boyutlu bilimsel eserler kavramı içine entegre devre topografyaları da sokulabilir; fakat entegre devre topografyalarına değineceğimiz gibi tek başına eser sahipliği içerisine yerleştirmek mümkün değildir. Bunun yanında bunların buluş olduğu yönünde iddiada bulunanlar için, Paris Sözleşmesi de belki bu konuda uluslararası bir sözleşme niteliğinde olabilir; fakat iki düzenlemede de bu konuda açık bir hüküm olmaması nedeni ile bu sözleşmeler çerçevesinde değerlendirilemezler.

Entegre devre topografyaları konusunda düzenleme uluslararası bir baskının sonucudur; özellikle Amerika'dan yapılan kanunlaştırma hareketinden kaynaklıdır. Bunun etkisi ile, entegre devre topografyaları konusuna uluslararası anlaşmalarda da yer verilmiştir. Özel olarak entegre devre topografyalarının uluslararası ölçekte korunması ile ilgili düzenleme, 1989'da Entegre Devrelere Yönelik Fikri Mülkiyet Anlaşması veya Washington

¹¹⁸ “Paris Belgesi 24 Temmuz 1971, 2 Ekim 1979 tarihinde tadil edilmiştir.” BEŞİROĞLU, Akın; Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar (Fikir Hukuku); 1. Cilt, Ankara Patent Bürosu Limited Şirketi Yayınları; Aralık 2002; s. 455

¹¹⁹ KEYDER, s. 10

¹²⁰ COOMBE, Rosemary J.; Florida Journal of International Law; Protecting Traditional Environmental Knowledge and New Social Movements in the Americas, Intellectual Property, Human Right, or Claims to an Alternative Form of Sustainable development?; Mart 2005: s. 18

¹²¹ Beşiroğlu, Akın; Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar (Fikir Hukuku); 1. Cilt; Ankara Patent Bürosu Limited Şirketi Yayınları; Ankara; s. 455

Anlaşması ile getirildi.¹²² Uluslararası anlamda entegre devre topografyalarına ilişkin bu anlaşma, 1989'da WIPO'nun yönetiminde imzalanmıştır. Bu konudaki ilk uluslararası düzenleme olan Anlaşma, dünyada entegre devre topografyalarının üretimini elinde tutan Amerika ve Japonya'nın anlaşmayı imzalamaması sonucunda, onaylanmamış ve etkili olmamıştır. Ancak ardından gelen TRIPS metni ile bu anlaşmaya yapılan gönderme sayesinde anlaşmanın artık onaylanmasına ihtiyaç duyulmadığı gibi anlaşmanın önemi de artmıştır.¹²³ TRIPS metnini, bu konuya verilen önem nedeni ile yapılan, GATT'nın Uruguay Müzakereleri ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Alan Oluşturma Müzakereleri de etkilemiştir.¹²⁴

TRIPS metni ile yapılan Washington Anlaşması'na gönderme ile entegre devre topografyalarının uluslararası alanda korunması bakımından en önemli adım atılmıştır. Türkiye'nin 1995 yılında üye olduğu World Trade Organisation (WTO) üyesi ülkeler, bu atıf dolayısı ile Washington Anlaşmasına göre bu ürünlere koruma sağlayacaklardır; fakat TRIPS md 35'e göre, ancak anlaşmanın bazı maddeleri uygulanmayacaktır.¹²⁵

Washington Anlaşmasını¹²⁶ kısaca incelemek gerekirse;

TRIPS'in kabul ettiği maddeleri öncelikli ele alırsak, md 6 paragraf üç hariç olmak üzere 2'den 7'ye kadar olan Maddeleri, 12. md ve 16. md.'sinin içeriği şu şekildedir:

İkinci Maddesin de bazı terimlere açıklık getirmek için tanımlar yapılmıştır.

Üçüncü Madde ile Anlaşmaya konun materyaller başlığı altında, bu Anlaşmaya dahil olan her devlet entegre devre ya da entegre devre topografyalarına karşı fikri mülkiyet alanına saygılı olmalıdırlar. Bunların fikir sahipleri bu konuda koruma talep etme hakkına sahip olmalıdırlar. Buna göre ayrıca korumayı talep etmek için entegre devre topografyası için orijinallik şartı aranmaktadır. Bunun anlamı sıradan olmaması, yani topografyayı oluşturan elemanların ve bunların bağlantılarının korunması için düzeneğin orijinal olması gerekmektedir.

Dördüncü Madde ile ise, korumanın yasal formu üzerinde durulmuştur. Buna göre, Anlaşmaya taraf olan devletler bu konuda isterlerse özel düzenleme yaparak; isterlerse de bunu telif hakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, haksız rekabet ya da diğer hukuk düzenleri içine dahil ederek düzenleyebilirler.

¹²² KEYDER, s. 54-55

¹²³ CORREA, s. 223

¹²⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 210

¹²⁵ SULUK, Cahit; Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması; Yargı Yayınevi; Ankara; 2001; s. 97

Aşağıda TRIPS'in konu ile ilgili metni bulunmakta. Buna göre; "Entegre Devrelerle ilgili Fikri Mülkiyet Anlaşmasının (Washington Anlaşması)(Madde 6, paragraf 3 hariç olmak üzere) 2'den 7'ye kadar olan Maddelerine, 12. Maddesine ve 16. Maddenin 3. paragrafına uygun olarak entegre devre topografyalarının korunmasını kabul ederler."

¹²⁶ Washington Anlaşmasına www.wipo.int/clea/docs-new/en/wo/wo011en.html den ulaşılabilir.

Beşinci Maddesi “Ulusal Anlaşma” başlığı altında, Anlaşmaya dahil olan devletlerin diğer Anlaşmaya dahil devletlerin vatandaşlarına ve ikametgahı o devletlerde olanlara karşı saygılı -olmaları ve kendi vatandaşlarına uygulamaları konusunda bir düzenleme mevcuttur.

Altıncı Madde, koruma alanı üzerinde durmuştur. TRIPS bu maddenin 3. paragrafını kabul etmemekle beraber diğer paragraflarındaki düzenlemeyi aynen kabul etmiştir. Buna göre, hak sahibi entegre devre topografyasının satış ya da dağıtımını konularını elinde tutmuştur. Entegre devre topografyası hakkı sahibinin, yapılacak her türlü tecavüze ve ihlale engel olma hakkı üzerinde durulmuştur. Bunun yanında bazı istisnalarla koruma alanı daraltılmıştır. Entegre devre topografyasının analiz, araştırma ve öğrenme amaçlı çoğaltılmasına izin verilmiştir, bunun anlamı da ileride üzerinde ayrıntılı olarak duracağımız tersine mühendislik kabul edilmiştir. Koruma konusunda sınırlamalardan bir diğeri de, iyi niyetli çoğaltmanın yasal olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Son olarak da hakkın tüketilmesi üzerinde durulmuştur.

Yedinci Maddenin başlığında ise; “Kullanma, Başvuru, Açıklama” belirtilmiştir. Buna göre, Anlaşmayı imzalayan devletler entegre devrenin ya da entegre devre topografyasının dünyanın herhangi bir yerinde ticari anlamda piyasaya sürülmesinin gerçekleşmesine kadar, bunun korunması konusunda serbest bırakılmışlardır. Bunun anlamı, bu devletler entegre devre ya da entegre devre topografyasının korunması konusunda başvuru yapılanaya kadar bunu korumamakta özgürdürler. Buna ek olarak, başvuru esasını kabul edenler için de başvuru için gerekli hususlar üzerinde durulmuştur.

Washington Anlaşmasında 10 yıllık koruma süresi mevcuttur yani, bu Anlaşmada da süre verilmiştir ve ticari olarak piyasaya sürülmesinde itibaren 2 yıl içerisinde bu konuda başvurunun yapılması istenmiştir.

On ikinci Madde ise “Paris ve Bern Sözleşmelerini Korunması” başlığı altında, Paris Sözleşmesinde koruma altına alınan endüstriyel mülkiyet ya da Bern Sözleşmesinde düzenlenen edebi ve artistik eserlerin bu sözleşmeden etkilenmeyeceğini belirtilmiştir.

On altıncı Madde ile Anlaşmayı etkin kılmak yönündeki düzenlemeler 3 paragraf halinde düzenlenmiştir; fakat TRIPS sadece 3. paragrafı kabul etmiştir. Buna göre Anlaşma devletlerinin zorunlulukları yoktur ve bu Sözleşme daha önce var olan koruma konusundaki ulusal düzenlemeleri etkilemez.¹²⁷

---

¹²⁷ Bu Maddeler TRIPS tarafından da Madde 35 ile kabul edilen düzenlemelerdir. Bunun dışında bu Anlaşma ile düzenlene diğer konu başlıkları şu şekildedir;

1. Madde, “Birliği Kurulması”
8. Madde, “Koruma Süresi”
9. Madde, “Meclis”

Washington Anlaşmasının ardından gelen TRIPS metni ile aslında fikri haklar alanında genel kurallar oluşturulmuştur.¹²⁸ Bunun yanında, konumuz olan entegre devre topografyaları ile ilgili düzenlemede asıl düşünce, eser sahipliği, patent, faydalı model ve endüstriyel dizayn, haksız rekabet, diğer hukuk düzenleri ya da bu hukuk düzenlerinin kombinasyonundan oluşturulmuş bir düzen içerisinde bu konun değerlendirilebilmesi idi. Buna rağmen entegre devre topografyaları fikri mülkiyet alanında farklı bir yerde durmaktadır. İlerde de üzerinde duracağımız gibi özellikle tersine mühendislik kavramı açısından büyük bir farklılık göstermektedir.¹²⁹

Bu açıklamanın ardından bu konudaki önemli bir düzenleme olan, 1994 tarihli “Fikir Mülkiyeti Haklarının Ticari Niteliklerine İlişkin Anlaşma (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)” yani TRIPS metninde üzerinde durmak gerekir. TRIPS metnin 6. Bölüm’ü tamamen entegre devrelere ayrılmıştır. Buna göre;

BÖLÜM 6¹³⁰

ENTEĞRE DEVRELERİ-TASARIMLARI (TOPOGRAFYALAR)

Madde 35

EDFM (IPIC) Anlaşması ile ilişkisi

Üyeler, Entegre Devrelerle İlgili Fikri Mülkiyet Anlaşmasının (Washington Anlaşması) (Madde 6, paragraf 3 hariç olmak üzere) 2’den 7’ye kadar olan maddelerine, 12nci maddesine ve 16nci maddenin 3üncü paragrafına uygun olarak entegre devrelerin-tasarımlarını (topografyalarını) (Bu Anlaşmada “Dizilim-Tasarımları” olarak anılmaktadır) korumayı ve aşağıdaki hükümlere uymayı kabul ederler.

-
10. Madde, “Uluslararası Büro”
  11. Madde, “Anlaşmanın Hazırlanmasındaki Düzeltmeler”
  13. Madde, “Koşulları”
  14. Madde, “Anlaşmazlık Çözümleri”
  15. Madde, “Anlaşmanın Parçası Olmak”
  17. Madde, “Anlaşmanın İhbarı”
  18. Madde, “Anlaşmanın Metinler”
  19. Madde, “Para Yatıran Kimse”
  20. Madde, “İmza”

¹²⁸ Bu konu özellikle bu Anlaşmanın varlığı dışında uygulamaya geçirilmesi açısından da önemlidir. TRIPS Anlaşması fikri mülkiyet alanında temel anlaşmalardan biridir ve bu Anlaşma içerisinde düzenlenmiş ve konumuz olan entegre devre topografyalarının korunması konusuna gelişmekte olan ülkelerin uygun bir düzenleme yapılması çok kolay değildir. Fakat bu konuda özellikle Güney Kore başta olmak üzere, Asya ve Güney Amerika ülkelerinde gelişme söz konusudur. “The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 49”

¹²⁹ The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 49

¹³⁰ PEKDİNÇER, Tamer; Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku Mevzuatı; Der Yayınları; İstanbul; 2003; s. 321-322/BEŞİROĞLU, s. 415-416

Madde 36

Koruma Kapsamı

37nci maddenin 1'nci paragrafında yer alan hükümlere tabi olarak, izni olmadan gerçekleştirildiği takdirde, aşağıdaki filleri kanuna aykırı addedeceklerdir: Korunan bir dizilim-tasarımını, korunan bir dizilim-tasarımının dahil olduğu bir entegre devre topografyası veya yalnızca kanuna aykırı olarak taklit edilmiş bir dizilim-tasarımını ihtiva etmeye devam ettiği takdirde, böyle bir entegre devre topografyası içeren bir malın ithalatı, satışı ve ticari amaçlarla başka şekilde dağıtımı.

Madde 37

Hak Sahibinden İzin Alınmasını Gerektirmeyen Filler

- (1) Madde 36 hükümlerine bakılmaksızın, bu tür filleri ifade eden veya emreden şahıs entegre devre topografyasını veya böyle bir entegre devre topografyasını içeren entegre devreyi satın alırken, bunun kanuna aykırı olarak taklit edilmiş bir dizilim-tasarımın içeriğini bilmediği ve bilmesi için makul bir gerekçe bulunmadığı takdirde, üyeler, kanuna aykırı olarak taklit edilmiş bir dizilim-tasarımı içeren entegre topografyaları ile entegre devre topografyasının kullanıldığı entegre devre ile ilgili olarak Madde 36'da anılan herhangi bir fiilin ifa edilmesini kanuna aykırı addetmeyeceklerdir. Üyeler dizilim-tasarımının kanuna aykırı olarak taklit edildiğini belirten bildirin bu şahıs tarafından alındığı tarihten sonra bu şahsın eldeki veya bu tarihten önce sipariş edilmiş stokla ilgili olarak bu fillerden herhangi birini ifade edebileceğini, ancak hak sahibine, böyle bir dizilim-tasarımı ile ilgili olarak serbestçe müzakere edilmiş bir lisans kapsamında makul bir royalti eşdeğer bir meblağı ödemekle yükümlü olacağını hükme bağlayacaktır.
- (2) Bir dizilim-tasarımı için istemden lisan verilmesi veya dizilim tasarımının hak sahibinin izni olmadan hükümet tarafından veya hükümet adına kullanılması halinde, 31nci Maddenin (a)'dan (k)'ye

kadar olan alt-paragrafında belirtilen koşullar,¹³¹ gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

Madde 38

Koruma Süresi

- (1) Korumanın bir koşulu olarak tescil işleminin gerekli olduğu üye ülkelerde, dizilim-tasarımının koruma süresi, tescil için başvurunun yapıldığı tarihten veya dünyanın neresinde gerçekleşirse gerçekleşsin dizilim-tasarımından ticari olarak ilk kez yararlanıldığı tarihten itibaren hesaplanan 10 yıllık bir süre sona ermeden bitmeyecektir.
- (2) Korumanın bir koşulu olarak tescil işleminin gerekli olmadığı üye ülkelerde dizilim-tasarımlarının, dünyanın neresinde gerçekleşirse gerçekleşsin, dizilim-tasarımından ticari olarak ilk kez yararlanıldığı tarihten itibaren en az 10 yıl süre ile korunacaktır.
- (3) Paragraf 1 ve 2’de yer alan hükümlere rağmen üyeler korumanın dizilim-tasarımı yaratıldığından 15 yıl sonra zaman aşımına uğramasını öngörebilirler.

Washington Anlaşmasına atıfta bulunan ve Dünya Ticaret Örgütü içerisinde olan ülkelere belirtilen hususlara uyumasını isteyen bu anlaşmanın maddeleri için bir özet yapmak gerekirse;¹³²

- Koruma süresi en az 10 yıl olarak belirtilmiştir.
- Hakkın kapsamı entegre devre topografyasının yer aldığı ürünleri de içerecek şekilde genişletilmiştir.
- Hak sahibinin izni olmadıkça entegre devre topografyasının kullanılmasına daha fazla sınırlama getirilmiştir. Kusura dayalı olmayan haksız kullanımlarda, bunu yapan kişinin hak sahibine mahkemece tespit edilen bir lisans ücreti ödemesi gerektiği de düzenlenmiştir.
- Zorunlu lisans konusunda serbestliği sınırlayıcı hükümler getirilmiştir.

Buna göre, konu ile ilgili ilk düzenlemede Entegre Devre ile ilgili Fikri Mülkiyet Anlaşmasına (Washington Anlaşması) gönderme yapılmıştır. Bu anlaşma içinde Entegre Devre ile ilgili Fikri Mülkiyet Anlaşmasında yer alan korumaların geçerli olduğu belirtilmiştir. Bunun ardından gelen düzenlemede koruma kapsamı başlığı altında yine

¹³¹ Madde 31’e göre: “Herhangi bir üyenin yasasında, patent konusunun hükümetçe veya hükümet tarafından kullanılmasına izin yetkili kılınmış üçüncü kişilerce kullanılması da dahil olmak üzere kullanılmasına izin verildiği taktirde, aşağıdaki hükümlere uyulacaktır:...” BEŞİROĞLU, s. 413

¹³² Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 211

Entegre Devrelerle ilgili Fikri Mülkiyet Anlaşmasına gönderme yapılmıştır, hangi fillerin kanuna aykırı olarak kabul edileceği bu madde içerisinde düzenlenmiştir. Buna göre korunan entegre devre topografyasının ya da korunan entegre devre topografyası kullanılarak oluşan entegre devrenin yasal olmayan yolla ithali, satışı ve ticari amaçlı olarak başka şekillerde dağıtımı bu anlaşma ile kanuna aykırı olarak kabul edilmiştir.

Düzenlemenin devam eden maddelerinde, hak sahibinden izin alınmasını gerektirmeyen filler düzenlenmiştir. Buna göre, kanuna aykırı filli gerçekleştiren, yani Madde 36 kapsamındaki, kişi ya da kişilerin iyi niyetli olması halinde bu korumadan yararlanacağı belirtilmiştir. Fakat bunun için bir şart getirilmiştir; buna göre, lisan verilmesi halinde bu kişi ya da kişilerin ödemesi gereken meblağ kadarını hak sahibine ödemeleri gerekmektedir.¹³³ İkinci olarak belirtilen hak sahibinin izni olmadan fiillerin yapılması halinde yasal sayılması için, lisan sözleşmesinin olması ya da hükümet adına kullanımın mümkün olması durumları belirtilmiştir. Belirtmek gerekir ki ilerde değineceğimiz gibi bu durum Yönerge'de ve Türk Hukuku'nda düzenleme konusu yapılmıştır.

Son olarak da korumanın süresi belirtilmiştir. Buna göre farklı yönde üç düzenleme vardır;

1. Koruma için entegre devre topografyasının tescil şartının arandığı üye ülkelerde, tescil başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren ya da dünyanın neresinde olursa olsun ticari olarak kullanıma başlandığı tarihten itibaren 10 yıllık süre sonunda koruma sona erer.¹³⁴
2. Koruma için entegre devre topografyasının tescilinin olması şartının aranmaması halinde, dünyanın neresinde olursa olsun entegre devre topografyasının kullanıldığı tarihten itibaren 10 yıllık süre içerisinde koruma gerçekleştirilir.
3. Son olarak da üye devletlere entegre devre topografyasının yaratıldıktan itibaren 15 yıl sonra zaman aşımına uğrayacağı yönünde düzenleme yapabilme yetkisi verilmiştir.

3. Avrupa Birliğindeki gelişimi

Bu konudaki asıl gelişimin kaynağı Amerikan Hukukundaki düzenlemenin varlığıdır. Ayrıca belirttiğimiz gibi bu düzenleme daha sonraki bir çok metnin temelidir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de, bu düzenlemenin karşılıklı prensibini içinde barındırmasıdır. Bunun yanında gelişen teknoloji ile artık bu konuya karşı kayıtsız kalınması mümkün değildir. Avrupa'nın da artık bu konuda düzenleme ihtiyacı olduğu düşüncesi ile, Avrupa

¹³³ Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkındaki kanunun 12. maddesinin (d) bendinde de bu konu üzerinde durulmuş ve Anlaşmaya uygun olarak düzenlenmiştir.

¹³⁴ Türkiye'de bu konuda koruma süresi, Kanun 6. maddesinde düzenlenen 10 yıllık süre belirlenmiştir.

Parlamentosu ve Konseyi, 16 Aralık 1986 tarihinde, 87/54/AET sayılı, entegre devre topografyalarının hukuki korunmasına dair yönergesi (ATRG L 024, 27/01/1987, sayı 0036-0040), ATA’nda öngörülen ortak karar usulüne uygun olarak kabul edilmiştir. Hukuki dayanağı ise, ATA’nın üye devletlerin haklarını uyumlaştırmaya yönelik maddesidir (md. 95). Kabul edilen bu yönergenin 11. maddesine göre ise, üye devletler 7 Kasım 1987 tarihinden önce, iç hukuklarını yönergeye uyumlu hale getirmekle yükümlüdürler.¹³⁵

Bundan da anlaşılacağı üzere, Avrupa Birliği üye ülkeler arasındaki uyumu sağlamak amacı ile 1987’de Avrupa Topluluğu Yönergesi yürürlüğe koydu. Bu yönergenin asıl amacı, entegre devre topografyalarının korunmasının sağlanmasıdır ve bu konuda genel esaslar getirilmiştir. 1987 yılında yürürlüğe konulan bu Yönerge, 16.12.1986 tarihinde Avrupa Topluluğu tarafından çıkarılmıştır. Bu çıkarılan yönerge kapsamına; elektronik fonksiyonları yerine getirmek için tasarlanan, entegre devre tabakalardan oluşan üç boyutlu şekiller girmektedir. Koruma şartı olarak da; entegre devre topografyasının sanayide kamuya mal olmaması ve yaratıcının fikri çabası sonucu ortaya çıkması aranmıştır. Bu Yönerge özet olarak; Topluluk içinde bu tür ürünlerin serbest dolaşımını sağlayacak tedbirleri, korumadan yararlanacak kişileri, getirilen korumanın kapsamını, koruma konusunda üye ülkelerin haklarını, koruma işlemlerini içermektedir.¹³⁶ Bu Yönerge’ye göre, üye devletler entegre devre topografyalarını istedikleri fikri mülkiyet mevzuatına göre (eser sahipliği, tasarım, sui generis vb) ve formalitelere tabi olarak (tescil, fon yatırma vb) koruyacaklarına kendileri karar vermektedir. Buna göre, Avrupa Topluluğu üye devletlerinin çoğunluğu eser sahipliği ve/veya tasarım korumasını seçmiştir.¹³⁷ Buna ek olarak, üye devletler mevcut hukuk sistemleri içinde düzenleme yapma yanında, bir kısmı da bu konuda sui generis yani ayrı bir düzenleme yapma yolunu tercih etmişlerdir.

1987 yılında yürürlüğe giren 12 maddelik bu Yönerge ile ilgili genel bir değerlendirmeye göre; öncelikle Yönergenin başında bu Yönergenin düzenleniş amacı belirtilmiştir. Buna göre özet olarak;

Entegre devre endüstrisi bugün günümüzde ticari anlamda önemli bir rol almaktadır ve aynı zamanda bu teknolojik alan Birliğin endüstrisinin gelişimi için temel önemdedir. İnsan, teknoloji kaynakları ve mali durum dikkate alındığında bağımsız bir düzenlemenin yapılmasına gerek duyulan bir alandır. Bu anlamda hukuki düzenlemelerdeki farklılık üye devletlerdeki piyasayı doğrudan ve negatif yönde etkilemektedir. Bu konudaki farklılığı

¹³⁵ ODMAN, N. Ayşe; Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü; Seçkin Yayınları; Ankara; 2002; dipnot: 35; s. 128

¹³⁶ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 211

¹³⁷ KEYDER, s. 55

ortadan kaldırmak amacı ile bu şekilde bir düzenleme yoluna gidildi. Bu mantık çerçevesinde üzerinde durulan düzenleme konuları;

- Kime özel olarak bu koruma getirilir,
- Korunan nedir,
- Belli olayları yasaklamak ya da hüküm kurma şeklindeki, koruma kapsamında, yetkisi elinde olan kişinin temel hakları,
- Bu hakkın istisnaları,
- Korumanın süresidir.

Bunun dışında kalan konularda üye ülkeler kendi hukuklarında gerekli düzenlemeyi yapabilirler. Burada amaç, üye ülkelerin bu konuda düzenleme yapmaları ve Yönerge doğrultusunda yapılacak bu düzenlemelerle temel konularda genel bir düzenlemenin mümkün olacağı düşüncesidir.

Yönergenin başlangıç kısmında ve genelinde kısaca değinilmek istenen ve amaçlanan, bu konunun endüstriyel gelişim için büyük önem arz ettiği, Entegre devrelerin işlerliği, büyük ölçüde bu ürünlerin topografyalarına bağlıdır. Bu entegre devre topografyalarının geliştirilmesi büyük ekonomik yatırımlar gerektirmektedir ve daha sonradan bunların kopyalanması buna göre daha az bir yatırım sonucu olmaktadır. Bu nedenle bu konuda etkin bir korumanın sağlanması teşviki de artırıcı rol oynamaktadır. Bu etkinliğin sağlanabilmesi için korumanın AT'na dahi tüm üye ülkelerde etkin ve yeknesak hukuki korumanın sağlanması ile mümkün olmaktadır. Bu alanda üye devletler arasında hukuki anlamda uyumsuzluk, ticari engeller yaratabilir ve iç pazarın işleyişini olumsuz etkileyebilir.¹³⁸

Maddeler konusunda da genel bir değerlendirme yapmak gerekirse;

Birinci bölüm içerisinde açıklamalar başlığı altında bu Yönergenin içinde yer alan temel kavramlar açıklanmıştır. Bu bölümde entegre devre, topografya ve ticari piyasaya sürüm kavramlarının tanımı yapılmıştır. Bunun ardından ikinci bölüm ile entegre devre topografyasının korunması kavramı üzerinde durulmuş ve bununla ilgili 7 madde düzenlenmiştir. Bu korumadan yararlanacak kişiler, bunların korunması ile ilgili sınırlar, koruma süreleri vb. gibi entegre devre topografyalarının korunması ile ilgili düzenlemeler mevcuttur. Buraya kadar olan kısım hak kavramı ve bu konuda hukuk sistemlerinden beklenen çerçeve bir düzenlemeyi içerir. Buna göre hukuk sistemleri ulusal hukuklarındaki bu konudaki boşlukları dolduracaktır.

---

¹³⁸ ODMAN, s. 128-129

Yönergenin bu konudaki düzenlemelerine kanunun incelenmesi aşamasında değinilecektir.

Devam eden maddelerde ise usulle ilgili düzenlemeler mevcuttur. Buna göre;

Üçüncü bölüm ile, bu Yönergede yer alan düzenlemenin üye ülkelerin hukuk sistemlerine ne şekilde geçirileceği üzerinde durulmuş. Bu bölüm içerisinde yer alan 10. maddeye göre;

Bu yönergedeki koruma kapsamına patent ya da faydalı model girmez. Bunun yanında yine bu madde ile bu Yönergenin etkileyemeyeceği durumlar üzerinde durulmuştur;

- Bu konu ile ilgili imzalanan ve yerine getirilmesi gereken uluslararası anlaşmalar,
- Üye ülkenin eser sahipliği hukuk alanında entegre devre topografyaları ile ilgili düzenleme mevcutsa Yönerge bunlara helal getirmez.

Son olarak dördüncü bölüm ile de, üye ülkelerin bu düzenlemeye ulusal hukuk sistemleri içerisinde yer vermeleri ve haklarını bu doğrultuda değiştirmeleri gerekliliği belirtilmiştir. Bu konuda Yönergeye uygun bir şekilde düzenleme yapılırken Komisyonla iletişim kurulacak ve Komisyon bu konuda bilgilendirilecektir. Buna göre, Yönergeye uygun bir düzenleme oluşturulacaktır.

4. Türkiye’de Gelişimi

Bugün tüm dünyadaki yasa yapıcılar bazen kendi ülkelerindeki teknoloji liderliğini koruma için, bazen de yatırım yapılmasını sağlamak amaç ile ve doğmakta olan global ticaret rejimine tam olarak katılmayı güvence altına almak için buluşların hızına ayak uydurma çabası içerisinde. Bu noktada Türkiye’yi özellikle ilginç kılan , hem yasal reformların hızı ve çapı hem de uyumlaştırmanın kapsamıdır. Herhangi bir fikri mülkiyet yasasını bu kadar kısa süre de bu kadar çok değiştiren bir dünya ülkesi daha yoktur. Bu konudaki reformun hızı da kesinlikle Gümrük Birliği anlaşmasına bağlanabilir. Kuşkusuz bunun yanında uluslararası ticaret koşulları içerisinde, yatırımlar için cazip bir ortam sunmak ve TRIPS hükümlerine uyum sağlama çabası bu konuda en az Gümrük Birliği kadar etkili olmuştur.¹³⁹ Ayrıca, Türkiye 1994’ten beri çıkarılan yeni yasalar ve kararname ve yapılan değişikliklerle fikri mülkiyet alanında yapılan uluslararası değişikliklere karşı tavrını ortaya koymaktadır. Bu durum içerisinde, yani globalleşmenin yarattığı bu değişimde, Türkiye’nin bu ani ve büyük değişime hukuk sistemini de uyarlaması beklenmiştir. 1 Ocak 1995’te yürürlüğe giren Dünya Ticaret Anlaşması ve 1 Ocak 1996’da yürürlüğe giren Avrupa Topluluğu’yla Gümrük

---

¹³⁹ KEYDER, s. 11-12

Birliği'nin her ikisi de hem ulusal hukukta büyük reformlar yapılmasını hem de bir çok sayıda uluslararası anlaşmaya hızla katılmayı gerektirmiştir.¹⁴⁰

Aslında bu noktada, fikri ve sınai hakların korunmasında, Avrupa Topluluğu Hukuku Türk Hukukunu ciddi anlamda etkilemiştir. Bu hukuk düzenine eşdeğer ve verimli bir korumanın sağlanması için Türkiye'de Gümrük Birliğinin düzgün işlemesi gerekmiştir.¹⁴¹

Türk Hukuku'nda üzerinde tartışılan bir konu olmayan entegre devre topografyalarının korunması konusunda, Türkiye Gümrük Birliği Kararı'nın Ek 8'indeki Madde 7(2) ile üç yıllık bir süre içinde, yani 1999'a kadar, Yönerge doğrultusunda kanunlarda bu konuda düzenleme yapması gerekiyordu.¹⁴² Fakat uzun bir süre bu konuda bir düzenleme yapılamadı 22.4.2004 tarihi itibarı ile bu konuda Türk Hukukunda ilk düzenleme yürürlüğe girdi: "Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun"

Bu kanundan önce entegre devre topografyaları ile ilgili uygulanacak hukuk konusunda birden fazla düzenlemeden yararlanma yolu tercih edilmiştir. Özellikle endüstriyel tasarımlar kapsamında değerlendirilebilecekleri düşünölmüştür. Fakat bu konu, fikri mülkiyet alanında entegre devre topografyalarının tasarım olma özelliklerinden dolayı konu olarak yakın olduğu endüstriyel tasarımların içinde de değerlendirilemiyordu, nedeni ise Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname'nin 3/b maddesinde¹⁴³ yer alan ürün tanımı içinde entegre devreler yer almamıştır ve bu Kanun kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca birbirinden farklı alanlardır.

Fakat kanuni düzenlemeden önce, bu konu var olan ve ticari hayat içinde varlığını sürdüren ve korunmaya ihtiyaç duyan bir alandı. Hukuk bu konuda cevapsız kalmamış ve yeni düzenlemeye kadar, TK.'nun 56 vd. maddelerini uygulamanın yanında kıyasen de FSEK.'nun ilim ve edebiyat eserleri başlıklı 2 nci maddesinin 3 üncü fıkrası¹⁴⁴ hükümlerini uygulamıştır. Bunun yanında topografyalar TRIPS metnin 6. bölümünde yer alan düzenleme ile de korunmaktadır.¹⁴⁵ Fakat bunun yetkili merciler tarafından ne kadar korunacağı konusunda şüphe vardı. Özellikle haksız rekabet alanında koruma konusundaki düşüncelerden birine göre, iki şekilde koruma üzerinde durulmaktadır. Buna göre, ürünlerin "imalat sırrı" teşkil etmesi halinde, bu sırrın haksız olarak ele geçirilmesi ve kullanılmasına karşı hukuki korumadan yararlanılabileceği üzerinde durulmuştur. Diğer taraftan, şartları gerçekleştiği

¹⁴⁰ KEYDER, s. 9

¹⁴¹ TEKİNALP, Ünal; Gümrük Birliğinin Türk Hukuku Üzerinde Etkileri; Cilt LV; Sayılar 1-2: 1995-1996;s. 56-57

¹⁴² ERDEM, B.Bahadır; Fikri Hukukta Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi; Beta Yayınları; 1.Bası; Mayıs 2003; İstanbul; s.45/KEYDER, s. 56

¹⁴³ End. Tas.KHK m. 3/b: "Ürün" ...yarı iletkenlerin topografyaları hariç olmak üzere..."

¹⁴⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu"; Ankara; 2000; s. 212

¹⁴⁵ ERDEM, s.46/ KEYDER, s. 56/Marka Koruma Grubu Raporu, Pricewaterhouse Coopers, s. 20

halde açıkça bir koruma olanağı bulunmasa da, üçüncü kişinin fiilinin “başkasının emeğinden haksız şekilde yararlanma” oluşturması durumunda, doğrudan TTK'nin haksız fiil hükümlerinde yararlanma yoluna gidilebilmiştir.¹⁴⁶

Entegre devre topografyaları günümüzde temel ev gereçleri ve basit sanayi süreçlerinden, ileri teknoloji ürünlerine ve süreçlerine kadar tüm sanayi kollarında taşıdığı temel önem dikkate alındığında; bunun dünya çapındaki büyüklüğü ve standartların altında üretilmiş entegre devrelerin topografyalarının yaratacağı zarar göz önüne alındığında, bunun hiç de ihmal edilemeyecek bir alan olduğu ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁷

Türkiye'deki düzenlemede bu zorunlulukların sonucunda meydana gelmiştir. Ayrıca, Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında¹⁴⁸ Kanun Dünya Ticaret Örgütünün TRIPS metni, AB üye ülkelerinin ulusal kanunları ve AB Yönergesi esas alınarak hazırlanmıştır.¹⁴⁹ Entegre devre topografyasının kanunlaştırılmasında Avrupa'da örnek olarak alınan, temel kaynak olan ve belirttiğimiz gibi Türkiye'deki düzenlemeyi de etkileyen bu Yönerge bazı noktaları ile Türkiye'deki düzenlemeden ayrılmaktadır. Bunlar; ihlaller, hukuk ve ceza davalarına dair hükümlerdir.¹⁵⁰

Sonuç olarak bugün Türkiye'de bir düzenleme geçte olsa mevcuttur.

E. Diğer Fikri Mülkiyet Alanları ile Karşılaştırması

Entegre devre endüstrisinde, fikri mülkiyet hukuku anlamında, güçlü bir üzerinde duruş söz konusu olmadı. Fakat bu konudaki gelişmelerin temel mekanı olan, Amerika'da da konu ile ilgili olarak tecavüz davaları ya da ticari sırlarla ilgili davalar sıkça görülmemektedir. 1990'larda katı rekabet başlayınca fikri mülkiyet stratejileri de değişti. Birçok Amerikan şirketi, haklarını güvence altına almak ve bunlardan yararlanmak konularını ciddiye almaya başladı; fakat bunun yanında küçük şirketler büyük şirketlere karşı etkisiz kalmışlardı. Küçük şirketler patent hukuku sisteminin zararları üzerinde dururken; büyük şirketler bunu desteklemekteydi. Amerika'da bu sert çıkışların ardından patentin teknik anlamda bir yarar sağlamayacağı, fakat tecavüzlere karşı dava hakkı vereceği üzerinde durulmuştur; bunun yanında davaların uzadığı ve pahalı olduğu düşünülmüş ve endüstrinin

¹⁴⁶ ODMAN, s. 307

¹⁴⁷ KEYDER, s. 56-57

¹⁴⁸ “Bu konuda bir fikre göre; fikri mülkiyet koruması entegre devrelerin tasarımları üzerinde tanındığından, bu korum türüne Türkçe’de yarı iletken topografyalarının korunması olarak anıla gelmiştir. Oysaki entegre devre tasarımı korunması ifadesi bu konuda daha doğru bir ifadedir.” ODMAN, s. 70

Fakat bu durum endüstriyel tasarımlardan ayırmak açısından karışıklık yaratacağından çok uygun bir ifade değildir.

¹⁴⁹ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 212

¹⁵⁰ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 715

gelişmeye odaklanmasını eksilttiği dikkate alınmıştır ve bunların etkisi ile korumaya karşı çıkmıştır.¹⁵¹

Kısaca, Amerika'daki entegre devre endüstrisindeki üyelerin bir kısmı, düzenleme ile korumayı uygun bulmuyorlardı ve patent olmadan, özgür bir rekabet halinde olmanın daha iyi olacağını düşünüyorlardı; çünkü topografyalar için sağlanan bu koruma Amerikan ürünlerini yerel olarak daha pahalı ve ulusal olarak daha az rakip olur konuma getiriyor düşüncesi hakimdi.¹⁵² Bu durum içerisinde, entegre devre endüstrisinin çok yeni bir endüstri olduğu düşünüldüğünde, yeni karşılaşılan bu yapı için daha fazla emek harcayarak yasal düzenleme yapılmalıydı.¹⁵³

Bu konuda düzenlemelerin yapılması ile ilgili olarak çalışmalar başladığında çeşitli fikri hukuk alanları içerisinde değerlendirilmek istendi.

Öncelikle bu konuda fikri mülkiyet hukukunun diğer alanları ile karşılaştırmalı değerlendirme yapıldığında;

Patent;

Patent, insan zihnin ürünlerinden olan ve insanın teknik terimlerle açıklanan yaratıcı fikri olarak da ifade edilecek olan buluşların korunması yolludur. Patent, insan zihnin ürünü olmasından kaynaklı, gayrimaddi bir mal olması itibariyle sınırsız olarak her yerde bulunma özelliğine sahiptir. Patentın verilebilirlik şartı da şunlardır; Yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayide uygulanabilir olmasıdır.¹⁵⁴

Patentle korumayı genişleterek entegre devre topografyalarını da koruma altına almayı düşündüğümüz zaman; entegre devre topografyasının patent ile koruma için gerekli olan şartların hepsini kapsamaması beklenmektedir. Bu durumda, şartlara ters düşen bir durum oluşmaktadır. Çünkü entegre devre topografyaları patent için aranan bu şartların hepsini kapsayabilecek nitelikte değildirler. Bunun yanında, Amerika'daki birçok federal davada tecavüzle ilgili olarak entegre devre topografyalarının değerlendirilmesinde patent hukukundaki düzenlemeden yararlanılmaktadır.¹⁵⁵

---

¹⁵¹ TRIPP, s. 500-503

¹⁵² CHESSER, s. 497

¹⁵³ CHESSER, s. 508-509

¹⁵⁴ ERDEM, s. 55-58

¹⁵⁵ TRIPP, s. 460

Eser sahipliği;

Entegre devre topografısına bakıldığında, çizimler ve fotoğraflarla bunların eser sahipliği koruması kapsamında değerlendirilebileceği düşünülebilir.¹⁵⁶ Çünkü bunlar fotografik olarak üretilmektedirler ve korunmaları da fotoğraftakine uygun çerçevede olur.

Eser sahipliği entegre devre topografyaları için daha tutarlı bir koruma şekli olarak düşünülebilir. Eser sahipliğinin da entegre devre topografyalarını içine alacak şekilde genişletilmesi üzerinde durulmuştur; fakat bunda da yine engeller çıkmıştır. Bu konuda da şu şekilde bir yorum getirildi; eser sahipliğinin koruma altına alınması için ürünün fikir ve sanat mahsulü olması gerekmektedir. Bu konuda entegre devre topografyaları için fikrin açıklanması sonucu oluştuğu söylenebilir, fakat bunun bir sanat mahsulü olduğu söylenemez. Amerika'da Eser Sahipliği Ofisi entegre devre topografyaları için, düşünce ifadesi yanında bunun ifade edilişi yani görünümünün de önemli ve birbirinden ayrılmaz olduğunu fark edilince, geçerli olan kanuni düzenleme içinde eser sahipliği korunması dışında kalan bir yararın varlığı tespit edilmiştir.¹⁵⁷

Eser sahipliği ile entegre devre topografyaları hukuku arasındaki ayrım noktaları, yararlılık ve artistik değildir. Bunun yanında ilerde ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız, entegre devre topografyalarının en önemli konularından olan tersine mühendislik kavramının eser sahipliği için kullanılması mümkün değildir. Bunlara bağlı olarak entegre devre topografyalarını bunun içinde korumaya çalışmak çokta doğru olmaz.

1983 yılında Semicondutor Industry Association (SIA)'e bağlı 57 üye mevcuttu. Bu üyeler, entegre devrenin eser sahipliği ile ilgili tabloda yer alması ve şartları ile ilgili görüşmeler yapmaktaydılar; bu konuda bir çok proje hazırlandı. Buna ek olarak tersine mühendislik ile ilgili olarak ta görüşmeler yapıldı ama bu konuda fikirler iletilirken, korumanın, çalışmanın gelişim ve analizi ile ilgili sınırlı olduğu üzerinde durulmaktaydı.¹⁵⁸ Yani kısaca, Amerika'da entegre devre topografyası konusunda ilk düzenlemeden önce, bu durum eser sahipliği kavramı içerisinde değerlendirilmeye çalışılıyordu. Bunu geliştirerek bu konudaki sınıflandırmanın içine, yararlı madde ve fikri açıklaması doktrininden yararlanılarak yeni bir sınıfa sokulmaya çalışılıyordu.¹⁵⁹

Amerikan Hukuku'nda eser sahipliği ile entegre devre topografyaları arasında farklılığa bakınca;¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ BAINBRIDGE, David; Intellectual Property; Fourth Edition; Pitman Publishing; 1999; s. 516

¹⁵⁷ TRIPP, s. 460

¹⁵⁸ KASCH, s. 600

¹⁵⁹ CHESSER, s. 496

¹⁶⁰ CHESSER, s. 490

- Eser sahipliğinde korunan, fiilin görüntüsünden daha çok fikrin ifadesidir; entegre devre topografyalarında ise görüntü önemlidir.
- Eser sahipliği da soyut artistik form ve yararlılık içinde vücut bulur; yani artistik bir dizaynın işlerliği için eser sahipliği korumasından bahsedilmez. Yani eserin işlerliği, yaptığı iş, işlevi göz önüne alınmaz. Fakat entegre devre topografyasının işlerliği dikkate alınır.

Buna göre, entegre devre topografyalarını eser sahipliği hukuku içine sokma konusunda iki önemli fark vardır;¹⁶¹

- Fikrin ifadesi,
- Yararlılık öğretisi.

Bu iki hukuk düzeni farklı objeler ve ekonomik durumlarla ilgilidir. Eser sahipliği için fikrin ifadesi sonucunda oluşan sanatsal bir üründen söz edilirken, entegre devre topografyalarında fikrin ifadesi sonucu oluşan işlerliği olan bir üründen söz edilmektedir. Bu iki ürünün de yararlılıkları birbirinden çok farklıdır. Eser sahipliği sanatsal bir amaca hizmet ederken, entegre devre topografyaları ise işlevsel bir alana hizmet etmektedir.

Bunun yanında, Amerikan Hukuku'nda 1984 yılında yapılan düzenleme aslında ayrı bir düzenlememiş gibi görünürken, aynı zamanda eser sahipliğinin korunmasına çok benzer bir içeriğe sahiptir. Bu düzenleme iki önemli soruyu akla getiriyor;¹⁶²

1. Bu düzenleme ekonomik rekabeti artırır mı?
2. Bu düzenleme eser sahipliğinin prensip ve konseptinden ayrı tutulabilir mi?

Entegre devre topografyası konusunda hukuki düzenleme yapma isteğinin ortaya çıktığı zamanlarda, özellikle bu konu ile bağlantılı olarak üzerinde durulan patent ve eser sahipliği kavramlarının karşılaştırılması konusunda şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir;

Eser sahipliği hukukundaki koruma patente göre daha sınırlıdır. Eser sahipliği sadece direkt kopyalama konusunda koruma sağlar; fakat yeniden yaratma konusunda da sınırlama yoktur. Bunun yanında patente yaratıcıya kendi fikri üzerinde tekel olma yetkisi verilir, ekonomik anlamda da önemli olan bir korumadır; fakat eser sahipliği sosyal anlamı olan artistik bir alandır. Eser sahipliğinde eserin korunması patent kavramı içerisinde buluşun korunmasından daha dardır; çünkü bunda işlerliği olmayan bir ürünün korunması söz konusudur.¹⁶³

---

¹⁶¹ CHESSER, s. 493

¹⁶² CHESSER, s. 500-501

¹⁶³ CHESSER, s. 494

Patent; makineleri, düşünceyi, sistemi vb korumakta, eser sahipliği ise artistik eser korumaktadır. Patent daha yüksek standartlarda bir buluş üzerinde koruma sağlar ve üretilen bu ürün üzerinde ekonomi içinde tekel yaratır. Eser sahipliği ise çalışmayı yaratanın haklarını ifade eder. Amerikan Hukuku'nda patent ve eser sahipliği arasında ayrımı çözmek için iki ayırım noktası üzerinde durulmaktadır;¹⁶⁴

1. Düşünce ifadesi ya da işlerliği
2. Yararlılık ya da süsleme. Bunlara göre, nerede patentin başladığını ve eser sahipliğinin son bulduğu çözümlenebilir.

Eser sahipliği ile patent arasındaki bu ayırım entegre devre hukukunun farklılığını ortaya çıkarmaktadır.¹⁶⁵ Çünkü yukarıda belirttiğimiz ayrımlar dikkate alındığında patent ya da eser sahipliğine belli noktalarda uyumlu olan entegre devre topografyası aslında kendi içinde, ayrı bir yapıyı barındırmaktadır. Bu yapı ve bunun korunmasından beklenen ölçüler diğer alanlara göre çok farklıdır. Çünkü entegre devre topografyaları işlevsellik açısından, görsel olarak ve amaç itibarı ile diğer alanlardan ayrılmaktadır.

Amerikan Hukuku'ndaki 1984'de yapılan sui generis düzenlemeden önce entegre devre topografyalarının hangi hukuk dalı içerisinde değerlendirileceği konusunda belirsizliğin olduğunu belirtmiştik. Uyumsuz noktalara rağmen, patent hukuku da son zamanlarda entegre devre topografyaları için öncelikli aracı bir korumadır.¹⁶⁶ Bunun yanında belirttiğimiz gibi eser sahipliği ile ilgili koruma da entegre devre topografyalarının korunmasına yardımcı nitelikte bir koruma şeklidir. Bunun eser sahipliği içinde değerlendirilirken, patent dışı bir ürün olup olmadığı yönündeki soru işaretleri, bu konuyu önemli bir boyut getirir.¹⁶⁷ Fakat buna rağmen, 1984 yılında düzenlene Kanun eser sahipliği konusundaki düzenlemeye benzer yapıdadır. Benzerlik, ayırım noktaları yanında benzer noktaları ile kendine özgün bir şekilde düzenlemeyi ifade eder. Yapılan düzenlemede etkili olan prosedür ve çarelerin modeli, geleneksel eser sahipliği hukukudur; fakat ihlalle ilgili çareler konusunda farklı bir yol izlenmiştir. Sadece eser sahipliği içinde değerlendirilmesine yönelik görüşe ters düşen bir durumda; Amerikan Hukuku'nda eser sahipliği kavramı içerisine yerleştirdiğimizde tersine mühendislik, yani daha önce var olan bir entegre devre topografyasından yararlanarak yeni bir entegre devre topografyası yaratma, kavramı ile çelişen bir durum ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁸ Nedeni ise, tersine mühendislik kavramının varlığı ile eser sahipliği kavramının bir arada

---

¹⁶⁴ CHESSER, s. 506

¹⁶⁵ CHESSER, s. 496

¹⁶⁶ TRIPP, s. 455

¹⁶⁷ CHESSER, s. 466

¹⁶⁸ KASCH, s. 602

bulunması mümkün değildir. Buna ek olarak entegre devre topografyalarının tekel olması sınırlanmıştır.¹⁶⁹ Eser sahipliği için ise böyle bir sınırlamadan söz edilemez. Yani kısaca, Amerika'da 1984 yılında yapılan entegre devre topografyaları ile ilgili bu konuda düzenleme patentle, eser sahipliği arasında bir düzenlemedir.¹⁷⁰ Entegre devre topografyasının bu noktada yer almasının nedeni, Amerika'da düzenlemenin amacının, daha az dava yani çekişme, daha fazla çalışma, emek üzerine kurulmuş olmasıdır.

Diğer fikri mülkiyet alanları ile entegre devre topografyalarının karşılaştırılmasına bu başlık altında kısaca değinmek gerekirse;

Marka;

Entegre devre topografyalarının yapısal olarak korunması konusunda marka ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Çünkü birbirinden tamamen ayrı alanlardır. Marka kısacık bir ürünün ayırt edici işareti iken, entegre devre topografyaları ile ilgili koruma tamamen ürünün yapısı ile ilgili bir koruma şeklidir. Fakat bir entegre devre topografyası üreticisinin markasını taşımaktadır. Örn.: Intel vb.

Bu farklılığın yanında, bu iki hukuk düzeninin birlikte çalışmalarının önemli de büyüktür. Örneğin, Amerika'ya yeniden markalanmış ve yeniden paketlenmiş entegre devreler piyasaya girmekteydi. Bu nedenle, bu durum dikkate alındığında, ticaret markası hukukunun sanayiye ve kamuyu yasal olmayan entegre devre topografyalara karşı korumada oynayacağı rol kopyalamayı önleyecek kanunların oynayacağı rol kadar önemlidir.¹⁷¹

Coğrafi İşaretler;

Coğrafi işaretler, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir. Bu nedenle entegre devre topografyaları ile aralarında hiçbir benzerlik ya da ilişki mevcut değildir.

Endüstriyel Tasarımlar;

Entegre devre topografyalarının birer tasarım ürünü olduğu düşünüldüğüne bu kapsamda değerlendirilebilecekleri sonucu çıkarılabilir. Fakat endüstriyel tasarımların tanımına baktığımızda, estetik bir yaratıcılıktan söz edilmektedir ve insan duyuları ile algılanabilme şartı aranmıştır. Entegre devre topografyalarına bakıldığında estetik bir yaratıcılık amacı söz konusu değildir.

---

¹⁶⁹ CHESSER, s. 498

¹⁷⁰ CHESSER, s. 507

¹⁷¹ KEYDER, s. 57

Ticari Sırlar;

Entegre devre topografyasının ortaya çıkarılması ve üretimi aşamasında elde edilen bilgiler ticari sır niteliğinde olabilir, fakat bunun entegre devre topografyasının korunması ile hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü entegre devre topografyası somut bir yapı olarak korunmaktadır, bilgi olarak değil.

Ayrıca bunlardan bağımsız olarak üzerinde durulması gereken bir konuda ilaç sektörüdür. Bu entegre devre endüstrisine benzetilmektedir. Çünkü bunların patent alma düşünceleri birbirine çok yakındır, yani bir ilacın üretiminde yapısal anlamda ciddi bir yenilik yoktur. Kullanılan malzeme aynı fakat bunların birbiri ile birleşimleri farklı olduğundan bir yenilik ortaya çıkar. Entegre devre topografyasında da aynıdır; kullanılan malzeme aynı fakat bunların birleşim şekilleri farklı olduğundan yeni bir entegre devre topografyası ortaya çıkar ve bunun için patent istenebilir.¹⁷²

Türkiye’de;

Türk Hukuku’na gelindiğinde, bu konudaki düzenleme yeni olduğundan ve dış istekler sonucunda gündeme alınıp oluşturulduğundan, Amerika’daki gibi bir gelişim süreci yaşamamıştır. Yani bir yandan doğal hayat içinde gelişen kurallar ve bunun kanunlara uygulanması şeklinde olmamıştır. Bu durumda gerçek anlamda Türk Hukuku’nun ilgisini çeken bir konu değildir. Buna rağmen bu konu ile ilgili korumalar söz konusuydu; TK.’nin 56 vd. maddelerini uygulamanın yanında kıyasen de FSEK’nun ilim ve edebiyat eserleri başlıklı 2 nci maddesinin 3 üncü fıkrası hükümleri uygulanmaktaydı.

Entegre devre topografyası yaratıcısının fikri çabası sonucunda oluşmuş bir açıdan buluş, diğer bir açıdan da tasarım olarak değerlendirilebilen somut bir üründür. Bu fikri çaba sonucunda oluşan durumun korunması ve sahibine haklar tanınması olağandır. Çünkü entegre devre topografyaları bir bakıma tasarım, bir bakımda buluştur. Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanununun 2. Maddesinde tanımlar yapılırken tasarım ifadesi kullanılmıştır. Bu durum Türk Kanununun Koyucusunun AET’nin Yönergesinden yola çıkarak düzenlemeyi yapmasından kaynaklıdır. Avrupa ülkelerinde de kabul edilen tasarım kavramıdır. Amerika’da bu buluş olarak ifade edilmiştir. İngiltere’de de bu konudaki ifade “tasarım hakları” şeklindedir.¹⁷³

Bu durum tasarım olarak değerlendirilse de, bu konudaki kanun metni içerisinde yer alamamıştır. Türk Hukuku’nda tartışılan ve dikkati çeken endüstriyel tasarımlar içinde neden

¹⁷² TRIPP, s. 477-478

¹⁷³ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 713-714

değerlendirilmediği konusu ve bu kanunun içinde değerlendirilebilir düşüncesidir. Bu konudaki düşünce, yani entegre devreler endüstriyel tasarımlar kapsamında değerlendirilebilir yolundaki düşüncelere karşı; EndTasKHK'da bu konuda özel olarak düzenleme vardır. Bu konun ile ilgili olarak Endüstriyel Tasarımların Korunması hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. Maddesinde tanımlar yapılırken, ürün tanımı içerisinde entegre devre topografyalarının girmediği açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle Türk Hukuku'nda bu konuda bir uygulama yoluna gitmek mümkün değildi.

Bu nedenle bu kanun diğer kanunların düzenleniş amaçları kapsamında belirtilen, yukarıda da tanımlarını yaptığımız gibi, hiçbir alan içerisinde değerlendirilemez ve hiçbir tanıma gerçek anlamda uymayan bir konu olduğundan; aslında entegre devre topografyaları için özgün bir yasa düzenlemesi yolunun tercih edilmesi çok doğru bir sonuçtur. Bu ayrı ve gözden kaçmayacak teknolojik gelişmenin sonucudur ve klasik kalıpları aşan bir düzenlemeye ihtiyaç duyan bir alandır. Bu nedenledir ki ulusal ve uluslararası düzenlemelerde bu konu özel olarak düzenleme altına alınmış ve fikri mülkiyet alanları içinde hiçbiri altında değerlendirilmemiştir.

ENTEĞRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ KORUNMASI HAKKINDA KANUN DERGERLENDİRİLMESİ

(Kanun sistematığı ve madde silsilesine uygun olarak)

Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkındaki Kanun 9 bölüm olarak düzenlenmiştir. Kanundaki bu 9 bölümün başlıkları;

- (1) Amaç, kapsam ve tanımlar (md. 1-md.2)
- (2) Korumadan yararlanacak kişiler, korumanın konusu, şartları ve süresi (md. 3-md.6)
- (3) Hak sahipliği, hak sahibinin yetkileri ve koruma hakkının sınırlandırılması (md. 7-md. 12)
- (4) Başvuru şartları ve tescil (md. 13-md.16)
- (5) Devir, intikal, rehin, haciz ve lisans (md. 17-md.18)
- (6) Hükümsüzlük halleri, hakkın sona ermesi ve işlem yapma yetkisi olanlar (md. 19-md. 23)
- (7) Tecavüz sayılan fiiller, davalar, mahkemeler, ihtiyati tedbirler ve zamanaşımı (md. 24-md. 36)
- (8) Zorunlu lisansın genel şartları ve sona ermesi (md. 37-md. 38)
- (9) Cezalar ve şikayet hakkı (md. 39-md. 40)

şeklinde belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, Kanunun son üç maddesinde; entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacı ile oluşturulacak Yönetmeliğin¹⁷⁴, Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde Türk Patent Enstitüsü tarafından hazırlanıp yürürlüğe konması üzerinde durulmuştur (md. 41), ardından yürürlük tarihi Kanunun yayımı tarihi yani 30.4.2004 olarak belirlenmiştir (md. 42) ve son olarak da bu Kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulunun yürüteceği belirtilmiştir (md. 43).

BİRİNCİ BÖLÜM

A. Amaç, Kapsam ve Tanımlar (md. 1-md. 2)

Entegre devre topografyalarının bir fikir ürünü olduğu ve Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun kapsamında koruma altına alındığı üzerinde durmuştuk. Bu Kanunda bahsi geçen fikir ürünü kavramı, sınai anlamda fikir ürünüdür, yani sanayide kullanılmak üzere tasarlanan, üretilen ve koruma altına alınan bir üründür. Bu

---

¹⁷⁴ Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun Uygulama Şekli Gösterir Yönetmelik, yayımlandığı Resmi Gazete: 30.12.2004-25686

Bu Yönetmelik entegre devre topografyasının tescil başvurusu, tecili ve diğer işlemlerde uyulacak usul ve esasları kapsamaktadır. Yönetmeliğin dayanağı, 22.4.2004 tarihli ve 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanunun 41. maddesidir.

Bu Yönetmelik Kanunun açıklanması konusunda tez içerisinde yardımcı kaynak olarak kullanılacaktır.

ürünlerin neden koruma altına alınmasına ihtiyaç duyulduğunu ve buna bağlı yasal düzenlemenin neden yapıldığı sorusuna Kanun 1. maddesi ile cevap vermektedir. Bu madde ile Kanunun düzenleniş amacının belirtilmesinin yanında Kanunla getirilen düzenlemelerin kapsamı üzerinde de durulmuştur.

Kanun 1. maddesinin ilk fıkrasındaki düzenlemenin amacı, bu Kanun hükümlerine uygun entegre devre topografyalarının korunmasını sağlamak, bu alanda rekabet ortamını oluşturmak ve sanayini gelişmesini olanak tanımak olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme EndTasKHK 1. maddesini ilk fıkrasına¹⁷⁵ benzer bir düzenlemedir. Endüstriyel tasarımlarla ilgili bu Kanunda da aynı ifadeler kullanılarak, Kanun amacı belirlenmiştir.

Bu amaç kapsamında yer alan, koruma sayesinde bu kanunda hak sahibi olan kişiler ya da kurumlar hukuki anlamda haklarını güvence altına almış olacaklar, buna bağlı olarak da bu konuda hukuki güvenceye dayalı yeni bir pazar oluşacak ve bu pazar gelişmeye başlamakla beraber rekabet ortamı oluşturulacak. Rekabet ortamı içerisinde sanayinin gelişmesi ve pazarın gelişmesi sağlanacak.

Kanun değerlendirildiğinde geniş anlamda amacı, fikri bir ürün olan entegre devre topografyalarının, ticari anlamda korunmasının gerekliliğidir. İleride bahsedeceğimiz üzere orijinallik niteliğini taşıyan her entegre devre topografyası bu korumadan yararlanarak hak sahibine, bu fikri ürününü serbestçe kullanabilme, kullandırabilme, devretme, hakkından feragat etme imkanını sağlar. Bu hakların sağladığı hukuki koruma sayesinde, hak sahibi, üçüncü kişilerin bu ürünleri endüstriyel sahada kullanılmasına yani endüstriyel mal ve hizmet üretiminde kullanılmasına, bu ürünlerin kullanıldığı mal ve hizmetlerin pazara sunulması, satılması, ithal edilmesi, herhangi bir ticari amaçla kullanılması, hatta elde bulundurulmasından men edebilir. Buna ek olarak, üçüncü kişinin, izinsiz olarak kullanmasının ve bundan kaynaklı uğradığı zararın etkilerinin giderilmesini talep edebilir.¹⁷⁶

Kanun 1. maddesini ikinci fıkrasının ilk cümlesinde, korumanın kapsamı üzerinde durulmuştur, fikri ve sınai mülkiyetle ilgili diğer yasal düzenlemelerde olduğu gibi, konu ile ilgili esasları, kuralları ve şartları kapsayacağı belirtilmiştir. Bunun ardından, bu kanunla getirilen korumanın diğer düzenlemelere engel teşkil etmeyeceği; yani hak sahibi isterse diğer

---

¹⁷⁵ “Bu kanun hükmündeki kararnamenin amacı, bu kanun hükmünde kararnamenin hükümlerine uygun tasarımların korunmasını, rekabet ortamının oluşturulmasını ve sanayini gelişmesi sağlamaktır.” EndTasKHK md. 1

¹⁷⁶ ODMAN, s. 70

“Entegre devre topografyalarının korunması gelişmekte olan ülkelerde öncelikli olarak çok kolay olmamakla beraber, hukuki anlamda çok fazla teminat sağlamamaktaydı. Entegre devre topografyası konu itibarı ile fikri mülkiyet konusunda diğer alanlardan çok farklılığı olmayan bir koruma getirmekle beraber, tersine mühendislikle ilgili konularda hukuk sistemlerinde toleranslı bir duruş söz konusudur.” The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 50

kanunlarla getirilen korumalardan da yararlanabileceği belirtilmiştir. Bunun anlamı; entegre devre topografyası sahiplerinin, şartları varsa, diğer kanunlarda yer alan korumalardan yararlanmasına engel bir durum söz konusu değildir. Buna göre bu kişiler; TK md. 56 vd. uyarınca haksız rekabet ile PatKHK ve FSEK korumasından yararlanabilirler. Fakat bunun yanında konu ile ilgili Kanunda (EndTasKHK) kesin olarak belirtildiğinde dolayı, entegre devre topografyasının korumasına yakın bir koruma olan endüstriyel tasarımlarla ilgili düzenlemeden yararlanamazlar.¹⁷⁷

Yönergenin 10. Maddesinde de bu konu üzerinde durulmuştur ve buna göre, Yönerge hükümleri ulusal mevzuattaki patent ve faydalı model haklarına ilişkin hükümlere, topografyaların çizimlerinin çoğaltılmasını kısıtlayan telif korumasına ilişkin hükümlere ve üye devletlerin imzaladıkları uluslararası anlaşmalar çerçevesinde doğan yükümlülüklerle ve haklara hanel getirmez.¹⁷⁸

Kanun 2. maddesinde, Kanun içinde yer alan kavramlarla ilgili tanımlar yapılmıştır. Öncelikle Kanun asıl konusu olan entegre devre ve entegre devre topografyalarının tanımı yapılmıştır. Buna göre;

Entegre devre: Elektronik bir işlevi veya bunun gibi diğer işlevleri yerine getirmek üzere tasarlanmış, en az bir aktif elemanı olan ve ara bağlantılarından bir kısmının ya da tümünün bir parça malzeme içerisinde ve/veya üzerinde bir araya getirilmiş ara veya son formdaki bir ürünü ifade eder.

Entegre devre topografyası: Entegre devreyi oluşturan tabakaların üç boyutlu dizilimini gösteren, üretim amacı ile hazırlanmış ve herhangi bir formatta sabitlenmiş görüntüler dizisi olup, her görüntü entegre devrenin üretiminin herhangi bir aşamasındaki yüzeyinin tamamının veya bir kısmının görünümünü ifade eder.

Bu temel kavram tanımlamaları ardından Kanunun yine 2. maddesi ile Kanunda yer alacak kavram tanımlarına devam etmiştir.

Kanun ileriki maddelerinde geçecek olan başvurunun yapılacağı yer olarak belirlenen enstitü kanun metnine göre, **Türk Patent Enstitüsü**dür. Alman Hukukunda korumanın gerçekleştirilmesinin isteneceği yer Patent Ofisidir; Türk Hukukunda olduğu gibi. Amerikan Hukukunda ise bu yer Eser sahipliği Ofisidir (Copyright Office). Bunun yanında sicil tanımı içinde, bu konuda ayrı bir sicilin açılacağı, bunun adının da **Entegre Devre Topografyaları Sicili** olacağı belirtilmiştir. Yasal başvuruyu yapıp, prosedürü yerine getiren kişiye verilecek hak, **kullanım hakkı** olarak belirlenmiştir. Bunun yanında, kullanım hakkının hak sahibi

¹⁷⁷ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 719

¹⁷⁸ ODMAN, s. 129

dışında kişilere devrini sağlayan **Lisans Sözleşmesinin** de tanımı yapılmıştır. Buna göre, lisans hakkının 3. kişilere devretme imkanının olduğu sonucu çıkarılabilir. Lisans yani kullanım hakkını elde eden ve sicile kaydedilen entegre devre topografyalarının 3. kişilere duyurulması için yayımlanacağı yer de **Bülten** olarak belirtilmiştir. Bu bülten **Resmi Patent Bülteni**dir.

Sınai mülkiyet hakları tescili konusunda Enstitü (Türk Patent Enstitüsünün) almış olduğu kararlara karşı başvuru sahibi veya 3. kişiler tarafından yapılacak itirazları incelemek ve değerlendirmek amacı ile oluşturulan **Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu** entegre devre topografyaları ile ilgili Enstitü kararlarına karşı da itiraz makamı olarak görev yapacaktır.

Bu konuda açılacak olası davalar içinde görevli mahkemeler, ihtisas mahkemeleri yani **Fikri ve Sınai Haklar Mahkemesi** olarak tanımlanmıştır.

Kanunda tanımların yer aldığı bu maddeye benzer bir madde de Yönergede de mevcuttur. Yönergeye göre, elektronik bir fonksiyonu icra etmek üzere 3 boyutlu bir modele göre düzenlenen; nihai veya ana mal şeklinde bir yarı iletken levha veya diğer yalıtkan, iletken veya yarı iletken madde levhalarından oluşan yarı iletken ürünlerin topografyaları koruma kapsamındadır.¹⁷⁹ Yönergenin birinci bölümünde açıklamalar başlığı altında, bu konunun içinde yer alan temel kavramlar açıklanmıştır. Yönergenin 1. Maddesinde Yönergenin amacına göre yapılan tanımlarda;

“Entegre devreler” ürünün son ya da ara formu,

- Yarı iletken materyal parçalarını içeren bütün bir yapı.
- Öncelikle belirlenmiş, 3 boyutlu bir yapı içerisinde düzenlenen farklı görevleri olan bir ya da daha fazla parçadan oluşan düzenek.
- Bir şeyi sunma amacı, diğer görevleri ile beraber tek ya da birlikte bir yapı ve elektronik bir görevi olması.

“Entegre devre topografyaları” ürünlerin açıklanmış fikrinin nasıl hazırlandığının ya da kodlandığının gösterildiği görüntüsüdür ve entegre devreyi yaratan parçaların 3 ana kalıbını açıklayan, temsil eden parçadır. Bu kalıp entegre devrenin yüzeyini ifade eder.

Yönerge’ye göre, “Ticari piyasaya sürüm” satmak, kiralamak, kiraya vermek ya da diğer şekilde ticari hareketlilik içinde olmak ya da bu amaçlar için bir teklifin olmasıdır.

Yönergenin 2. Maddesi ile entegre devre topografyasının korunması üzerinde durulmuştur ve Yönergeyi temel alarak üye ülkelerin kendi iç hukuklarını buna uydurmaları; bu konuda temel bir hak yaratmaları beklenmiştir. Koruma, üye devletlerin Yönergeye uygun

---

¹⁷⁹ YILMAZ, s. 50

oluşturacakları münhasır haklar aracılığı ile olacaktır. Bunun yanında yönerge kümülatif uygulamayı öngörmüştür; yani Yönergenin uygulanması patent, faydalı model, uluslararası sözleşmelerden doğan ve fikri haklarla sağlanan koruma hükümlerine halel getirmez.¹⁸⁰ Bu durum bizim Kanunumuzun 1. Maddesinde de düzenleme altına alınmıştır. Bunun anlamı, koruma sadece bu konudaki özel kanunlarla sınırlandırılmamıştır; istenilirse diğer düzenlemelerden de yararlanılabilir.

Bunlara ek olarak korumanın varlığını göstermek için Yönergenin 9. Maddesi ile getirilen; üye devletlerin yasa koyucuları entegre devre ürünlerin hukuki anlamda korunmasının varlığını göstermesi için belirtici işaret niteliğinde büyük T kullanabilmesini düzenlemiştir. Buna örnek olarak ; T, 'T', [T] vb gösterilmiştir.

B. Korumadan yararlanacak kişiler, Korumanın Konusu, Şartları ve Süresi

1. Korumadan Yararlanacak Kişiler (md. 3)

Bu madde ile korumadan yararlanacak kişiler belirtilmiştir. Bunlar sırayla;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları,
2. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ikametgahı olan ve sınai ve ticari faaliyette bulunun gerçek ve tüzel kişiler,
3. İlgili uluslararası anlaşmaların hükümleri dahilinde başvuru hakkına sahip kişiler.

-Türkiye TRIPS metnine üye olduğunda, bu konuda düzenlemenin olduğu metnin 6. bölümünde 1989 yılında oluşturulan Washington Anlaşmasına gönderme yapılmıştır ve buna göre, sözleşmeye imzalayan devlet vatandaşları ve buralarda ikamet edenler bu korumadan yararlanırlar.

4. 3. maddenin 1. fıkrası kapsamı dışında kalmakla beraber, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına kanunen veya fiilen entegre devre topografyasının korunmasını tanıyan devletlerin uyuğundaki gerçek ve tüzel kişiler de **karşılıklılık ilkesi** uyarınca Türkiye'de bu haktan yararlanır.

Karşılıklılık ilkesi ile anlatılmak istenenin ne olduğu konusu, üzerinde farklı görüşlerin olduğu bir konu olmanın yanında, bir ülkenin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına sağladığı korumanın, Türkiye'de de o ülke vatandaşlarına sağlanmasıdır. Bu konuda, yabancı kişiler Türkiye sınırları içinde kendi ülkeleri içinde Türk vatandaşlarına tanınan korumadan daha fazla korumadan yararlanmazlar. Özü itibarı ile, bir yabancı ülkesi, bulunduğu ülkenin vatandaşına ne kadar koruma sağlıyorsa, o ülke de söz konusu yabancıya o kadar koruma sağlar.

---

¹⁸⁰ YILMAZ, s. 50

Bu koruma iki şekilde olabilir; kanunen veya fiilen. Kanundaki “veya” ifadesi ile ikisinin de ayrı ayrı değerlendirileceği sonucu çıkarılabilir, yani kanuni koruma kabul edilmişse fiili bir koruma olmasa da diğer ülke vatandaşlarının Türkiye’de korumadan yararlanacağı düşünülebilir. Bu konudaki bir görüşe göre, fiili karşılıklılık olmadan kanuni karşılıklılık tek başına yeterli değildir. Bunun anlamı, bir ülke hukuku Türk vatandaşları bakımından kanuni veya sözleşmesel karşılıklılığı kabul etmesine rağmen fiili koruma sağlamıyorsa, o ülke vatandaşları Türkiye’de korumadan faydalanamayacaktır.¹⁸¹ Kısaca burada vurgulanmak istenen fiili karşılıklılık ilkesidir.

Korumadan yararlanacak kişiler konusunda Avrupa Birliği Yönergesinde de düzenleme mevcuttur. Buna göre, entegre devre topografyasının korunması konusunda başvuran hak sahibi kişilerin, üye devlet vatandaşı ya da ikametgahının üye devletlerden birinde olması gerekmektedir. Şirketler ve diğer yasal kişiler içinse, gerçek ve etkili bir endüstriyel ve ticari faaliyet ile üye devlet sınırları içerisinde olmaları aranmıştır. Entegre devre topografyasını, üye devletlerde piyasaya sürme hakkı olan kişi de başvuruda bulunabilmektedir.

Yönergede bahsi geçen kişilerin korumadan yararlanabilmesi için ek bir şart aranmaktadır. Buna göre, ticari piyasaya sürüldüğü yer üye devletlerin içinde olmalıdır ya da piyasaya sürülmemiş olmalıdır.

Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun’da koruma kapsamındaki kişiler konusunda üzerine durulan karşılıklılık ilkesi Yönergede de düzenlenmiştir. Fakat Yönergede belirtilen karşılıklılık ilkesi Kanuna göre farklıdır. Kanundaki karşılıklılık ilkesinde asıl olan fiili uygulamadır. Yönergede ise, Topluluk Hukukundaki uygulamaya uygun olarak, yabancı ülkelere doğru uygulamanın genişletilmesi karar yolu ile olmaktadır.¹⁸² Yönerge getirilen bu düzenlemede, üye devletlerden biri 3. bir devletle karşılıklı anlaşma yaparsa ya da anlaşarsa veya aralarında çok taraflı bir anlaşma imzalayıp entegre devre topografyasının korunmasını düzenlerlerse bu durum Komisyona bildirilmelidir; fakat bu düzenleme yönergeye uygun olmalıdır. Bunun yanında, üye devletler kişilerin ya da kurumların korumadan yararlanmasını istiyorlarsa bunu da Komisyona bildirmelidirler.

Üye devletlerin bu bildiriminden sonra, Komisyon bildirim konusu olan bu durumu diğer üye devletlere bildirir. Üye devletlere bunu bildirmesinden sonra 2 ay içinde durumu incelemeye alır. Bu 2 aylık sürenin dolmasından önce Komisyon amacı Konseye sunar. Buna ek olarak amacın sunumundan itibaren 4 ay daha beklenir. Bu sürelerin sonunda olumlu cevap

¹⁸¹ SULUK-ORTAN-KEŞELİ, s. 111

“Tekinalp’in belirttiğine gibi, bu karşılıklılık kanuni olabileceği gibi sözleşmeselde olabilir; fakat bu durumda da yine önemli olan fiili karşılıklılığın olup olmadığıdır.” TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 64

¹⁸² YILMAZ, s. 50

gelirse üye devletler bu anlaşmaya ya da duruma uygun davranabilir. Çoğunlukla alınan bu kararın olumsuz olması başvuruyu yapan üye devleti bağlamaz; bu devlet isterse bu kişi ya da devleti kendi iç hukukunda korumaya devam eder.

Son olarak da, Komisyonun teklifi ve Konseyin kararı düzenlemeye uygun olarak bilgilendirme amacı ile Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesinde yayınlanacaktır.

Yönerge'deki durum bu şekilde özetlenirken, bu düzenlemeye uygun olarak oluşturulmuş Federal Alman Kanun'unda da korumadan yararlanacak kişiler belirtilmiştir. Federal Alman Kanunu'nda korumadan yararlanacak kişilerle ilgili olarak 2. madde de, ilk 5 bölümde Avrupa Ekonomik Birliği içinde olanlara yönelik düzenleme yapmıştır. 6. başlık altında da diğer kişilerin korumadan yararlanması için gerekli koşullar sayılmıştır; uluslararası anlaşmalara ve Avrupa Birliği Hukuku konusunda düzenlemelere taraf olan devlet vatandaşları yararlanabilir ve karşılıklılık ilkesine göre korumadan yararlanma söz konusu olabilir.¹⁸³

Alman Kanunu'ndaki bu düzenleme Amerikan Kanunu'nda daha dar ele alınmıştır. Amerikan Kanunu'na göre, eğer entegre devre topografyası ilk olarak Amerikan'da piyasaya sürülmüşse bu entegre devre topografyasının sahibinin vatandaşlığı ya da ikametgahı dikkate alınmadan koruma sağlanır. Japonya'da da bu konuda liberal bir düzenleme mevcuttur; herkes başvurabilir.¹⁸⁴

2. Korumanın konusu (md. 4-md. 5)

Entegre devre topografyasının korunması konusunda kanunun uygulanacağı noktaları belirler. Entegre devre topografyalarında korumanın sağlanması için korumanın konusu kanunda şu şekilde belirtilmiştir;

1. Entegre devre topografyalarının korunduğu bu Kanunda, korumanın sağlanacağı topografyanın tespiti açısından aranan en önemli şartlardan biri, orijinallik şartıdır. Buna göre bir entegre devre topografyasının orijinal olması onun koruma kapsamına alınması için asıl şartlar olarak belirlenmiştir. Bunun anlamı, orijinal olma niteliğine sahip bir entegre devre topografyası ancak korumanın konusu olabilmektedir. Kısaca, Kanun bu konuda entegre devre topografyasının şeklinin orijinal olmasını aramaktadır yani orijinallikten kasıt şekli bir orijinalliktir.

Entegre devre topografyasının orijinal olması kavramının ne olduğu sorusuna da Kanun yine kendi içinde cevap vermiştir. Bu durum Kanununun 5. maddesinde açıklanmıştır. 5.

¹⁸³ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 35-36

¹⁸⁴ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 35

maddede belirlenen orijinal sayılma halleri 2 durum açısından değerlendirerek incelemek gerekmektedir.

Entegre devre topografyasının orijinal sayılabilmesi için ilk durumda;

a. Tasarımcının kendi fikri çabası sonucu ortaya çıkmış bir entegre devre topografyası olmalıdır. Bunun anlamı başkalarının tasarımlarını kendi tasarımıymış gibi gösteren ve hata ondan esinlenen kişi hak sahibi olamayacaktır.

b. Tasarımcının fikri çabası sonucunda oluşturulan bu entegre devre topografyasının tasarlama sırasında entegre devre üreticileri ve entegre devre topografyası tasarlayıcıları arasında bilinmiyor olması aranmaktadır.

Bunun anlamı Kanun orijinallik konusunda, birbirine eklenmesi gereken iki şart aramaktadır;¹⁸⁵

- Başvurusu yapılmış topografyayı entegre devre üreticilerinin bilmemesidir. Bunun anlamı, söz konusu entegre devrenin üretim konusu yapılmaması, hatta üretimine girilmemiş olmasıdır. Fakat üreticiler bunu başvuru sahibi ile tanıyorlarsa bu orijinallik şartını ortadan kaldırmamaktadır.
- İkinci şart ise, tescil başvurusu konusu olan topografyanın topografya tasarlayıcıları tarafından bilinmemesidir.

Fakat bu şartlar Kanun 6. maddesi ile beraber değerlendirilmelidirler. Buna göre, başvuru için belirlenen piyasaya sürmeden itibaren 2 yıllık süre içinde de entegre devre topografyaları orijinalliğini yitirmez. Çünkü piyasaya sürülen topografyalarda 2 yıllık süre geçmedikçe, Kanuna göre başvuru konusu olabilirler.

Bunlara ek olarak, entegre devre topografyasının, entegre devre üreticiler ve tasarlayıcıları arasında bilinmemesi gerekliliği sadece Türkiye sınırları içinde mi olmalıdır? Yoksa tüm dünyada mı? Sorusuna Kanun açıkça 4. ve 5. maddelerde cevap vermemektedir. Fakat bu konu koruma sürelerinin düzenlendiği Kanun 6. md.sinde "...yurt içinde veya yurt dışında ilk kez ticari açıdan piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren..." ibaresi ile entegre devre üreticiler ve tasarlayıcıları arasında dünyada bilinmemesi gerekliliği sonucu çıkarılabilir. Bunun yanında, Türkiye'deki düzenlemeyi etkileyen Avrupa Birliği Yönergesinde de, entegre devre topografyasının tüm dünyada bilinmemesi gerekliliğinin aranmaktadır. Bu konu aslında sanayi ile ilgili bir konu olduğundan dolayı tüm dünyadaki entegre devre topografyası üreticiler ve tasarlayıcıları tarafından bilinmemesi doğru bir sonuç olur.

¹⁸⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 719

Entegre devre topografyalarının orijinal sayılabilmesi için gerekli olan ikinci durumda ise;

a. Bilinen elemanlar ve ara bağlantılar kullanılarak oluşturulan entegre devre topografyasının bir araya getirilmiş şekli yani tasarımı orijinal ise koruma kapsamında değerlendirilir. Bu konuda da, bir fikri çaba sonucunda oluşturulmuş topografya söz konusudur; fakat bu topografyada tek başına tasarlayıcının fikri çabası değil de, daha önce var olan bilgilerden de yararlanılarak oluşturulmuş bir entegre devre topografyası söz konusudur.

b. Bu konuda değerlendirme yapılırken entegre devre topografyası bütün olarak ele alınmalıdır ve bunun sonucunda orijinal sayılabilen entegre devre topografyaları orijinallik kavramı içerisinde değerlendirilmelidir.

2. Koruma entegre devre topografyasının dayandığı içerik, işlem süresi, sistem, teknik veya topografyanın kendisi dışında topografyada sabitlenmiş bilgiye uygulanmaz. Buna göre, bu kanun ile entegre devre topografyasının elektronik işlevi olan şekli koruma altına alınmaya çalışılmıştır.

Kanundaki düzenlemeye göre koruma kapsamı dışında kalan konular;

- Entegre devre topografyasında sabitlenmiş bilgiye,
- Entegre devre topografyasının dayandığı içeriğe,
- İşlem sürecine,
- Sisteme,
- Tekniğe uygulanmaz.

3. Korumadan yararlanacak entegre devre topografyasının yapısında koruma altına alınmış bir entegre devre topografyası bulundurması ve bu entegre devre topografyasının herhangi bir üründe kullanılıp kullanılmaması korumanın gerçekleşmesine engel teşkil etmez.

Bu noktada asıl amaç, entegre devre topografyası için korumanın sağlanması yani bir fikri ürünün korunması yanında, gerçek anlamda tescil mekanizması ile pazardaki kontrolü sağlamaktır.¹⁸⁶

Orijinallik kavramı üzerinde durmak gerekirse;

Orijinallik şartı bizim kanunumuzda yukarıda da üzerine durduğumuz gibi, 2 durum açısından değerlendirilmiştir. Fakat bunun yanında asıl orijinalliğe konu teşkil edecek şeyin ne olduğu sorusunun cevabı yine 5. maddede düzenlenmiştir. 5. maddede de bu soruya verilen cevap, entegre devre topografyasının şeklidir. Çünkü korumanın tam olarak ne üzerinde sağlanacağı önemlidir. Nedeni ise, entegre devre topografyası bir çok parçadan oluşmaktadır;

¹⁸⁶ The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 50

asıl olan bu bütünlüğün sonucu çalışan bir yapıdır. Çünkü tersi düşünülürse sıradan bir dizaynda çeşitli şekillere sokularak orijinallik şartı olmadan korumanın içine girme hakkı kazanabilir.¹⁸⁷ Fakat entegre devre topografyası sadece şekilden oluşan bir yapı değildir; bunun yanında mündemiç fikir, usul, sistem, teknik veya kodlanmış bilgileri de içinde barındıran bir yapıdır.¹⁸⁸ Bu noktada da bunların koruma kapsamına alınıp alınmayacağı konusu önemli bir konudur. Fakat buna da üzerinde durduğumuz gibi 4. maddede yanıt verilmiştir ve koruma kapsamına alınmamışlardır. Şekil dışındaki diğer unsurların, yukarıda da belirttiğimiz gibi koruma kapsamına alınmamasının nedeni, bu alanın sürekli değişen ve gelişmeye açık bir alan olmasından kaynaklıdır. Bu koruma eğer mündemiç fikir, usul, sistem, teknik veya kodlanmış bilgilere uygulanırsa bu alanın işler bir şekilde çalışmasının önü kesilmiş olur ki bu konudaki koruma isteğine, buna bağlı düzenlemelere ve özellikle kanunumuza ter düşer bir durum oluşturur.

Yönergeye göre, entegre devre topografyası yaratıcı bir fikir çabası sonucunda oluşmuştur ve bu sıradan bir durum değildir. Belki entegre devre endüstrisinde kullanılan elemanlar sıradan olabilir; fakat asıl olan bu elemanlardan oluşturulan yapıdır. Korunan kısım da zaten oluşturulan bu orijinal yapıdır.

Yönergede korumanın önemli şartlarından birinin, entegre devre topografyasının yaratıcısının fikri çabası sonucu olması gerekliliği üzerinde durulmuştuk; bunun sonucu olarak da entegre devre endüstrisinde alelade olmaması şartıyla koruma sağlanacaktır. Bunun anlamı, tasarlanan yeni entegre devre topografyasının bu endüstride daha önce bilinmemesi gereklidir.

Yönergenin 8. Maddesi ile yine Yönergenin 2. Maddesinin 2. fıkrası uyarınca, yaratıcının fikri çabasının ürünü olan entegre devre topografyası ve bu endüstride sıradan kabul edilmeyecek unsurlardan oluşmuş bir ürün koruma kapsamındadır. Bir entegre devre topografyasının bu nitelikteki sıradan unsurları içermesi halinde, bu sıradan unsurların oluşturduğu birleşim yukarıdaki ölçülerin gerçekleştiği anlamda, yeniliği içinde barındırıyorsa, bu ölçüde korunmaktadır. Fakat bu koruma kapsamına Kanunumuzda olduğu gibi Yönergede de sınırlama getirilmiştir ve fikrin yöntemi, usulü, sistemi, tekniği ve kodlanmış bilgileri bu koruma kapsamına girmemektedir.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ KASCH, s. 592/ "Entegre devre topografyasının koruma konuları açısından Romanya Hukuku'nda yapılan değerlendirmeye göre, koruma orijinal topografyayı, topografyanın orijinal parçalarını ya da sıradan elemanların birleşiminin ve bunların bütün üzerinde orijinal birleşimlerini korur." www.osim.ro/web/eng/topo/topogen.htm

¹⁸⁸ SULUK-ORTAN-KEŞELİ, s. 25

¹⁸⁹ ODMAN, dipnot: 37, s. 129

Diğer hukuklardaki düzenlemeleri baktığımızda, öncelikle Amerikan hukuku'nda, asıl koruma entegre devre topografyasına, yani üç boyutlu yapıya sağlanmaktadır. Amerika'da eser sahipliği ofisindeki başvuruya entegre devre topografyalarının dizaynı, topolojisi ya da izlediği yol dahil değildir. Amerikan Hukukuna göre, bunun nedeni ise bu sektördeki maliyetin yüksek olmasından kaynaklıdır.¹⁹⁰ Bir entegre devre topografyasının daha da geliştirilmesi için izlediği yol önemlidir. Çünkü bu bilgiler ışığında yeni entegre devre topografyaları üretilebilir ve bu konuda yasal bir engel olmaz. Bu nedenle bu konu da koruma kapsamına dahil değildir ve bu kapsamda dikkate alınmaz.

Alman Kanununun 1. maddesinde entegre devre topografyasının orijinal olması halinde başvuruya konu olabileceği belirtilmiştir. Burada orijinal olması öncelikle fikri bir aktivite sonucunda oluşması anlamına gelir, yani olabildiği kadar orijinal olan bir düzeneğin oluşturulması halinde korumadan yararlanılabilir. Alman Hukukuna göre, sadece anlatma ve gösterme bir ürünün orijinal olması için ikna edici bir bilgi değildir; aynı zamanda diğer bir entegre devre topografyasına yakın özelliklere sahip olmaması da aranmaktadır. Fakat bu alanda istenen orijinallik şartının çok yüksek noktaları olmamalıdır. Çünkü buna sağlanan 10 yıllık koruma sadece eser sahipliği ile ilgilidir ve aşağıda açıklanacağı gibi sınırları vardır. Bu korumaya entegre devre topografyasının oluşmasını sağlayan çizimi, metodu, sistemi ve tekniği ya da entegre devre topografyası içindeki bilgi hanesi dahil değildir. Korunan sadece entegre devre topografyasıdır. Fakat entegre devre topografyası üzerinde korumanın 3 durum şu şekilde sıralanmıştır;¹⁹¹

- Topografyanın tamamı.
- Topografyanın işlenebilir parçası.
- Topografyayı açıklayan bilgi.

Bu üç durum için de orijinallik şartı aranmaktadır.

Amerikan Hukukunda, bu konudaki düzenlemede korunacak olan materyalin daha detaylı anlatılması beklenmektedir. Alman Hukukunda detayın bu denli olmaması, koruma konusunda yorumun fazla olmasına ve şüpheye neden olur. Bunun yanında Amerikan Hukukunda entegre devre topografyasının orijinal olması şartı bir öncelikli gereklilik olarak ifade edilmemiştir; korumanının olabilmesi için bir neden olarak ifade edilmiştir. Bu durum Alman Hukukunda ve Amerikan Hukukundaki farklılığın belirgin noktalarından biridir. Çünkü Alman Hukukunda orijinallik entegre devre topografyasının tescili için aranan asıl

---

¹⁹⁰ CHESSER, s. 487

¹⁹¹ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 23-25

şartlardan birdir.¹⁹² Türk Hukukunda da aslı olan orijinallik şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesidir.

Amerikan Hukukunda aslı olan entegre devre topografyasının orijinal olduğunu varsaymaktır; yani asıl olan orijinallik varsayımıdır. Alman Hukukunda ise orijinallik varsayımı kabul edilmemektedir. Buna göre, bir kişi entegre devre topografyasının orijinal olmadığı yönünde iddiada bulunsa ve delilsiz, tanıksız ve diğer desteklerden yoksun olarak orijinalliği inkar ederse; hak sahibi entegre devre topografyasının orijinal olduğunu ispat etmek zorundadır.¹⁹³

Alman hukukunda yer alan yoruma göre, koruma son olarak ortaya çıkan ürüne uygulanır; yani koruma ara formatı içine almaz. Amerikan hukukunda ara format da koruma içinde değerlendirilmiştir.¹⁹⁴ Buna göre Amerikan Hukukunda entegre devre topografyasının sadece son şekli korunmamaktadır. Bunun yanında entegre devre topografyasının oluşmasına yardımcı ara şekillerde korunmaktadır. Alman Hukukunda ise, ne ara şekiller ne de başlangıç şekilleri koruma altındadır; sadece son şekil koruma altına alınabilmektedir.¹⁹⁵ Türk hukukunda da sadece topografyanın kendisi koruma altına alınmıştır.

Burada üzerinde durulacak diğer bir konu da, entegre devre topografyasının bilgisayar yardımı ile dizayn edildiği konusudur. Burada işlemi yapan bilgisayar olabilir fakat bu işi yaratan asıl fikri yaratıcılık bilgisayarı kullanan kişisindir.¹⁹⁶ Bu nedenle bilgisayarın yarattığı bir tasarım olmaktan çok bir insanın fikri çabası sonucu oluşan bir üründür.

3. Korumanın başlangıcı ve süresi (md. 6)

Bu kanun hak sahibine sağladığı hakkını koruma süresinin başlangıcı kanunda iki şekilde düzenlenmiştir.

1. Entegre devre topografyasının ticari olarak piyasaya sürülmesi halinde, hak sahibi tarafından veya onun izniyle 3. kişi tarafından yurt içinde veya yurt dışında ilk kez ticari açıdan piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren 2 yıl içerisinde tescil başvurusunun yapılması kaydı ile ilk olarak piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren entegre devre topografyasının korunması sağlanır.

---

¹⁹² Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 16-17

¹⁹³ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 17

¹⁹⁴ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 24

¹⁹⁵ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 17

¹⁹⁶ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 29

2. Entegre devre topografyasının piyasaya sürülmemesi halinde, tescil başvurusunun yapıldığı tarih koruma süresinin başladığı tarih olarak belirlenir. Başvuru tarihi, başvuru evraklarının Enstitüce alındığı gün, saat ve dakikadır (Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanunun Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik madde 7/2¹⁹⁷)

Kanun koruma hakkının talep edilebilmesi için süre koymuştur. Buna göre, gizlilik gerektiren haller dışında ticari olarak kullanılmamış ve tasarlandığı tarihten itibaren 15 yıl içinde tescil için Enstitüye başvurulmamışsa entegre devre topografyası için koruma talep edilemez. Bunun yanında yukarıda belirlediğimiz gibi ticari olarak piyasaya sunulmuş entegre devre topografyalarının da, piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren 2 yıl içinde Enstitüye başvurulmaması halinde korumadan yararlanma hakkı düşer.

Pazara çıkmasından sonra 2 yıl içerisinde koruma için başvuru yapılmasının istenmesinin nedenlerinden en önemlisi, bu kişinin başvuru yolunu seçmemesi ve bu mekanizmanın iyi çalışmaması sonucunda etkin bir korumanın sağlanamamasına engel olmaktadır.¹⁹⁸

Yönergenin 7. maddesi ile ulusal düzenlemelerden yer alması beklenen başvuru süreleri belirlenmiştir. Buna göre, Yönergede entegre devre topografyalarının korunma süresi 10 yıllık bir zaman dilimi olarak belirlenmiştir; fakat bunun ne zaman başlayacağı yani başvuru tarihi konusunda 2 durum söz konusudur;

- İlk piyasaya sürüldüğü tarih yani ticari hayata, pazara çıkış tarihi
- Piyasaya sürülememişse başvurunun ya da tescilin yapıldığı tarihidir.

İlk ticari anlamda piyasaya çıkış tarihinden itibaren de 2 yıl içerisinde başvurunun yapılması gerekmektedir. Yapılan bu başvuru ile topografyayı tanımlayan veya topografyanın örneği niteliğinde materyalin yetkili mercie tevdi de zorunlu kılınmıştır.¹⁹⁹

Koruma kapsamına alınma için düzenlenen bu tarihler hak sahibini, olacak tecavüzlerden koruma amacı ile belirlenmiştir ve hak sahibi lehinedir.

Bizim Kanunumuzda olduğu gibi, Yönergede de asıl koruma süresi başlangıçtan itibaren 10 yıl olarak belirlenmiştir. Buradaki koruma kavramı, katmanlar halindeki devrelerin oluşturduğu 3 boyutlu düzendir. Burada belirlenen 10 yıllık süre içerisinde yasal olmayan şekilde çoğaltma, ticari yararlanma ve ithalata karşı bir koruma söz konusudur. 7. Madde de, zamanı gelmemiş teknolojiyi geliştiren kişiye sonradan yararlanma şansı veren; tespit

¹⁹⁷ Yayınlandığı R.G.: 30.12.2004-25686

¹⁹⁸ The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 50

¹⁹⁹ ODMAN, s. 129

edildikten sonra 15 yıl içinde münhasır olarak yararlanma olmaması haline hakkın sona ereceği yönünde bir düzenleme mevcuttur.²⁰⁰ Bunun anlamı, 15 yıllık bir üst süre verilmiştir. Bu süre de, korumanın sağlanması için verilen başvuru süresinin son sınırınıdır. Entegre devre topografyasının üretiminin tamamlanmasından itibaren 15 yıl boyunca, dünyanın herhangi bir yerinde kullanılmaması halinde hak sona erer. Tescilin bir koruma koşulu olarak kabul edilmesi halinde, bu süre içerisinde koruma için tescil başvurusunun yapılması zorunludur.²⁰¹

Koruma süresi Kanunda ve Yönergede, yukarıda belirtildiği gibi, başlangıç tarihlerinden itibaren 10 yıldır. Bu süre 10. takvim yılının bitiminde sona erer. Koruma süresi ile ilgili olarak, Amerikan Hukuku'na göre 10 yıllık bir koruma süresi söz konusudur. Washington Anlaşmasında bu süre 8 yıldır. Ancak TRIPS'de asgari süre 10 yıldır. Sonuç olarak, günümüzdeki düzenlemelerin bir çoğunda koruma süresi 10 yıl olarak belirlenmiştir.

Alman ve Amerikan Hukuklarını birlikte incelediğimizde, korumanın başlama süresi olarak iki tarih belirtilmiştir. Buna göre, ilk malın piyasaya sürülmesinden sonra 2 yıl içerisinde hak sahibi koruma için başvuruda bulunabilir. Bu noktada koruma süresi malın ticari piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren başlar. Ticari olarak piyasaya sürülme söz konusu değil ise, başvurunun gerçekleşmesi ile koruma süresi başlar. Koruma süresi korumanın başlamasından itibaren 10 yıldır; 10. yıl sonunda korumada sona erer.²⁰² Türk hukukundaki düzenleme de belirlediğimiz gibi bu yönde.

Alman Kanunu da bu konudaki düzenlemeye 5. maddesinde yer vermiştir ve Türk Hukuku'na benzer bir düzenleme mevcuttur; süreler aynıdır ve başvuru konusunda da genel bir süre belirlenmiştir. Bu süre entegre devre topografyasının oluşturulduğu tarihten itibaren 15 yıldır. Bu süre içinde korumadan yararlanmak için başvuruda bulunulmaması halinde, daha sonrasında başvuru talebinde bulunulamaz. Tabi bu durum entegre devre topografyasının ticari piyasaya sürülmediği hallerde geçerlidir; piyasaya sürülmüşse, süre piyasaya sürüldükten sonra 2 yıllık bir süredir. Alman Hukuku'nda başvuru formunda ilk piyasaya sürüldüğü tarih belirtilmemişse dahi ilk ticari piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren koruma başmaktadır.²⁰³

---

²⁰⁰ KEYDER, s. 55

²⁰¹ ODMAN, s. 129

²⁰² Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 19

²⁰³ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 51

Japon Hukuku'nda koruma daha basit ve daha fazla olmasının yanında Japon Hukuku'nda koruma entegre devre topografyasının sicile kaydı ile başlar.²⁰⁴

C. Hak Sahipliği, Hak Sahibini Yetkileri ve Koruma Hakkının Sınırlandırılması

1. Hak Sahipliği (md. 7 - md. 10)

Entegre devre topografyalarında korunma hakkı yani Enstitüye koruma başvurusunda bulunma hakkı, kanuna göre hak sahipliği, 4 başlık altında düzenlenmiştir. Buna göre:

A. Hak sahipliği (md.7);

- a. Entegre devre topografyasını tasarlayana,
- b. Tasarlayanın hukuki haleflerine,
- c. Entegre devrenin birden çok kişi tarafından tasarlandığı hallerde, aralarında aksi sözleşme yoksa, müştereken birden fazla tasarımcı tarafından bu hakkın kullanılması mümkündür.

B. Hizmet ilişkisinde hak sahipliği (md.8)

- a. Sözleşmesi gerektiren hallerde, sözleşmede aksine bir hüküm yoksa, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken tasarladıkları entegre devre topografyalarını koruma hakkı işverenlere aittir.
- b. Sözleşmesi gerektirmediği halde memur, hizmetli veya işçinin; işyerindeki bilgiler ya da araçlardan faydalanarak bir entegre devre topografyası yapması durumunda, ortaya çıkan bu entegre devre topografyasının koruma hakkı işverenlere ait olur. Bunun yanında yapılan bu hizmet karşılığında memur, hizmetli veya işçiye yaptığı entegre devre topografyasının önemi göz önüne alınarak, tespit edilecek bir bedel ödenir. Tarafların bedel konusunda ihtilafa düşmeleri halinde bedel mahkeme tarafından belirlenir.

C. Üniversite mensuplarının hak sahipliği (md.9);

Üniversiteye bağlı fakülte ve yüksek okullarda bilimsel çalışma yapmakta olan öğretim elemanlarınca tasarlanan entegre devre topografyaları üzerinde hak sahipliği öğretim üyelerine aittir.

Öğretim elemanları hizmet ilişkisinden ayrı tutularak ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir ve onlara hak sahipliği verilmiştir. Bunun yanında öğretim kurumuna da entegre devre topografyaları için yapılan harcamaları talep imkanı verilmiştir. Bunun talep edilmesi için gerekli şartlar da kanunda sıralanmıştır;

---

²⁰⁴ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 51-53

- Öğretim kurumu, entegre devre topografyasının ortaya konması için yapılan araştırmalara özel olarak araç ve gereç sağlamak sureti ile harcamalarda bulunmuşsa. Bu şekilde öğretim kurumu tarafında sağlanan desteğe karşılık kanuna göre, öğretim elemanları öğretim kurumuna entegre devre topografyasının değerlendirildiğini yazı ile bildirmekle; talep halinde, entegre devre topografyasının değerlendirme şekli ve elde edilen kazanç miktarı hakkında bilgi vermekle yükümlüdür.
- Öğretim görevlisi tarafından öğretim kurumuna entegre devre topografyasının değerlendirildiğini ya da, talep halinde, entegre devre topografyasının değerlendirme şekli ve elde edilen kazanç miktarı hakkında yaptığı yazılı bildirim tarihinden itibaren 3 ay içerisinde öğretim kurumu elde edilen kazançtan uygun bir miktar verilmesini talep edebilir. Fakat talep edilen miktarın öğretim kurumu tarafından yapılan harcamaları geçmemesi şartı kanunla getirilmiştir.

D. Hizmet sözleşmesi dışında kalan sözleşmelerde hak sahipliği (m.10);

Hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmeleri çerçevesinde tasarlanan entegre devre topografyalarının hak sahibi, aksine bir anlaşma yoksa işi veren kişidir.

Yönergenin 3. maddesi ile uzun bir düzenleme ile koruma üzerinde durulmuştur. Öncelikle entegre devre topografyasının yaratıcısına başvuru hakkı vermiştir. Bunun ardından sözleşmelerindeki düzenlemeler dikkate alınarak işverene hak sahibi olma yetkisi verilmiştir.

2. Hak sahibinin yetkileri (md. 11)

Entegre devre topografyasının hak sahibi olan kişi koruma hakkından yararlandıktan sonra izni olmadan yapılan fiilleri önleme konusunda inhisarı yetkilere de sahip olur. Buna göre, entegre devre topografyasında hak sahibi olan kişinin hakkının korunması sağlanır. Bu korumanın üzerinde gerçekleştirilebileceği fiiller konusunda kanunda düzenleme yapılmıştır. Buna göre, hak sahibine önleme hakkı verilen fiiller;

1. Koruma altına alınmış entegre devre topografyasının, orijinal olma şartına haiz olan parçalarının yani asıl korumanın sağlandığı parçalarının bütünü veya bir kısmının bir entegre devre içinde kullanılması ya da bunun dışında herhangi bir şekilde çoğaltılması.

2. - Korunan entegre devre topografyasının,

- Korunan bir entegre devre topografyasını içeren bir entegre devrenin ya da
- Yasal olmayan bir biçimde yeni hak sahibinin izni olmadan ya da koruma hakkının sınırlandırıldığı durumlar dışında çoğaltılmış entegre devre topografyasını içeren ürünün ithali, satışı veya ticari amaçlı dağıtılması.

11. maddede sayılan bu iki durumda görüldüğü gibi hak sahibinin tecavüzü önleme yetkisi üzerinde durulmuştur. Bu noktada, koruma altındaki entegre devre topografyası

üzerinde gerçekleştirilebilecek 11. maddede sayılan fiiller karşısında hak sahibi hakkının korunmasını talep edebilmektedir.

Tecavüzün varlığı yönünde bir iddianın olması halinde, 11. maddeye göre tecavüzün varlığının tespitinde, Türk Hukukunda uygulamada bu konu ile ilgili şimdiye kadar oluşmuş özel, konuya özgü bir pratik olmadığından, genel olarak tecavüzün varlığının ya da yokluğunun tespiti ile ilgili uygulamalardan yararlanılabilir.

Bu konuda gerçek anlamda şartların getirdiği bir düzenleme olan ve gelişmeler sonucunda oluşan, Amerikan Hukuku'nda tecavüzün varlığını araştırmak için tecavüz testi adında bir değerlendirme yapılmaktadır. Buna göre “gerçek benzerlik” kavramından hareketle değerlendirme yapılmaktadır. Bu nokta da iki bakış açısı savunulmaktadır;²⁰⁵

- Gerçek ve belli bir benzerlik
- Aynı fonksiyonda olmasıdır.

Bu iki durumdan birinin bulunması ile tecavüzün varlığı sonucunda ulaşılabilmektedir.

Bunun gelişimine baktığımızda,

Amerika'da mahkeme ve yargı sistemi başarılı bir ekonominin en iyi modeli olarak serbest rekabeti geliştirdiler.²⁰⁶ Serbest rekabetin ekonomi için önemli olan yararı dışında, bir fikir ürününün kopyalanması sorununu ortaya çıkaran zararı da düzenlemede yerini aldı ve bu noktada kopya ürünler konusunda değerlendirme yapılırken iki yarar üzerinden hareketle sonuca ulaşıldı. Buna göre;²⁰⁷

1. Sınırsız rekabet içinde müşterinin yararı.
2. Ürünü için başarılı bir tekel piyasası içinde olan üreticinin yararı.

Üreten kopyalama konusunda, kendi ürünün haklı olan karından yararlanmak isteğini belirtir; kopyalayan ise, bu entegre devre topografyalarının korunmasının ticaret içinde tekel olabilecek bir durum yaratacağını savunmaktaydı.²⁰⁸ Aslına özgür pazar düzeninde müşterinin yararı ön plandaydı; fakat mahkemelerde görülen konularda, üreticilerin isteklerine karşı bir

---

²⁰⁵ KASCH, s. 622-623

²⁰⁶ “Entegre devre endüstrisinin çok garip özelliklerinden biri de, haksız rekabetin engellenmesine yönelik düzenlemeler, patent olamadan da, yenilik arkasında büyük bir hareketlilik sağlıyor. İlk haksız rekabetin engellenmesi ile ilgili düzenleme bu endüstride Amerikan Telephone and Telegraph (AT&T) ile başlamıştır. 1956 yılında AT&T'nin açtığı dava 7 yıl sürmüştür. Bu dava ile entegre devrelerinin korunması olayının, öncesinde de, endüstrideki ödüllendirme yönteminin patent almak değil; yenilikleri daha ileri götürmek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu noktada firmalar için hediye olabilecek şey, yeni ürünlerinin bir numara olmasıdır; çünkü iyi bir ürün ortaya çıktığında kazanç daha fazla artmaktadır. Buna bağlı olarak, karın artışı ile araştırma ve geliştirme de artar. Fakat kazanç düşerse hareketlilikte düşer.” CHESSER, s. 478-480

²⁰⁷ CHESSER, s. 467-468

²⁰⁸ CHESSER, s. 464-465

denge oluşturulmaya çalışılmaktaydı.²⁰⁹ Bu düşünceler Amerikan Hukuku'nun içinde kabul gören yani taraf bulan ve tartışılan düşüncelerdi.

Amerika'daki uygulama açısından, Yüksek Mahkemenin yorumuna göre, bir ürünün kopyalanması yasaklanmıştır; fakat kopyalamanın yasaklanmasının nedeni, potansiyel olarak müşterinin aldatılması olarak belirlenmemiştir. Neden olarak, gerçek hayattaki ahlak anlayışı gösterilmiştir. Burada amaç, Amerikan Hukuku'nda, mahkemelerde davalı ve davacı arasındaki dengeyi sağlamaya çalışmıştır.²¹⁰

İngiliz Hukukundaki düzenlemelerde baktığımızda, bir malın kopyalanmasının önlenmesi hak olarak değerlendirilirken; bunun aksine Amerikan Hukuku'nda bu hak olarak kabul edilmemektedir.²¹¹

Tecavüz konusu ile ilgili olarak yukarıda değindiklerimizin yanında, entegre devre topografyası ciddi anlamda diğer fikri ve sınai mülkiyet alanlarından farklı bir özelliği içinde barındırdığından, düzenlenmesi konusunda da birkaç ayırım noktası mevcuttur. Bu noktada entegre devre topografyalarının başkasının fikri çabası sonucunda oluşan başka bir topografyadan yararlanarak oluşturulması, eğer orijinallik şartını taşıyorsa korumaya tabi olması ileriki değerlendirmelerde ele alınacak münhasır çoğaltma hakkına yasal bir istisna teşkil edecektir. Burada çelişki yaratan konu, bu ürünün, yani kullanılan entegre devre topografyasının, parçalarını ayrılarak ve nasıl işlendiğini incelemek şeklinde gelişen bu yöntemde açılan ve çoğaltma gibi aslında ürünün yasal sahibinin münhasır fikri mülkiyet haklarına dayanarak engellenebileceği işlemler gerçekleştirilir.²¹²

İleride yeri geldiğinde değineceğimiz üzere, daha önce koruma altına alınmış bir entegre devre topografyası kullanılarak yaratılan yeni entegre devre topografyasının üretilmesine yasal bir engel söz konusu değildir. Bu konuya bu başlık altında kısaca değinmek gerekirse, entegre devre topografyalarının korunması ile ilgili olan bu tartışma konusu tersine mühendislik (reverse engineering) olarak ta adlandırılır. Bu alanda yaygın olarak kullanılır. Bu fiile belli şartlar altında Topluluk Yönergesi m. 5(3)'de, Amerika'da entegre devre topografyalarına ilişkin kanun da ve Washington Anlaşmasında izin verilmiştir. Bu sektörde tersine mühendislik işleminin kullanılması genellikle gerekli kabul edilmiştir; fakat taklidinde açık olması halinde hak sahibini korumuştur.²¹³

---

²⁰⁹ CHESSER, s. 468

²¹⁰ CHESSER, s. 468

²¹¹ CHESSER, s. 468

²¹² KEYDER, s. 56

²¹³ SULUK, s. 98

Genel anlamda entegre devre topografyasının korunması konusunda sınırlar belirlenmiş olmakla beraber, belirttiğimiz gibi fikri mülkiyetin diğer alanlarından farklı olarak koruma konusundaki sınırlara da esneklik getirilmiştir. Amerikan Kanunu'nda bu konudaki durum şu şekilde belirlenmiştir; öğrenme, analiz ya da araştırma için entegre devre topografyasından yararlanmak mümkündür. Fakat bu durum ardından bilgilere bağlı yeni bir ürünün yani entegre devre topografyasının ortaya çıkmasını sağlayabilir; buna da yasak anlamda olumlu bakılmaktadır.²¹⁴

Bu uygulamadaki asıl amaç teknolojinin ilerlemesini sağlamak ve ürünlerin gelişmesinin önünü açmaktır. Topluluk Hukuku anlamında gelişmenin temeli olan, 1987 tarihli Yönerge'nin 5. Maddesi bu konuda icra hakkı ve üçüncü kişilere, korunan entegre devre topografyalarını çoğaltma, ticari olarak yararlanma veya ithal etme, başkalarının ithal etmesine izin verme veya engelleme hakkını içermektedir. Buna ek olarak, Avrupa Topluluğu Yönergesi'nin 5(3). Madde'sinde bu amaçlı düzenlemeye göre; "entegre devre topografyasının kendisinin veya içindeki kavramların, süreçlerin, sistemlerin veya tekniklerin analiz, değerlendirme veya öğretme amaçlı çoğaltılmasını" izin veren bir düzenleme mevcuttur; fakat burada asıl sorun bu bilgilerin elde edildikten sonra nasıl kullanılacağıdır.²¹⁵

Bu konuda tecavüzün varlığı ya da yokluğunu tespit etmek zorlaşmıştır. Olayın bir tecavüz mü yoksa tersine mühendislik yöntemi ile entegre devre topografyasından yararlanmak ve yeni bir entegre devre topografyası yaratmak mı olduğunun tespiti için diğer değerlendirme yöntemlerinden yararlanmak yerine farklı, yeni bir değerlendirme yöntemi geliştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

3. Koruma hakkının sınırlandırılması (md. 12)

Entegre devre topografyasının korunmasında asıl amaç, fikir sahibinin ürettiği ürün üzerindeki haklarının diğer kişilere karşı ileri sürebilmesidir. Bu hak, hak sahibine entegre devre topografyasını koruma hakkı sağlamaktadır.

Yukarıda hak sahibinin entegre devre topografyası üzerindeki koruma hakkını hangi fiillere karşı ileri sürebileceği üzerinde durmuştur. Bunun yanında kanunda koruma hakkının sınırlandırıldığı durumlar da sayılmıştır.

Buna göre koruma hakkının kapsamı dışında olan filler;

- Koruma altındaki entegre devre topografyasının ticari olmayan kişisel amaçlar için veya yalnızca değerlendireme, analiz, araştırma ya da eğitim amaçları için çoğaltılması;

---

²¹⁴ CHESSER, s. 499

²¹⁵ KEYDER, s. 56

- Entegre devre topografyasının yukarıda belirtilen analiz ve değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan ve orijinal olan yeni entegre devre topografyasının 11. maddedeki fiillere konu edilmesi koruma hakkı kapsamı dışındadır.

Buna göre, ortaya çıkan yeni entegre devre topografyası üzerinde tasarıma aracılık eden diğer entegre devre topografyasının hak sahibinin herhangi bir korum talep etmesi mümkün değildir. Yeni entegre devre topografyasının hak sahipliği kanunda belirlenen kurallar çerçevesinde tayin edilir.

Kanunda belirtilen entegre devre topografyalarının koruma altına alınabilmesi için, orijinallik şartının gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan bu yeni ürün bir bütün olarak yeni bir entegre devre topografyası olarak kabul edilir ve tasarlayıcısına hak sahipliği verir.

- Koruma kapsamına alınmış entegre devre topografyasının veya bu entegre devre topografyasını üzerinde bulunduran entegre devrenin, hak sahibi tarafından veya onun onayı ile 3. kişiler tarafından yurt içinde veya yurt dışında piyasaya sürülmesinden sonra, söz konusu entegre devre topografyasının veya entegre devrenin ithalatı, satılması veya ticari amaçlı dağıtılması koruma kapsamı dışındadır.

Bunun nedeni, malın piyasaya sürülmesi ile mal üzerinde ticari hayattın gerekliliği yapılan tasarrufların bu koruma kapsamı içerisinde değerlendirilmesinin mümkün olmamasıdır. Çünkü piyasa hep bir hareketlilik içindedir ve bu ticari ürünün ticari anlamda piyasaya girmesi ile bu hareketlilik içinde yerini alması kaçınılmazdır. Bunun sonucunda ithalata, satıma ve ticari amaçlı dağıtıma konu olması mümkündür.

- Koruma altındaki entegre devre topografyasının, korunan entegre devre topografyasını içeren entegre devrenin ya da yasal olmayan bir biçimde çoğaltılmış entegre devre topografyasını içeren ürünün ithali, satışı veya ticari amaçlı dağıtılması fiilini gerçekleştiren ya da gerçekleştirilmesini isteyen kişinin iyi niyetli olması halinde makul bir bedel ödemek şartı ile koruma hakkı kapsamı dışında tutulur.

Buradaki iyi niyet kavramı, fiili gerçekleştiren şahsın, söz konusu entegre devreyi ya da bu entegre devre üzerinde kullanılan herhangi bir entegre devre topografyasını edinirken, bunun kanuna aykırı tarzda çoğaltılmış bir entegre devre ya da entegre devre topografyası olduğunu bilmemesi ya da bilmesinin mümkün olmaması hali için geçerlidir. İyi niyetli bu şahsın bunu öğrendiği andan itibaren

sadece elinde tutuğu ya da sipariş ettiği mallar üzerinde ithalat, satış ve ticari amaçlı dağıtım işlerini gerçekleştirilmesi halinde, asıl hak sahibine bu entegre devre ya da entegre devre topografyası için makul bir bedel ödemesi şartı ile hak sahibinin koruma hakkı kapsamı dışında kalacağı belirtilmiştir.

- Üçüncü bir kişinin bağımsız olarak kendi bilgi ve becerisi ile tasarlamış olduğu, orijinallik şartını taşıyan ve herhangi bir entegre devre topografyası ile birebir aynı olan entegre devre topografyasının çoğaltılma sonucu ithalinin, satışının ve ticari amaçlı dağıtımının gerçekleştirilmesi halinde hak sahibi olan kişinin hakkının bu entegre devre topografyası üzerinde kullanması mümkün değildir.

Bu düzenlemedeki amaç, ticari hayat içerisinde bir gereklilik olan rekabet ortamında, ticari ürünlerin korunmasının çok sıkı olması halinde ticari hayatta beklenen hareketliliğin sağlanmasının mümkün olmamasından kaynaklıdır.

Entegre devre endüstrisindeki bilgi dikkate alındığında, bunun bir gizliliğinin olması gerekmektedir; fakat bunun ticari olarak piyasaya sürüldükten sonra sağlanması pek mümkün değildir. Bu nedenle, bu madde kapsamında araştırma anlamında bilgiyi kullanmak mümkündür; fakat bilginin kopyalama amaçlı kullanılmasına izin verilemez.²¹⁶

Gerçek anlamda, fikri mülkiyet alanı içerisinde değerlendirilen bu konudaki korumanın sınırlandırılması durumu diğer alanlara göre daha geniştir. Özellikle tersine mühendislik kavramına yani bilginin kullanılması ve yeni bir bilginin oluşturulmasına ve entegre devre topografyası bilgisinin analiz edilmesi, araştırması ve eğitimi amaçlı çoğaltılmasına kanunen bir engel yoktur.

Aynı zamanda, Kanun bu maddesinde yukarıda belirttiğimiz gibi hakkın tüketilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır ki; patent, marka ve endüstriyel tasarımla ilgili mevzuatta hakkın ulusal sınırlar içinde tüketilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bunun yanında entegre devre topografyaları için bu Kanunda aynı ilke uluslararası alanda tüketim olarak benimsenmiştir.²¹⁷

Koruma ile ilgili düzenlemelere yer veren Yönergenin 2. maddesi ile korumaya konu olan temel hak açıklanmış, 5. madde ile de bu hakka tecavüz sayılacak ve sayılmayacak fiiller belirtilmiştir. Buna göre, hukuki anlamda korunan tasarımın başka kişilerce üretilmesi, ticari piyasaya sürülmesi ya da ihraç edilmesi halinde hakka bir tecavüz söz konusudur. Fakat tasarımın eğitim, araştırma ya da geliştirme amacı ile kullanımı varsa bu kullanım hukuki

---

²¹⁶ CHESSER, s. 485

²¹⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000; s. 212-213

anlamda tecavüz teşkil etmemektedir. Eğer bu bilgilerle yeni bir entegre devre topografyası oluşturulmuşsa bunlar koruma açısından yine değerlendirilmeye alınır ve bu hak koruma altına alındıktan sonra yeni hak sahibinin hakları başlar. Alman Hukukundaki düzenleme de Yönergeyle aynı yöndedir.

Alman Hukuku'na da yapılan düzenlemeye göre ise;

Alman Kanunu'nun 6. maddesi ile koruma konusunda sui generis bir hak olan bu alanın açıklaması yapılmış. Yetkisiz üretim ve çoğaltmaya karşı entegre devre topografyası koruma alınmıştır. Fakat bu koruma patent ve faydalı modeldeki gibi keskin çizgileri olan bir koruma değildir. Buna göre iki durumla ilgili olarak koruma konusunda sınırlama getirilmiştir; tersine mühendislik ve iyi niyetli olarak tasarımı kullanan kişilerin fiilleri için hak sahibi korunma talep edememektedir. Yani Alman Mahkemelerinde de tersine mühendislik olayında, yeni üretilen entegre devre topografyasının ilk entegre devre topografyasından yararlanılarak oluşturulması ve orijinal olması halinde bir istisnan getirilmiştir. Bu noktada 2. entegre devre topografyasının 1. entegre devre topografyasından ayrı ve orijinal olduğuna, iddia halinde, hakimler karar vermektedir. Bu düzenleme Amerikan Hukukundaki düzenlemeye uygundur.²¹⁸

Alman Kanununun 7. maddesi ile korumanın etkilerinin sınırlandırılması üzerinde durulmuştur. Orijinallik konusunda bir iddia söz konusu ise bu iddiada bulunan kişi iddiasını desteklemelidir. Bu konuda genelde tanıktan yararlanılmaktadır. Savunma tarafı da kendi iddiasını ispatlamak için tanık yoluna başvurabilmektedir. Orijinallik konusundaki iddialar hak sahibi olduğu iddia edilen kişiye karşı yöneltilebilmektedir.²¹⁹

Amerikan Hukuku'ndaki bu konudaki düzenlemenin gelişimine bakıldığında;

Amerika'da entegre devre topografyalarının korunması ilk tasarlandığında, bu ürünlerin gerçek anlamda kopyalanmasının çok kolay olmayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle entegre devre topografyaları koruma altına alındığında ilk amaç, onların taklit mallardan korunmasıydı; yani aynı denecek kadar benzer yapılan kopyaların engellenmesi amaçlanmaktaydı.²²⁰

Amerikan Kanunu'nda bu temel hakla ilgili korumaya 3 sınırlama getirilmiştir;²²¹

1. Tersine mühendislik,

---

²¹⁸ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 53-59

²¹⁹ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 59-63

²²⁰ KASCH, s. 591

²²¹ TRIPP, s. 461

2. Eser sahipliğinde olduğu gibi, benzer ürünlerde ilk piyasaya çıkan ürün hukuki olarak korunma konusunda önceliği alır,
3. İyi niyetli kişilerin ürünü kopyalamaları hali bu sınırlamalardır.

Hukukumuzda ve diğer hukuklardaki düzenlemelerde dikkat çeken ve yukarıda da belirttiğimiz gibi bugüne kadar diğer düzenlemelerden fazla alışık olmadığımız “tersine mühendislik” kavramıdır. Tersine mühendislik kavramı, var olan bir entegre devre topografyasının yardımı ile, onun bilgilerinden yararlanarak yeni bir entegre devre topografyası yaratmaktır. Tersine mühendislik kavramını kişinin üzerinde inceleme yapma amaçlı entegre devre topografyasını kullanmasından ayırmak gerekir. Bu noktada, tersine mühendislik kavramı ile FSEK md. 38/4’de yer alan bilgisayar programları ile ilgili düzenlemeye benzer bir düzenleme getirildiği düşünülebilir. Fakat bu düzenlemede;

“ Bağımsız yaratılmış bir bilgisayar programı ile diğer programların ara işlerliğini gerçekleştirmek üzere gerekli bilgileri elde etmek için, bilgisayar programının çoğaltılması ve işlenmesi anlamında kod’un çoğaltılmasının ve kod formunun çevirisinin de zorunlu olduğu durumlarda, bu fiillin ifası aşağıdaki şartların karşılanması halinde serbesttir:...”

Burada asıl amaç, bilgiyi kullanma yolu ile bağımsız yaratılmış bir bilgisayar programı ile diğer programların ara işlerliğini gerçekleştirmektir. Yani tersine mühendislikte olduğu gibi var olan bir bilgiden yararlanarak, onu kullanarak yeni bir bilgiye ulaşmak değildir. Tamamen bağımsız bir bilginin işlerliğini sağlamak için bilgiden yararlanmak dışında başka amacı olmayan bir düzenlemedir. Bu nedenle, bunu terine mühendislik kavramı içerisinde değerlendiremeyiz.

Entegre devre topografyası üzerinde tersine mühendislik kavramının gelişimine baktığımızda;

Entegre devre topografyaları için getirilen kopyalamaya karşı yasakların yanında sektörün özelliğinden kaynaklı, fikri mülkiyetin diğer alanlarından farklı olarak tersine mühendislik kavramı da düzenleme altına alınmıştır.

Öncelikle gelişim, yenilik ve büyümenin sağlanması gerekliliği düşüncesinde yolla çıkılarak tersine mühendislik kavramı entegre devre topografyaları için kabul edilmiştir. Buna göre, 10 yıl öncesinde firmaların karları daha küçüktü; bugün ise entegre devre topografyaları daha pahalı bir hal almıştır, buna bağlı olarak da sektörde kar oranı yüksektir. Ürünün kopyalanması ve onun öğrenilmesi konusunda özgür bir şekilde bilgi alışverişi, bu endüstrideki rekabeti artıracak, yeni firmaların piyasaya girmesi için engelleri aşağı

çekecektir.²²² Aynı zamanda, bu sektörde katı sınırlamalara gitmek rekabet açısından da olumlu olmayacaktır. Bu nedenlerle, çok liberal tersine mühendisliğin yeniliği zayıflattığını ya da bozduğunu söylemek için hiçbir neden yoktur; hata gelişmenin önünü açmaktadır.

Tersine mühendislikte, entegre devre topografyası test etmek, geliştirmek, analiz etmek, son olarak bilgilerden yararlanmak için kullanılabilmiştir. Tersine mühendislik kavramının entegre devre topografyası içinde durumunu belirten ilk düzenleme Amerikan hukuk sisteminde yapılmıştır ve diğer hukuk düzenlerini etkilemiştir.²²³ Bu konuda Alman Hukuku'nu da etkilemiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Alman ve Amerikan Hukuku düzenlerinde tersine mühendislik, entegre devre topografyasının korunmasına bir istisna olarak kabul edilmiştir.²²⁴

Tersine mühendislik kavramının asıl çıkış noktası, Türk Hukuku'nda da Alman ve Amerikan Hukuklarında olduğu gibi entegre devre üzerinde oluşturulan bu korumanın, fikri gelişmeleri engellememesi ve sistemi çevreleyip bunun işlerliğini ağırlaştırmaması özellikle düşünülmüştür. Alman ve Amerikan Hukuklarında da korunan entegre devre topografyasının hak sahibine üretme, kopyalama, bunu yayma ve ithal etme hakları sağlanmıştır. Bunun yanında bu iki hukuk düzeni de tersine mühendislik ve haksız tecavüz için korumanın kritik ölçülerde sağlanmasını düzenlemektedir.²²⁵ Bu durum fikri mülkiyet hukukunun diğer alanlarında görülmeyen bir durum olmasının yanında teknolojinin gelişmesi ve piyasanın hareketliliği açısından çok önemli olduğunda dolayı konunun kanuni düzenlemelere yansımaları kaçınılmazdır.

1983 yılında tersine mühendislik ile ilgili Amerika'da yapılan tartışmalarda, tersine mühendisliğin olup olmadığının anlaşılması konusunda 2 kriterden yararlanılabileceği sonucu çıkarılmıştır. Buna göre;²²⁶

1. İlk entegre devre topografyası ile ikincisi arasındaki farklar dikkate alınarak (quantitative cost) ve
2. Kişinin entegre devre topografyasının nasıl yapıldığını anlamak ve ortaya çıkarmak için harcadığı geniş zaman (record-keeping) değerlendirme yapılırken dikkate alınmalıdır.

---

²²² CHESSER, s. 470-471

²²³ CORNISH, s. 506

²²⁴ “Bunun yanında yine Alman Kanunda Türk Hukukunda olduğu gibi, korunan bir entegre devre topografyasını satan kişinin bu entegre devre topografyasının korunduğunu bilmemesi halinde suçlu olmamasıdır; fakat bu suçlu olmama durumu bunu öğrenene kadar geçen süredir.” Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 16-17

²²⁵ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 17

²²⁶ KASCH, s. 601

Gerçek anlamda tersine mühendislik yaratıcısına üretim zamanı için tasarruf imkanı sağlar ve ikinci gelecek ürün için sürenin azalmasını imkan verir. Tersine mühendislik bu noktada yeni ürünlerin yaratılması açısından çok önemlidir. Bu gelişen bir duruma karşı doğal bir uyum sağlamaktır. Ayrıca gelişen zaman içerisinde artık çıkan bir ürünü kopyalamak çok zor olmadığı gibi, hızlı da olmuştur.²²⁷ Fakat tersine mühendislik çok kolay bir durum değildir; bunun için ayrı bir teknik bilgi teçhizatı ve hizmet aletleri gerektirir. Bu da firmalar için ciddi bir maddi yük getirmektedir.²²⁸ Bu yararları ve gereklilikleri beraberinde getiren tersine mühendislikle gerçekte diğer fikri mülkiyet haklarından farklı olarak, entegre devre topografyasının hak sahibinin korunmasına bir istisna getirilmiştir. Burada amaç, yaratılan entegre devre topografyası üzerinde araştırma yaparak onu analiz etmektir. Buna göre, eğitim ya da araştırma amaçlı entegre devre topografyasından yararlanılabilir.²²⁹ Bu bilgiler ışığında üretilen yeni entegre devre topografyası için yeni bir koruma istenebilir.

Bir ürünün kopyalanması ile tersine mühendislik arasındaki fark çok ince bir çizgidir. Tersine mühendislikte, aynen uygulamama ve teknolojik anlamda gelişim bir arada bunuyor. Bu noktada tersine mühendislikte çok önemli bir çalışmanın ve yatırımında gerekliliği dikkate alınır belki bu konuda ayırım yapmayı kolaylaştırabiliriz. Bunun tersine mühendislik olup olmadığını araştırmak için buna ek olarak öncelikle; ikinci entegre devre topografyasının bir analiz ve çalışma sonucunda oluşup oluşmadığına dikkat edilmesi ve entegre devreyi kimliklendiren ve korunan asıl parçanın kopyalanıp kopyalanmadığının araştırılması gerekir.²³⁰

Entegre devre topografyasından tersine mühendislik yöntemi ile yararlanma ve bunun yasal olabilmesi 2 adımla mümkündür;²³¹

- (1) Öncelikle bir entegre devre topografyasının mekanik olarak iç yapısını anlamak gerekir,
- (2) Bunun ardında bundan çıkarılan sonucu yeni yapılacak çalışmaya uygulamak şeklinde adımlar içerir.

Amerika'da tersine mühendislik olup olmadığı konusunda 2 basamaklı bir soruşturma yürütülür. Öncelikle entegre devre topografyasının önemi değerlendirilmeye çalışılır. Bu konudaki teste eser sahipliği hukukundan yararlanılır. Benzerliklerin tespit edilmesi halinde, tecavüzün varlığı kabul edilir. Bu noktada orijinallik kavramının da değerlendirmede dikkate

---

²²⁷ KASCH, s. 615

²²⁸ The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996; s. 49-50

²²⁹ KASCH, s. 592-593; CORNISH, s. 509

²³⁰ KASCH, s. 594-596

²³¹ KASCH, s. 609

alınması özellikle gerekir. Bu testte benzerlik aranırken 3 durum üzerinden araştırma yapılır; formu, işlevi, uygunluğu. Bunu araştırmaya çalışırken bilimsel içerikli araştırma da yapılır; yani entegre devrenin içi açılır ve elektronik mikroskop yardımı ile araştırma yapılamaya çalışılır. Fiziksel detaylar incelenerek materyallerin teknik analizi yapılır. Bunun ardından kağıt üzerinde yapılan çalışmalara (paper trail) bakılarak konu hakkında karar verilir.²³²

Bir entegre devre topografyasının kopyalandığının mı yoksa tersine mühendislik yöntemi ile yeni bir entegre devre topografyasının mı yaratıldığını çözmek için “paper trail” adı verilen, konu üzerinde yapılan çalışmaların dikkate alınması gerekmektedir. “paper trail”ın anlamı, yeni bir entegre devre topografyası oluşturulurken, daha önce var olan bir entegre devre topografyasından yararlanılmış olsa dahi, bu entegre devre topografyası üzerinde yapılan çalışmalar, çıkan sonuçlar ve en son oluşturulan topografya ile ilgili yapılan ön çalışmaları gösterir belgeler üzerinde yapılacak çalışmadır. Fakat bunların yanıltıcı ve etkisiz olduğu durumlar söz konusu olabilir; buna da dikkat edilmelidir.²³³

Tersine mühendislikle ilgili en önemli örneklerden bir Amerika’da 1979 yılında San Jose davasıdır. Söz konusu davada iyi niyetli bir tecavüzün varlığı üzerinde durulmuştur. Bu davada tersine mühendislik ele alınmıştır. Bu konu ile ilgili olarak yapılan yorum eser sahipliği kavramına uyumlu ve çok sınırlanmış bir yaklaşımdır; sadece diğer dizaynlardan öğrenmek ve çalışmak için yararlanılabilir sonucuna varılmıştır.²³⁴

Amerika’da gelişme ile ilgili önemli davalardan biri Brooktee Corporation (BC) ve Advanced Micro Devices (AMD) davası üzerinde durmak gerekir;²³⁵

“Brooktee Corporation’nın birçok entegre devre şablon çalışması var ve bunlar Eser sahipliği Ofisi tarafından koruma altına alınmıştır. BC dava açmış ve AMD’nin bunlar kullandığını iddia etmiştir. Mahkeme zararın varlığını tespit ederek kabul etmiştir ve ADM’yi 26 milyon dolar cezaya çarptırmıştır. ADM yüksek mahkemeye başvurarak bu entegre devre topografyalarının %20 sinin kopya olmadığını iddia etmiştir ve tecavüz yönünde verilen bir kararda yanlışlık olduğu bildirilmiştir.

Mahkeme değerlendirmesinde, eser sahipliği hukuku ve entegre devre ürünlerle ilgili tarihi yasal uygulamayı dikkate almıştır. Bunlara ek olarak AMD tersine mühendisliğin varlığı iddiasında da bulunmuştur. Mahkeme orijinallik terimi üzerinden hareketle tersine mühendislik kavramının olayda var olup olmadığını incelemiştir.

---

²³² TRIPP, s. 498

²³³ TRIPP, s. 497

²³⁴ KASCH, s. 590

²³⁵ KASCH, s. 617-620

Bu davada önemli olan nokta; ilk defa tersine mühendislik kavramı orijinallik şartı ile beraber değerlendirilmeye başlanmıştır.

Tersine mühendislik kavramı, yukarıda belirttiğimiz nedenlerle entegre devre topografyaları açısından çok önemli bir konudur. Bizim hukukumuzda bu konunun nasıl yorumlanacağını uygulama belirleyecektir.

D. Başvuru Şartları ve Tescil

1. Başvuru Şartları (md 13 – md. 15)

Entegre devre topografyasının korunmasının sağlamak için tescilin yapılmasında yetkili kuruluş Türk Patent Enstitüsüdür. Enstitüye yapılacak başvuruda da, öncelikle başvurunun yazılı olması ve her entegre devre topografyası için ayrı yapılması şartı aranmaktadır.

Yönetmeliğin 8. maddesine göre, tescili talep eden başvuru sahibi ya da vekili, yönetmeliğe ekli Ek.1'deki entegre devre topografyalarının tescil başvuru formu örneğine uygun olarak, bilgisayarda yazılmak sureti ile A4 kağıdı formatında hazırlanarak imzalanan başvuru dilekçesi²³⁶ ile Enstitüye başvurusu yapılır.

Başvuru için Enstitüye verilmesi gereken, dilekçede olması gereken bilgi ve belgeler;

a) Başvuru sahibinin²³⁷ adı, soyadı ve adresi,

b) Entegre devre topografyasını açıklayıcı nitelikte özet bilgi,

Özet bilgidен kasıt, entegre devre topografyasının kısa ve açıklayıcı tanımını içeren, tercihen 100 kelime olması beklenen, yazılı bir metindir. Bu açıklama yapılırken, topografyanın veya topografyayı içeren ürünlerin satışında kullanılan isimlerine, entegre devre topografyasının diğer topografyalardan veya topografyayı içeren ürünlerden farklı özelliklerine yer verilmektedir. Kanunda bu şekilde özet bilginin istenmesinde amaç, teknik bilginin verilmesidir. Bu durum korumanın kapsamını etkilemez.

c) Tebliğde belirtilen başvuru ücretinin ödendiğine dair belge,

d) Entegre devre topografyasının ticari kullanımının gerçekleşmesi halinde, bu ticari kullanımın tarihi veya böyle bir ticari kullanımın gerçekleşmemesi halinde, kullanımın gerçekleşmediğine dair beyan,

e) 7, 8, 9 ve 10'uncu maddelerde belirtilen hak sahipliği kavramları içerisinden hangisine girdiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Yönetmelikte bu durum, tasarlama sürecinin

²³⁶ Entegre devre topografyaları ile ilgili başvuru örneği için bkn www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/kilavuz/entegre.pdf

²³⁷ Başvuru sahibi tüzel kişi ise imza sirkülerine de ihtiyaç vardır. Başvurular buna göre yapılır. www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/kilavuz/entegre.pdf

kimliği olarak belirtilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken bir noktada, eğer başvuruda bulunan kişi tasarlayıcı değil veya tasarlayıcılar birden fazla kişi ise başvuruda bulunan kişi tescil isteme hakkını, tasarlayıcı veya tasarlayıcılardan ne şekilde elde ettiğinin EK:1 deki entegre devre topografyası tescil başvuru formunda uygun olarak belirtilmesi gerekmektedir.

f) Başvurunun vekil aracılığı ile yapıldığı hallerde başvuru sahibinin başvuruyu ve sair tescil işlemlerini yapmaya vekili yetkilendirdiğine ilişkin vekaletname de başvuru dilekçesinde yerini alır. Vekil vekaletnamede sınırlanan yetkilerini kullanabilir. Başvuru sahibinin bu şekilde vekil tayin etmesi kanuni anlamda bir zorunluluk değildir; fakat bu konuda bir istisna vardır. Buna göre, Türkiye’de ikametgahı olmayan başvuru sahipleri için, sicile kayıtlı patent vekili aracılığı ile temsil şartını aranmaktadır.

Bunlara ek olarak Yönetmelikle getirilen ayrı bir dunlenme daha, Enstitü için vekil olma yetkisi olmayan kişiler tarafından yapılan başvurular ve tescil sonrası diğer işlemlerle ilgili olarak başvuru sahibine yeni bir patent vekili atması için iki aylık süre verilir. Bu iki aylık süre içinde yetkili patent vekilinin atanmaması halinde duruma göre iki dunlenme var. Buna göre, ilk durumda yani başvuru sahibinin ikametgahının Türkiye’de olması halinde ve vekil tayin edilmemesi durumunda işlemler başvuru sahibi adına yürütülür. İkinci durumda yani başvuru sahibini ikametgahının Türkiye dışında olması halinde, vekil tayin etme zorunluluğundan dolayı, başvuru sahibinin vekil tayin etmemesi halinde talepleri reddedilir.

g) Başvuruyu yapan tüzel kişi ise imza sirkülerinin de verilmesi gerekir. Bunun amacı başvuru dilekçesi ve diğer belgeler, imza sirkülerinde görünen yetkili kişi veya kişilerce imzalanmalıdır. Buna göre imza sirküleri imzaları kontrolü açısından önemlidir.

h) Entegre devrenin yerine getirdiği elektronik işlevleri tanımlayan bilgileri içeren ve yayın yolu ile oğaltılmaya elverişli, entegre devre topografyasının kopya veya net çizimleri de başvuruda yerini almalı. Başvuruda verilen bu kopya veya çizimler entegre devre topografyasının tanımına yeterli ise entegre devrenin üretimi ile ilgili parçalara ait kopya veya çizimlerin verilmesine gerek yoktur. Çizimlerin ölüleri ile ilgili olarak Yönetmelikte ayrıntılı bir dunlenme mevcuttur.

Enstitüye başvurunun yapılması ile Enstitü, Kanun 14. maddesine ve Yönetmeliğin 8. maddesine göre şekli incelemesini yapar. Bu incelemenin ardından ortaya çıkabilecek şekli eksiklikler için, tamamlanmasının gerçekleşmesi amaçlı, karşı tarafa iki aylık bir süre verir.

Bu süre içerisinde tamamlanmayan eksiklikler halinde başvuru yapılmamış sayılır. Kanuna göre,

1. Başvuru dilekçesi,
2. Başvuru sahibinin kimliğine ilişkin bilgiler,
3. Entegre devre topografyasını kopyaları ya da çizimleri²³⁸

Bu 3 belge Enstitüye başvuru esnasında verilmişse, bu tarih itibarı ile başvuru kesinleşir. Fakat başvurunun Enstitüye verildiği tarihte, yukarıda sayılan 3 belgeden birinin verilmemiş olması halinde, eksikliğin giderilmesi gereken zaman içerisinde, 3 belgenin de tamamlandığı tarihte başvuru kesinleşmiş sayılır.

Diğer belgeler de eksikliği halinde, verilen iki aylık süre içerisinde bu belgelerin tamamlanması gerekir, fakat başvuru tarihi Enstitüye verildiği tarih olarak kabul edilir.

Alman Hukuku'nda her bir entegre devre topografyası için ayrı ayrı Patent Ofisi'ne başvuru yapılmaktadır. Bu konudaki başvuru prosedürü faydalı modellerle ilgili başvuru prosedürüne çok benzemektedir. Alman Patent Ofisi öncelikle basit ve açık bir başvuru formu istemektedir ve bu form faydalı modeller için istenen başvuru formuna benzemektedir.²³⁹

Bu Kanunda başvuru için anahtar elemanlar şu şekilde sıralanmıştır;²⁴⁰

- Entegre devre topografyasının korunması için kayıtlı edilmesi konusunda istekler,

²³⁸ “Çizimler entegre devrenin yerine getirdiği elektronik işlevleri tanımlayan bilgiler içeren yayın yolu ile çoğaltılmaya elverişli, entegre devre topografyasının kopya veya net çizimleridir. İbraz edilen kopya veya çizimler entegre devre topografyasının tanınmasında yeterliyse entegre devrenin üretimi ile ilgili parçalara ait kopya ve çizimler verilmeyebilir. Çizimler A4 normunda sunulmalıdır. Büyük ölçekli çizimler, planlar veya fotoğraflar A4 normlarına gelecek şekilde katlanmalıdır. Bu mümkün değilse çizimler rulo haline getirilmelidir. Ancak bu ruloların ebatları 1,5 metreden uzun ve 15 santimetreden kalın olamaz.”
www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/kilavuz/entegre.pdf

²³⁹ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 39-41

²⁴⁰ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 39-41

“4 Kasım 1987 tarihinde kabul edilen Entegre Devre Topografyaları Hakkında Başvuru Üzerine Kurallar başlığı altında düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, başvuru için gerekli iki eleman vardır;

1. Entegre devre topografyasını anlatan ya da kimliklendiren materyaller,
2. Başvuruda gerekli şeyler olarak belirlenmiştir.
Başvuru için gerekli şeylerde şu şekilde sıralanabilir;
  - Koruma isteminin belirtilmesi,
  - Entegre devre topografyasının dizaynını özeti,
  - İlk ticari piyasaya sürüldüğü tarih ya da piyasaya sürülmemiş ise başvurunun yapıldığı tarih,
  - Gizli bilgileri de içeren bir başvuru,
  - Başvuruya kaynaklık eden entegre devre topografyasının kimliğini belirten adı,
  - Başvuruyu yapan ya da onun vekilinin imzası belirtilmelidir.

Alman Hukukuna göre örneklemek veya açıklamak için gerekli belgeler;

1. Korunması istenen entegre devrenin parçalarını çizmek ya da fotoğraflarını çekmek,
2. Entegre devreyi korumak için yüz yapısını ya da parçalarını fotoğraflamak ya da çizmek,
3. Entegre devrenin ayrı ayrı katmanlarını çizmek ya da fotoğraflamaktır.” Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 85-89

- Adresle beraber başvuru,
- Örnek,
- Başvurunun bağlı olduğu ülke (vatandaşlığı),
- Başvurunun yer,
- Topografyanın başlığı (faydalı modellerde olmayan bir durum fakat topografyayı anlatmak açısından yararlı bir bilgi),
- İlk ticari olarak piyasaya sürüldüğü tarih ya da gizli olmayan sergileme,
- Elde edilen bu hakka başvurunun nasıl olduğunu açıklama,
- Topografyanın kullanılmasında bir gizlilik söz konusu ise bunun belirtilmesi,
- Başvuru materyallerini ticari sır kısımlarının tanımlanması,
- Ücret,
- Topografyayı açıklayan belgeler (topografyanın açıklanması önemlidir; çünkü ileride davaya konu olması halinde belirtilmemiş durumlar iddia konusu olursa dav olumsuz sonuçlanabilir),
- İmza.

Bunun yanında, Alman Hukukunda da korumanın sağlanması için gerekli belgelere ve kimliklendirme için materyallere ihtiyaç vardır. Buna göre kayıt için gerekli olan belgeler;²⁴¹

- Koruma altına alınması istenilen entegre devre topografyasının açıklanmasını içeren deklarasyon,
- Entegre devre topografyasının özeti,
- Ticari piyasaya sürülmüş ise, ilk olarak ticari piyasaya sürüldüğü tarih,
- Başvuran kişinin adı ve adresi,
- Başvuran kişinin ya da onun vekilinin imzası,
- Başvuru yapan kişinin vatandaşlığın ya da yerleşim yeri veya başvuruyu yapan vekil ise onun adresi,
- Ticari sırları ifşa edip etmem konusunda da opsiyon tanınmıştır.

Entegre devre topografyasının açıklanması için Alman Hukukuna göre, bunu açıklayacak yani kimliklendirecek ya da örneklendirecek herhangi bir çizim, yüzeyinin fotoğrafı, kalıbı vb şeyler getirilebilir.²⁴²

²⁴¹ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topograhies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 20

²⁴² Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topograhies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 20

Başvuru prosedürü faydalı modellere uygulanan prosedüre benzeyen entegre devre topografyalarında Alman Hukuku'na göre bağımsız başvuru parçaları ve orijinalliği konusunda inceleme söz konusu değildir. Bunun yanında entegre devre topografyaları açıklayıcı materyaller ya da ticari sırlar Patent Ofisi tarafından saklanmaktadır. Bu bilgiler ancak korumayı hükümsüz kılmak yani fesih prosedüründe ve hakkın ihlali davalarında Patent Ofisi tarafından ortaya çıkarılabilir.²⁴³

Bazı hallerde entegre devre topografyası ticari sır niteliği taşıyan bilgileri de içerir. Bu nedenle Alman Hukuku'na göre, bu konuda iki açıklayıcı başvuru yapma yolu getirilerek bu konudaki açıklık sağlanmaya çalışılmış. İlk başvuruda ticari sır bilgisini içermeyecek şekilde entegre devre topografyaları tanımlanır ve halka açık olarak başvuruya konur. İkincisinde ise, ticari sırları içerecek şekilde bütünü ile entegre devre topografyası açıklanır ve her sayfaya "G" yazılır. Patent Ofisi bunları halkın göremeyeceği şekilde tutar.²⁴⁴

2. Tescil ve yayımlama (md. 16)

Başvurunun kesinleşmesi ile Enstitü; başvuruyu, başvuru dilekçesinde belirtilen bilgilerin doğruluğunu, başvuru yapanın başvuru yapma hakkına sahip olup olmadığını, entegre devre topografyasının orijinal olup olmadığını incelemeksizin Sicile kaydeder. Bunun ardında bültende yayınlanır ve enstitü tarafında düzenlenen tescil belgesi başvuru sahibine veya vekiline gönderilir.

Sicil kaydında yer alacak bültende yayınlanacak unsurlar:

- a) Başvuru numarası ve tarihi,
- b) Tescil numarası ve tarihi
- c) Koruma başlangıç tarihi
- d) Entegre devre topografyası hak sahibinin adı, soyadı, uyruğu ve adresi,
- e) Tasarlatıcı veya tasarlayıcıların adı, soyadı ve adresi,
- f) Özet
- g) Varsa vekilin adı, soyadı ve adresi.

Sicil alenidir. Sicilin örneği ücret karşılığında alınabilir.²⁴⁵

²⁴³ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 49

²⁴⁴ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 49

"Bu arada Alman Hukuku'nda başvuru ile ilgili bilgilerin fotokopisinin çekilmesi ve dışarı çıkarılması mümkün değildir; fakat Patent Ofisi'nde incelenebilir. Burada amaç fotokopi yolu ile bilginin dışarıya sızmasına engel olmak." Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 43

²⁴⁵ Ücretler, Enstitü tarafından yayınlanacak tebliğ ile belirlenir. (madde 16)

Yönergenin 4. maddesi ile ayrıca gizlilik konusunda üye devletlerin entegre devre topografyaları ile ilgili gizli bilgileri saklayacakları yönünde garanti vermeleri beklenir. Korunan bu temel hakkın gizli bilgileri ancak mahkemenin talebi ile ifşa edilebilir. Üye devletlerde korunan bir hak sahipliği varsa bu hakkın diğer üye ülkelerde de korunabilmesi mümkündür. Eğer üye devletler koruma konusunda tekrar kayıt arıyorlarsa bu konudaki prosedür yönergeye uygun şekilde düzenlenmelidir.

Alman Hukukuna göre de başvuru, başvuru tarihi, piyasaya sürüldüğü tarih vb bilgiler Bültende yayınlanır. Bu konuda Alman Hukukunda, faydalı modeller için geçerli olan prosedür uygulanır.²⁴⁶

İKİNCİ BÖLÜM

A. Devir, İntikal, Rehin, Haciz ve Lisans

1. Devir, İntikal, Rehin ve Haciz (md. 17)

Entegre devre topografyasının başvuru veya tescilinden doğan hakları üzerinde sağlar arası ve ölüme bağlı tasarrufların yapılması mümkündür.

Sağlar arası yapılan tasarruflar için kanunda yazılı şekil şartı aranmıştır.

Bu haklar;

- a. Başkasına devredilebilir,
- b. Miras yolu ile intikal edebilir (Ölüme bağlı tasarruflar),
- c. Kanuni ve akdi rehine ve hacze konu olabilir.

Bu konuda da entegre devre topografyalarının korunması hakkındaki kanun içerisinde özel düzenleme yapılmak yerine, başka kanunlara gönderme yapılmak sureti ile çözüm yoluna gidilmiştir. Bu kanunlar, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunudur.

Bu hakların elde edilmesi halinde taraflardan birinin talebi üzerine ilgili haklar Sicile kaydedilir ve Bültende yayımlanır. Bu sayede 3. kişilerin bu haklardan haberdar olması sağlanır ve 3. kişilere karşı yayın tarihinden itibaren hüküm ifade eder.

a) Devir: Entegre devre topografyasının başvurusu ve tescilinden doğan haklar başkasına devredilebilir. Bunu gerçekleştirilebilmesi için Yönetmeliğin 15. maddesine göre bazı belgelerin verilmesi şarttır. Buna göre Sicile verilmesi gereken belgeler:

a. Talep dilekçesi,

b. Devir alan ve verenin imza ve beyanlarını içeren ve tescil numarasının bulunduğu noter tasdikli ve müstenidatlı devir senedi,

---

²⁴⁶ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 20

- c. Tescil belgesi aslı,
- d. Tebliğde belirtilen ücretin²⁴⁷ ödendiğini gösterir belge,
- e. Talep vekil tarafından yapılıyor ise vekaletname.

b) Rehin:²⁴⁸ Başvuru ve tescilden doğan haklar rehine konu olabilir. Bu durumun Sicile kaydedilmesi ve Bültende yayınlanması için gerekli belgeler;

- a. Talep dilekçesi,
- b. Rehin alan ve verenin imza ve beyanlarını içeren ve tescil numarasının bulunduğu noter tasdikli ve müstenidatlı rehin sözleşmesi,
- c. Tescil beyanın aslı,
- d. Tebliğde belirtilen ücretin ödendiğini gösterir belge,
- e. Vekil tarafında yürütülüyorsa vekaletname bulunmalıdır.

c) İntikal: Entegre devre topografyasının başvuru veya tescilinden doğan haklar miras yolu ile intikal edebilir. Bunun için gerekli belgeler:

- a. Talep dilekçesi,
- b. Mahkeme kararı,
- c. Tebliğde belirtilen ücretin ödendiğini gösterir belge,
- d. Talep vekil tarafından yapılıyorsa vekaletname.

Bunlara ek olarak Sicilde yapılabilecek diğer bir değişiklik de,

d) Adres, Unvan Değişiklikleri, Nev'i Değiştirme, Birleşme ile ilgili olarak da Yönetmeliğin 14. maddesinde ki düzenlemeye göre, bu durumların Enstitüye bildirilmesi zorunludur. Bu değişiklik, entegre devre topografyasının hak sahibi adına kayıtlı bulunan bütün tescillerine uygulanır. Fakat bu değişikliğin yapılması için gerekli belgelerin her bir tescil ve başvuru için ayrı ayrı verilmesi gerekmektedir. Bu değişikliğin Sicile kaydedilip, Bültende yayınlanması için gerekli belgeler:

- a. Talep dilekçesi,
- b. Tebliğde belirtilen ücretin ödendiğini gösterir belge,
- c. Adres değişikliğini, unvan değişikliğini, nev'inin değiştirildiğini veya birleşmeyi gösterir Ticaret Sicili Gazetesi,
- d. Talep vekil tarafından yapılıyorsa vekaletname.

---

²⁴⁷ Yönetmeliğin 20. maddesinde ki düzenlemeye göre, ücret; "Enstitü, Kanun ve bu Yönetmelikte öngörülen işlemler için ücret tahakkuk ettirir. Ücretler, 5000 sayılı Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun 6'ncı maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi ve 25'inci maddesine göre Türk Patent Enstitüsünce uygulamaya konulacak olan Tebliğde yayımlanır."

²⁴⁸ www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/kilavuz/entegre.pdf

2. Lisans (md. 18)

Lisans sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen, karma nitelik taşıyan ve lisans alana kullanma hakkını veren bir sözleşmedir.²⁴⁹ Lisan sözleşmesi bir bütün olarak Türk Hukuku'nda düzenlenmemiştir. Lisan sözleşmesi ile ilgili olarak yapılan diğer bir tanıma göre ise, bir gayri maddi mal malikinin lisan sözleşmesi ile bu gayri maddi malın kullanımı konusunda bir başkasını yetkili kıldığını ve bu sözleşme ile lisan hakkını alanın herkese karşı ileri sürebileceği bir mutlak hak değil, bir kişisel hak kazandığını ve de bir sözleşmeyle lisan sahibinin gayrimaddi malı işletmek üzere bazı fillerde bulunma iznini elde ettiğini, ancak lisan devreden hak sahibi sıfatını koruduğu bir sözleşme türüdür.²⁵⁰ Lisans alan ile veren arasındaki ilişki satım, adi ortaklık ve hasılat kirasındaki unsurları içermektedir. İlişkiye, somut olayın özelliklerine göre bu üç sözleşmeden birinin ya da birkaçının hükümleri uygulanmaktadır. Nitekim genel olarak lisan sözleşmesini bu sözleşmelerin karakterlerine haiz bir sözleşme olarak niteleyebiliriz. Özellikle fesih ile ilgili olarak adi ortaklık hükümleri uygulama alanı bulabilir.²⁵¹

Entegre devre topografyalarının başvuru veya tescilinden doğan haklarla ilgili olarak kullanma yetkisi ulusal sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde lisans sözleşmesine konu olabilir. Lisansın verilmesinin ardından Sicile kaydının yapılması ve Bültende yayınlanması gereklidir. Bunun nedeni ise 3. kişilerin bunu bilmesini sağlamaktır. Bunun yanında Enstitü kendisine ibraz edilen sözleşmeye ait gizli bilgileri dosyalayarak saklamalıdır.

Lisansın Sicile kaydedilmesi ve Bültende yayınlanması için bazı belgeler gereklidir (Yönetmeliğin 17. maddesi):

- a. Talep dilekçesi,
- b. Lisan alan ve verenin imza ve beyanlarını, tescil numarasını, ücretini, süresini belirtir noter tasdikli ve müstenidatlı lisans sözleşmesi,
- c. Tescil belgesi aslı,
- d. Tebliğde belirtilen ücretin ödendiğini gösterir belge,
- e. Talep vekil tarafından yapılıyor ise vekaletname.

Lisans verilmesi aslında mallara uygulanan hukukun gayri maddi mallara da uygulaması ile ilgili bir düzenlemedir.²⁵² Burada lisan alan, lisans verenin hukuki koruma altına alınmış haklarını kullanma hakkını elde eder. Burada hak sahibi olmak söz konusu değildir; fakat

²⁴⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 431

²⁵⁰ ERDEM, s.133

²⁵¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 431

²⁵² YÜKSEL, s. 79

lisans alan kişi, hukuken tanınan entegre devre topografyasının korunması hakkında yararlanarak, bu mallın kullanımını ve satımını yetkilerine sahip olur.²⁵³

2 tür lisans söz konusudur;

1. İnhisarı Lisans
2. İnhisarı Olamayan Lisans

a) İnhisarı Lisans:

Bu tip lisan türünde öncelikle lisans sözleşmesinde lisansın inhisarı olarak verildiği sözleşmede açıkça belirtilmelidir. Bu lisan türünde, lisans veren yani hak sahibi başkasına lisan veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça kendisinde entegre devre topografyasını kullanamaz.

Bunun yanında, inhisarı lisan türünde aksi sözleşme ile kararlaştırılmamışsa, inhisarı lisans sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından, entegre devre topografyası sahibinin tescilden doğan haklarına tecavüz edilmesi durumunda, entegre devre hakkı sahibinin kendi adına açabileceği yani hak sahibine tanınan dava açma hakları lisan alana da tanındığından, inhisarı lisan sahibi kendi adına dava açabilir.

Bu lisan türüne tekeli lisansta denmektedir. Böylece lisans alan alanında ve o yörede önemli bir rekabet üstünlüğü elde etmektedir. Bu yönü dikkate alındığında bu tür lisanslarda aynı bir nitelik bulunduğu belirtilir. Fakat bu lisans türü kullanma biçimi, yöre ve süre açısından sınırlandırılabilir.²⁵⁴

b) İnhisarı olmayan lisan:

Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisan inhisarı değildir. Buna göre lisan veren, entegre devre topografyasını kendi kullanabileceği gibi, 3.kişilere aynı entegre devre topografyasına ilişkin hakkını lisan olarak verebilir.

3.kişi tarafından entegre devre topografyası hakkı sahibinin tescilden doğan haklarına tecavüz edilmesi durumunda, entegre devre topografyası hakkı sahibinin bu kanun uyarınca, açılacak davaları, inhisarı olmayan lisan sahiplerini açma hakları yoktur. Bunun yanında, entegre devre topografyası hakkına tecavüz dolayısı ile dava açma hakkı olmayan bir lisan alan noter vasıtası ile yapacağı bir bildirim ile dava açılması konusunda talebini entegre devre topografyası hakkı sahibinden isteyebilir. Entegre devre topografyası hakkı sahibi, bu talebi kabul etmez veya bildirim alındığı tarihten itibaren 3

---

²⁵³ “Lisans verme başlığı altında üzerinde durulması gereken bir konuda, Yönergede düzenlendiği üzere, hakların tüketilmesi ilkesidir. Yönergenin 4. Maddesinin 5’inci fıkrası uyarınca, hukuki korumaya alınmış bir entegre devre topografyasının veya entegre devrenin hak sahibi tarafından ya da onun rızası ile Topluluk içerisinde ilk satışı yapıldıktan sonra, hak sahibinin bunların yeniden satışını denetleme yetkisi sona erer.” ODMAN, s. 129

²⁵⁴ YÜKSEL, s. 87

ay içerisinde dava açmazsa lisan alan, yaptığı bildirimini de ekleyerek kendi adına dava açabilir. Fakat böyle bir durumda lisan alan, dava açtığını entegre devre topografyası hakkı sahibine bildirmekle yükümlüdür. Bunun yanında kanun, lisan alana, ciddi bir zarar tehlikesi karşısında ve 3 aylık sürenin geçmesinden önce ihtiyati tedbir kararının verilmesini mahkemeden talep edebilmesi hakkını düzenlemiştir.

Bu lisans türüne basit lisans da denmektedir. Lisans veren, sözleşmeye rağmen ve gereğinde aynı içerik ve kullanım alanı için başkalarına da lisans verme hakkını kendinde saklı tutar. Basit lisansın etkisi, sadece sözleşmeye taraf olanlar için söz konusudur. Bu durumda kuşkusuz lisans alanın rekabet ve pazarlık gücünü sınırlamaktadır.²⁵⁵

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. Hükümsüzlük Halleri, Hakkın Sona Ermesi ve İşlem Yapma Yetkisi Olanlar

1. Hükümsüzlük talebi ve hükümsüzlük halleri (md. 19 – md. 20)

Entegre devre topografyasının hükümsüzlüğüne karar verecek olan mahkemelerdir. Hükümsüzlük konusunda Kanuna göre, tüketici dernekler, 8.3.1950 tarihli ve 5590 sayılı kanun²⁵⁶ ve 17.7.1964 tarihli ve 507 sayılı kanuna²⁵⁷ tabi kuruluşlar ve diğer menfaati olan kişiler mahkemeden hükümsüzlük talebinde bulunabilirler. Entegre devre topografyasının hükümsüzlüğüne karar verilmesi için kanunda yer alan şartlar;

- a. Entegre devre topografyasının tescil edilmesi için kanunda aranan asıl şartlardan olan, Kanun 4 üncü ve 5 inci maddelerinde düzenlenen koruma şartlarının olmadığı ispat edilmesi halinde,
- b. Entegre devre topografyasının hak sahipliğinin başka kişi veya kişilere ait olduğunun ispat edilmesi halinde,
- c. Entegre devre topografyasının tescil başvurusunun yapılmasından önce, entegre devre topografyasının yurt içinde ya da yurt dışında ticari kullanım durumunda, söz konusu başvurunun Kanun 6. maddesinde belirtilen 2 yıllık süre içerisinde yapılmadığının ispat edilmesi halinde entegre devre topografyasının hükümsüzlüğüne karar verilir. Hükümsüzlük kararı mahkeme tarafından entegre devre topografyasının sadece bir bölümüne ilişkin bulunması halinde sadece ilgili bölümün hükümsüzlüğüne karar verilir.

---

²⁵⁵ YÜKSEL, s. 86

²⁵⁶ “Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları, Türkiye Ticaret Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği ile İlgili Kanun”

01.06.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu ile birlikte 5590 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

²⁵⁷ Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu.

Hükümsüzlüğün ileri sürüldüğü hallerde dava açılabileceği gibi, bu durum karşı davaya da konu olabilir.

Böyle bir durum halinde, mahkeme gerek davanın açıldığı gerek kararın kesinleştiğini Enstitüye bildirir. Bu doğrultuda Enstitü duyuru ve kararı en kısa sürede 3. kişilerin bilgilenmesi için Sicile kaydeder ve Bültende yayımlanır.

Mahkemenin verdiği bu hükümsüzlük kararının sonucunda entegre devre topografyasının korunması geçmişe etkili olarak sonlandırılır. Buna göre, mahkemenin entegre devre topografyasının hükümsüzlüğü yönündeki kararı, entegre devre topografyasının korunmaya başlandığı tarihten başlayarak etkili olur; yani entegre devre topografyası hiç koruma altına alınmamış gibi işlem görür. Bu konuda mahkemenin kesinleşmiş kararları herkese karşı hüküm doğurur.

Bunun yanında bazı hallerde mahkemenin verdiği hükümsüzlük kararı geriye etkili sonuç doğurmaz. Buna göre;

- a. Entegre devre topografyasının hükümsüz sayılmasından önce, bir entegre devre topografyasına tecavüz sebebi ile mahkemenin verdiği kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar,
- b. Entegre devre topografyasının hükümsüzlüğüne karar verilmesinden önce, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler. Ancak hal ve şartlara göre, haklı sebep ve hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurularak sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkün olduğu durumlar da,

entegre devre topografyasının hükümsüzlüğü yönünde verilen karar geçmişe etkili yürümemektedir.

Entegre devre topografyası üzerinde hak sahibinin, bu hakkının mahkeme tarafından hükümsüz olduğuna karar verilmesi halinde, hak sahibinin kötü niyetli olması durumunda bu durumdan kaynaklı zararın giderilmesine ilişkin tazminat talep edilebilir.

Alman Kanununun 8. maddesi ile hükümsüzlük iddiası ve hükümsüzlük prosedürü üzerinde durulmuştur. Buna göre Kanunda hükümsüzlüğe yol açacak nedenler şu şekilde sıralanmıştır;²⁵⁸

1. Alman Kanununun 1. maddesinde düzenlenen koruma için gerekli materyalleri veya orijinallik şartını içermeyen entegre devre topografyasının olması halinde,

2. Başvuru ya da hak sahibi olan kişiye, Alman Kanununun 2 ve 6. maddeleri arasındaki düzenlemede aslında koruma yetkisi verilmemesi halinde,

---

²⁵⁸ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 63-65

3. Alman Kanununun 5. maddesine belirtilen süreler içerisinde koruma için başvurunun olmaması halinde korumanın hükümsüzlüğü istenebilir.

Bu durumda sadece mağdur olan kişi hükümsüzlük iddiasında bulunma hakkına sahiptir. Bu konudaki iddia ile ilgili olarak Alman Patent Ofisi'nden yazılı olarak bilgi istenir ve bununla beraber belli bir miktar para yatırılır. Bu paranın yatırılmaması halinde bu istek yapılmamış sayılır. Eğer hükümsüzlük iddiası entegre devre topografyasının bir kısmına ilişkinse, sadece o kısmın hükümsüzlüğü söz konusu olabilir. Bu konudaki prosedür için ise Kanun, faydalı modellerle ilgili düzenlemeye atıfta bulunmuştur.²⁵⁹

2. Hakkın sona erme sebepleri (md. 21 – md. 22)

Entegre devre topografyasının tescille gelen koruma hakkı, Kanunda belirtilen 10 yıllık koruma süresinin dolması veya entegre devre topografyası hakkı sahibinin bu hakkından vazgeçmesi hallerinden birinin gerçekleşmesi ile son erer.

Bu hallerin birinin gerçekleşmesi ile sona eren koruma hakkının, sona erme sebeplerinin gerçekleşmiş olduğu andan itibaren hakkın konusu kamu malı sayılır. Bu husus Enstitü tarafından Bültende ilan edilir.

Koruma hakkından vazgeçmek;

Entegre devre topografyasının korunması hakkı sahibi bu hak üzerinde tasarruflarda bulunabilir. Bunlardan biride, başvuru ve tescilden doğan hakkından vazgeçebilmesidir. Bunun anlamı, koruma hakkı sahibi entegre devre topografyasından doğan koruma hakkından vazgeçebilir. Fakat entegre devre topografyası üzerinde 3. bir kişi hak sahipliği iddiasında bulunuyor, o kişinin izni olmadıkça entegre devre topografyasının koruma hakkından vazgeçilemez.

Vazgeçme isteğinin yazılı olarak Enstitüye bildirilmesi gerekir ve Enstitü bunu sicile kaydetmelidir. Çünkü vazgeçme sicile kayıt tarihi itibarı ile hüküm doğurur.

Bunun yanında vazgeçme talebinin hüküm ifade etmesi için, eğer sicile kaydedilmiş haklar ve lisanslar varsa bunların sahiplerinin de izninin olması gerekmektedir.

Vazgeçmenin sicile kaydedilmesi için Enstitüye verilmesi gereken belgeler (Yönetmelik 24. madde):

- a. Vazgeçme dilekçesi,
- b. Talep eden hak sahibi tüzel kişi ise noter tasdikli imza sirküleri,
- c. Talep eden hak sahibi gerçek kişi ise noter tasdikli imza beyannamesi,

---

²⁵⁹ Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 63-65

- d. Talep vekil tarafından yapılıyorsa vazgeçme yetkisinin havi noter tasdikli vekaletnamesi,
- e. Tebliğde belirtilen ücretin²⁶⁰ ödendiğini gösteriri belge.

3. Enstitü nezdinde işlem yapmaya yetkisi olan kişiler (md. 23)

Üzerine durulması gereken bir noktada, Enstitüye nezdinde entegre devre topografyası hakkında işlem yapma yetkisi olan kişilerin kimler olacağıdır; Bunlar entegre devre topografyası için başvuruda bulunmuş gerçek ve tüzel kişiler ile Sicile kayıtlı patent vekilleridir.

Bu düzenlemeye göre, tüzel kişiliğin temsil edilebilmesi için yetkili organı tarafından seçilecek kişi ya da kişilere yetki verilmesi ve onların bu işlemleri yürütmesi gerekir. Ayrıca ikametgahı yurt dışında olan işlem yapmaya yetkisi olan kişilerin, Sicile kayıtlı patent vekilleri vasıtası ile temsil edilmeleri bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir.

Bunlara ek olarak yetki sahipleri kendilerinin görebileceği bu işlerin bir vekil tarafından görülmesini de ön görebilirler. Bu haller içerisinde vekil asıl hak sahibi (asil) kişinin yetkilerini kullanır ve vekile yapılan tebligat asile yapılmış sayılır.

B. Tecavüz Sayılan Fiiller, Davalar, Mahkemeler, İhtiyati Tedbir ve Zamanaşımı²⁶¹

1. Hakka tecavüz sayılan fiiller (md. 24 – md. 26 – md. 27 – md. 28)

Entegre devre topografyası sahibinin koruma hakkının varlığı dolayısı ile bu hakka 3. kişiler tarafından yapılan tecavüz sayılan fiillerde korumanın nasıl gerçekleşeceği konusunu elle alırsak, kanundaki düzenlemeye göre,

Entegre devre topografyasının hak sahibi olan kişi, Kanun 11. maddesinde sayılan fiillerle karşılaşması halinde, bu fiillerin işlenmesi sonucu, zarar görmesinin önlenmesi için dava açma hakkına sahiptir. 11. maddede sayılan bu fiiller entegre devre topografyasının koruma hakkı kapsamı içinde olan fiillerdir. 12 maddede sayılan fiiller ise koruma kapsamı dışında kalanlardır. Bu nedenle 11. madde dışında kalan nedenlerle yani 12. maddeye dayanarak bu davalar açılmaz.

Entegre devre topografyalarına yönelik tecavüzlerden dolayı dava açma hakkı, 16. maddede belirtilen Bültende yayımlanmadan sonra başvuru sahibine tanınan bir haktır. Bunun nedeni, Bültende yayınlama ile artık 3. kişilerin bu durumu duymamaları ve bilmemeleri gibi

²⁶⁰ “Tebliğde belirtilen ücret Türk Patent Enstitüsünün belirlediği şu hesap numaralarına yatırılır; Ziraat Bankası Başkent Şubesi 1683 34272132 Nolu hesap numarasına İş Bankası Kızılay Şubesi 4214 1099999 Nolu hesap numarasına Garanti Bankası Ankara Şubesi 170 6298581 Nolu hesap numaralarına yatırılabilir.” www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/kilavuz/entegre.pdf

²⁶¹ “Kanunkoyucu bu konularda MarkKHK, PatKHK, EndTasKHK ve özellikle BitÇeşK’da yer alan maddelerin içerdiği kurallara benzeyen, hata onları tekrarlayan kurallar öngörmüştür. Bu hükümler AET/54/87 sayılı Yönerge ile farklıdır.” TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 728

bir mazeret ileri süremeyeceklerinden kaynaklıdır; çünkü bu bilgi artık kamuya açıklanmış bir bilgi olmuştur. Bunun yanında tecavüz eden, başvurudan veya kapsamından haberdar edilmişse başvurunun bültende yayınlamış olmasına bakılmaz. Tecavüz edenin kötü niyetli olduğu yani olayı bildiği ve buna rağmen tecavüze devam ettiği mahkeme tarafından tespit edilirse ve tecavüzün varlığına hükmolunursa, yayımdan önce dahi olsa tecavüzün varlığı kabul edilir.

Davaya konu olabilecek bu durumda, yani başvuru veya tescilden doğan hakkı tecavüze uğrayan entegre devre topografyası sahibi mahkemeden hakkının korunması için taleplerde bulunması durumunda, mahkemeden istenebilecekler:

- a. Tecavüz fiilini ispatlayacak delillerin tespiti.
- b. Fiilin tecavüz olup olmadığının tespiti.
- c. Tecavüzün giderilmesi ve maddi-manevi zararın tazmini.
- d. Entegre devre topografyasından doğan haklara tecavüz sureti ile üretilen veya ithal edilen ürünlere ve bunların üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara el konulması.
- e. Hakka tecavüz eden kişi aleyhine verilen mahkeme kararının, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak ilgililer tebliğ edilmesi ve kamuya ilan yolu ile duyurulması.
- f. Hakka tecavüzün durdurulması ve devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması, (d) bendine göre el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesi veya entegre devre topografyasından doğan haklara tecavüzün önlenmesi kaçınılmaz ise imhası.
- g. Mümkün olduğu takdirde (d) bendi uyarınca el konulan ürün ve araçlar üzerinde kendisine mülkiyet hakkı tanınması.

Bu durum da, söz konusu ürünlerin değeri tazminat miktarından düşürülür. Bu değer kabul edilen tazminat miktarını aştığı takdirde, aşan miktar entegre devre topografyası hak sahibince karşı tarafa ödenir.

Bunun yanında, tedbirler konusunda da mahkeme, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümlerine göre karar verir.

Entegre devre topografyası üzerindeki hakkına tecavüz edilen bu kişi tecavüzün varlığının tespiti halinde bu tecavüzden dolayı uğradığı zararların tazminini isteyebilir. Bu durumda tecavüzün yarattığı zararın tespiti için entegre devre topografyası hak sahibi, entegre devre topografyasının kendi izini olmaksızın kullanılması sonucunda doğmuş olan zararın miktarının tespiti amacı ile tazminat yükümlüsünün kullanımı ile ilgili belgeleri vermesini

talep edebilir. Bu durum ile tecavüzden dolayı ortaya çıkan zararın miktarının tespiti sağlanarak tazminat miktarı belirlenir.

Entegre devre topografyasından doğan bir hakka tecavüz haline, hak sahibinin uğradığı zarar, sadece fiili kaybının değeri değildir. Buna ek olarak tescilden doğan haklara tecavüz dolayısı ile yoksun kalınan kazancıda kapsar.

Yoksun kalınan karın hesaplanması konusunda kanunda bazı değerlendirme usulleri belirlenmiştir. Zarar gören hak sahibi bu usullerden birini seçebilir. Bu usuller:

- a. Tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, entegre devre topografyası hak sahibinin entegre devre topografyasının kullanılması ile elde edebileceği muhtemel gelire göre.
- b. Tecavüz edenin entegre devre topografyasını kullanmakla elde ettiği kazançta göre.
- c. Tecavüz edenin, entegre devre topografyasını bir lisans anlaşması ile hukuka uygun olarak kullanması halinde ödemesi gereken lisan bedeline göre.

Yoksun kalınan kazancın tespit edilmesi için seçilen bu yöntemlerden birinin üzerinden hesaplama işlemi yapılırken dikkat edilmesi gereken diğer hususlarda:

- Entegre devre topografyasının ekonomik önemi
- Topografyadan doğan haklara tecavüz edildiği anda geçerlilik süresi
- Tecavüz gerçekleştiği anda entegre devre topografyasına ilişkin lisansların sayısı ve çeşidi gibi etkenler göz önünde tutulur.

Kanun koyucunun, bu düzenlemenin içine eklediği son fıkraya göre, mahkeme takdir edebileceği makul bir payı da kazancın hesaplanmasına eklenmesi yönünde karar verebilecektir. Bunun için, entegre devre topografyasını koruma hakkı üzerinde tasarruf yetkisi olan kişi, öncelikle yoksun kalınan kazancın hesaplanması için yukarıda belirtilen hesaplama usullerinden birini seçer ve mahkeme ürünün üretilmesi için entegre devre topografyasının ekonomik bakımdan önemli bir katkısının bulunduğu kanaatine vardığı takdirde, makul görülen bu payın da ödenmesi konusunda karar verir. Bu durumda aslı olan, mahkemenin entegre devre topografyasının gerçekten ürünün işlerliğine ekonomik olarak önemli bir katkı sağladığını tespit etmesidir.

2. Davalar (md. 24 – md. 25 – md. 30 – md. 32 – md. 33)

V. Hakka tecavüz sayılan fiillerden dolayı açılan davalar:

Entegre devre topografyasının hak sahibine hakkına tecavüzden dolayı kanun tarafından entegre devre hakkı sahibine tanınan dava açma hakkı üzerinde yukarıda durduk. Bu durumda davayı açan entegre devre topografyası hakkı sahibidir.

Alman Kanununun 9. maddesi ile düzenlenen, taklit malların üretimi konusundaki düzenlemenin yer aldığı bu madde de asıl amaç, sonuç olarak oluşturulan zararın

karşılığını sağlamaktır. Bu konudaki Alman Kanunundaki düzenlemede faydalı modellerle ilgili düzenlemeye gönderme yapılmıştır.²⁶²

VI. Devir talebinde bulunmak için açılan davalar:

Gerçek hak sahibine yani entegre devre hakkı sahibi görünen kişiye devir talebinde bulunma hakkı da yine dava yolu ile talep edilebilir. Bu davanın konusu, başvuruya konu olan entegre devre topografyasının temel unsurunun, üçüncü bir kişinin entegre devre topografyasından alınmış olması halinde bu üçüncü kişi başvurunun kendisine devredilmesini mahkemeden talep edebilir. Bu davada davalı, entegre devre topografyası hakkı sahibidir. Fakat başvurunun tescil edilmesi durumunda, bu devir için mahkemeye başvurma açısında Kanunda süre belirlenmiştir. Buna göre üçüncü kişi, tescilin yayımlanmasında itibaren 3 yıl içerisinde tescilin kendi adına devredilmesini ve Sicilde düzenlemenin gerçekleşmesini mahkemeden isteyebilir.

VII. Enstitü kararlarına karşı itiraz ve açılan davalar:

Bu noktada Enstitünün kararların karşı başvuru sahibi, kararın tebliğinden itibaren 2 ay içerisinde yazılı olarak Enstitüye itirazda bulunabilir. İtiraz, Enstitü Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunca incelenerek karara bağlanır.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunun söz konusu kararına karşı, kararın tebliği tarihinden itibaren altmış gün içinde yetkili ve görevli mahkemede dava açılabilir.

VIII. Tecavüzün yokluğunun tespiti davası:

Bu tür bir dava şekli entegre devre topografyasından doğan haklara tecavüz edilmediğinin tespiti amacını taşır. Menfaati olan herkes entegre devre topografyası hak sahibine karşı bu davayı yöneltebilir. Fiilinin tecavüz sayılmadığı iddiasının mahkeme tarafından tespit edilmesini ister.

Bu dava için Kanunda bir ön aşama tespit edilmiştir. Buna göre, davanın açılmasından önce, menfaati olanlar Türkiye’de giriştikler veya girişecekleri sınai faaliyetlerin veya bu amaçla yapmış oldukları fiili girişimlerin entegre devre topografyasından doğan haklara tecavüz teşkil edip etmeyeceği konusunda hak sahibinin görüşlerini almak amacı ile noter aracılığı ile talepte bulunulabilir. Bunun amacı, öncelikle tarafların bir ön çözüm çabaları ardından mahkeme yolunun tercih edilmesidir. Bu talebin hak sahibine tebliğinden itibaren bir ay içerisinde hak sahibinin cevap vermemesi halinde veya verilen cevabın menfaat sahibi kişiyi memnun etmemesi halinde, menfaat sahibi tecavüzün yokluğunun tespiti davasını açabilir.

---

²⁶² Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; 65-67

Bu dava açısından üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biride, öncesinde ya da o esnada kendisine entegre devre topografyasından doğan haklara tecavüz dolayısı ile açılmış bir dava var ise kişi, bu davaya karşı tecavüzün yokluğunun tespiti yönünde ikinci bir dava açılmasını talep edemez. Bu durumda tecavüzün varlığı iddiası ile açılmış bir dava vardır ve bu davada amaç tecavüzün var olup olmadığının tespit edilmesidir; diğer taraftan tecavüzün yokluğu iddiası ile açılacak tecavüzün yokluğunun tespiti davası da aynı amacı taşımaktadır ve bu iki davanın aynı anda yargıyı meşgul etmesi usul ekonomisi açısından da uygun değildir.

Bu davanın niteliği bir tespit davasıdır.

Bu davanın açılması ile bu durum entegre devre topografyası üzerinde hak sahibi bulunan ve Sicile kaydedilmiş olan bütün hak sahiplerine tebliğ edilir.

Bu dava, entegre devre topografyası üzerinde hak sahibi görünen kişinin gerçek hak sahibi olmadığı yönünde açılan hükümsüzlük davası ile birlikte de açılabilir. Bu durumda bu kişi, entegre devre topografyasının tescilinin hükümsüzlüğünü isterken; diğer yandan da kendi kullanımının buna bağlı olarak tecavüz niteliği teşkil etmeyeceği yönünde iddiasını mahkeme önünde ileri sürme hakkına sahiptir.

Tespit davaları konusunda, bu Kanunda düzenlemenin olmadığı hususlarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeler Kanunu hükümler uygulanır.(m.35)

Hükmün ilanı:

Davalardan sonra verilen hükmün ilanını düzenleyen Kanun 33. maddesine göre, davada haklı çıkan tarafın talebi üzerine, haklı bir sebebin bulunması halinde veya menfaatin olması durumunda, masraflara karşı tarafa ait olmak üzere, kesinleşen kararın günlük gazete veya benzeri vasıtalarla tamamen veya özet olarak ilan edilmesi hakkı mevcuttur. Kanunda bu konuda bir süre sınırlaması vardır. Kararın kesinleşmesinden sonra ilan talep edilmemesi halinde, hak 3 ay içinde düşer. İlanın şekli ve kapsamı mahkemece belirlenir.

3. Mahkemeler (Md. 26 – Md. 31)

Yetkili mahkeme:

Hak sahibi tarafında, hakkı ihlal eden üçüncü kişiler karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme, davacının yerleşim yeri olan mahkeme veya suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkemelerdir.

Davacının Türkiye’de ikametgahının olmaması halinde yetkili mahkeme, Sicile kayıtlı vekilin işyerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekilin kaydı silinmiş ise Enstitü merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir.

Üçüncü kişiler tarafında, entegre devre topografyasının başvurusu veya entegre devre topografyası hakkı sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalının ikametgahının bulunduğu yerdeki mahkemedir. Entegre devre topografyasının başvuru sahibi veya entegre devre topografyası hakkı sahibi olan davalı kişinin Türkiye’de ikamet etmemesi halinde, Sicile kayıtlı vekilin işyerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekilin kaydı silinmiş ise Enstitü merkezinin bulunduğu yerdeki mahkeme yetkili mahkemedir.

Birden fazla mahkemenin yetkili olduğu durumlarda ilk davanın açıldığı mahkeme yetkilidir.

Görevli mahkeme:

Bu konuda görevli mahkeme Kanunda öngörüldüğü üzere ihtisas mahkemeleridir. Bu mahkemelerde tek hakim görev yapar. Asliye ticaret ve asliye ceza mahkemelerinin hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceği ve bu mahkemelerin yargı çevresini, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu belirler.

Bunun yanında Enstitünün bu kanun hükümlerine göre aldığı kararlardan dolayı açılacak davalarda ve Enstitünün kararında dolayı zarar gören üçüncü kişilerin açacağı davalarda görevli ve yetkili mahkeme, Kanunun 31. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen mahkemelerden, Ankara ihtisas mahkemeleridir.

19. İhtiyati tedbir (Md. 34 – Md. 35)

Bazı hallerde mahkemeden ihtiyati tedbir kararı verilmesi istenebilir. Bunun isteyebilme hakkı olanlar da Kanunda öngörülen davaları açan veya açacak olan kişilerdir. Burada amaç davanın etkinliğini sağlamaktır. Çünkü dava konusu mallar üzerinde ihtiyati tedbir alınmaması halinde, mal üzerinde sonradan verilecek hükmün etkili olmaması sonucu ortaya çıkabilir.

İhtiyati tedbir, görevli ve yetkili mahkemeden dava açılmadan önce veya dava ile birlikte ya da karar kesinleşene kadar istenebilir. Bu konudaki talep davadan ayrı olarak incelenir.

İhtiyati tedbirde asıl amaç, verilecek hükmün etkinliğini sağlamaktır. Bu nedenle ihtiyati tedbir kararı da tamamen hükmün etkinliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır ve şu hususları kapsamalıdır;

- a. Davacının entegre devre topografyasından doğan haklarına tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulması.
- b. Entegre devre topografyasından doğan haklara tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen şeylere Türkiye sınırları içerisinde veya gümrük ve serbest liman veya bölge alanlara dahil, buldukları her yerde el konulması ve bunların muhafazası.

c. İleride doğması muhtemel bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesi.

Bu konuda, yani ihtiyati tedbir ile ilgili olarak, bu Kanunda düzenlemenin olmadığı noktalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.

Gümrüklerde el koyma:

İhtiyati tedbir yanında yine Kanun 36. maddesinde düzenlenen **gümrüklerde el koyma** da yine bir tedbir niteliğindedir. Bu durumda, entegre devre topografyasının aynısının yasa dışı yollarla üretilmesi hak sahibinin yetkilerine tecavüz oluşturması nedeni ile cezayı gerektiren taklit malların ithali esnasında hak sahibinin veya temsilcisinin talebi üzerine, gümrük idareleri tarafından 4458 sayılı Gümrük Kanununun 57. maddesi²⁶³ çerçevesine işlem yapılır.

Fakat bu konuda verilecek gümrük idarelerinin el koyma kararı, kararın tebliğinden itibaren on iş günü içinde esas hakkında ihtisas mahkemelerinde dava açılmaz veya mahkemeden tedbir niteliğinde karar alınmazsa ortadan kalkar.

5. Zamanaşımı(md. 29)

Entegre devre topografyaları ile ilgili olarak doğan haklardan kaynaklı tecavüzler için özel hukuka ilişkin taleplerde, 818 sayılı Borçlar Kanun zamanasına ilişkin maddeleri uygulanır.

---

²⁶³ Gümrük Kanunu md. 57;

“1. Fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması mevzuatına göre, marka, coğrafi işaret, endüstriyel tasarım hakları ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamına giren haklarla ilgili olarak, hak sahibinin yetkilerine tecavüz eder mahiyetteki eşyanın gümrük işlemleri hak sahibinin veya temsilcisinin üzerine veya söz konusu eşyanın sahte markalı ya da telif hakkına tabi taklit mal tarifine uyduğuna ilişkin açık deliller olması halinde, re’sen gümrük idareleri tarafından durdurulur. Durdurma kararı ithalatçıya veya hak sahibine veya temsilcisine bildirilir.

2. Gümrük idareleri, olayın özelliğine göre ithalatçının veya kanunun hakkını güvenceye almak ve suiistimalleri önlemek amacıyla, başvuru sahibinden eşyanın kıymeti oranında bir teminat isteyebilir.

3. Başvurunun kabul edildiği tarihte şikayet konusu eşya serbest dolaşıma girmiş ise, başvurunun gümrük idaresince kabul edilmesi, söz konusu eşyanın gereğince muayene edilmeden ithaline izin verildiği gerekçesiyle hak sahibine tazminat hakkı doğurmaz. Sahte markalı veya taklit mallarla mücadele kapsamında gümrük işlemleri gümrük idaresince re’sen durdurulan eşyadan dolayı, ilgili kişilerin yapılan işlemler sonucunda fayda veya zarara uğraması halinde, gümrük idaresi yetkilileri bu kişilere karşı sorumlu tutulamaz.

4. Gümrük idaresince alınan durdurma kararının hak sahibine tebliğinden itibaren on gün içinde esas hakkında yetkili mahkemede dava açılmaz veya mahkemeden tedbir niteliğinde karar alınmazsa, eşya hakkında beyan sahibinin talepte bulunduğu gümrük rejimi hükümlerine göre işlem yapılır.

5. Gümrük işlemleri durdurulan eşya, yetkili mahkemece alınan karar doğrultusunda, tasfiye rejimi hükümlerine göre imha veya asli nitelikleri değiştirilerek satış suretiyle tasfiye edilebilir.

6. Yolcu beraberinde getirilen zati ve hediyeleş eşya ile post kolileri gönderilen ticari mahiyette olmayan eşya için bu madde hükümleri uygulanmaz.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A. Zorunlu Lisansın Genel Şartları ve Sona Ermesi²⁶⁴

Zorunlu lisans fikri mülkiyet alanında kapsam olarak, korunan teknolojik ürünün kullanılmaması, korunan teknolojik ürünün kullanımının diğer bir teknolojik ürünün kullanımına bağlanması, genel olarak kamu yararının varlığı ve teknolojik ürünün devlet tarafından ya da onun hesabına kullanılması hallerini içine alır.²⁶⁵

Bu bölüm altında yer alan Kanundaki düzenleme, fikri mülkiyet alanında yeni bir durum yaratmamaktadır. Bu nedenle Kanundaki madde metinlerini tekrarlamakla yetineceğiz.

1. Zorunlu lisansın verilme şartı (md. 37)

Bir entegre devre topografyasının, hak sahibinin izni olmaksızın bir kamu kurumunu veya üçüncü bir kişinin kullanmasına;

- a) Kamu yararı, ulusal güvenlik, genel sağlık veya ulusal ekonominin diğer hayati sektörlerin kalkındırılması nedeni ile korunan bir entegre devre topografyasının ticari olmayan amaçlarla kullanılmasına ihtiyaç duyulması,
- b) Korunan bir entegre devre topografyasının, hak sahibince veya lisans hakkı sahibince gerçekleştirilen kullanım şeklinin, rekabeti ortadan kaldıracak nitelikte olduğunun adli ya da idari makamlar tarafından tespiti halinde, bu menfi durumun ortadan kaldırılmasına ihtiyaç duyulması,

Koşullarından birinin mevcudiyeti halinde Bakanlar Kurulunca karar verilebilir.

Entegre devre topografyası hak sahibinden sözleşmeye dayalı lisans talebinde bulunan bir kamu kurumu veya üçüncü kişi, makul ticari koşullara dahilinde ve makul bir süre içinde talebinin kabul edilmemesi durumunda, kullanım hakkı için Enstitüye başvurabilir. Başvuruda, sözleşmeye dayalı lisan talebinde bulunulduğunu tevsik eden bilgi ve belgeler yer almalıdır. Enstitünün görüşü ve Enstitünün bağlı olduğu bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla, birinci fıkrada belirtilen esaslar dahilinde, zorunlu lisan verilerek kullanım hakkı tanınır. Olağanüstü hallerde ve aciliyet gerektiren durumlarda Bakanlar Kurulu kararı çıkarılması için bu fıkrada öngörülen koşulların yerine getirilmiş olması aranmaktadır.

Entegre devre topografyasının kullanımının milli savunma, ulusal ekonominin hayati sektörlerinin geliştirilmesi veya genel sağlık bakımından önemli olması halinde, zorunlu lisansın verilmesi teklifi Enstitünün bağlı olduğu bakanlık ile ilgili bakanlıklar tarafından birlikte hazırlanır. Milli savunma bakımından önemli olması dolayısıyla, zorunlu lisan

²⁶⁴ “Bu konuda Yönergenin 6. Maddesi uyarınca, koruma altına alınmış bir entegre devre topografyasının belirli bir süre kullanılmaması dolayısı ile otomatikman zorunlu lisana hükmedilmesi öngörülemez.” ODMAN, s. 129

²⁶⁵ ODMAN, s. 74

verilmesine ilişkin karar, entegre devre topografyasının bir veya birkaç işletme tarafından kullanılması ile sınırlandırılabilir.

Bu madde kapsamında tanınan entegre devre topografyasının kullanımı, kapsam ve süre bakımından yetkili kılındığı amaçla sınırlı ve sadece iç piyasanın talebini karşılayacak nitelikte olmalıdır.

Söz konusu bu hak inhisarı değildir. Bu kullanım hakkının verilmesi halinde, entegre devre topografyası hakkı sahibine, gerçek değere esas kullanım bedeli ödenir. Kullanım bedeli Bakanlar Kurulunun verdiği yetkinin ekonomik değeri ve uygunluğu yerde rekabeti ortadan kaldıracı uygulamaları telafi etme ihtiyacı göz önüne alınarak, yönetmelikte düzenlenecek esaslar çerçevesine²⁶⁶ Enstitüce belirlenir. Kullanım bedelini kullanım hakkı sahibi öder.

Bakanlar Kurulu kararı ile üçüncü kişiye verilen kullanım hakkı devredilebilir. Ancak bu devrin yapılabilmesi için, işletmenin tümünün ya da sadece bu kullanımdan yararlanan kısmının devredilmesi gerekir. Tarafların birinin talebi halinde devir, Enstitü tarafından Sicile kayıt edilir. Sicile kaydedilmeyen devir üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

Kullanım hakkı sahibi, alt lisan veremez. Bu amaçla yapılan işlem geçersiz sayılır.

Birinci fıkranın (b) belirtilen hallerde, kullanım hakkının verilmesi durumunda dördüncü fıkra hükümleri uygulanmaz.

2.Zorunlu lisansın sona ermesi (md. 38)

Zorunlu lisansın verilme kararına neden olan halin ortadan kalktığı ve yeniden gerçekleşmesinin mümkün bulunmadığı durumlarda, entegre devre topografyası hak sahibinin talebi, Enstitünün uygun görüşü ve Enstitünün bağlı olduğu bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca zorunlu lisansın iptaline karar verebilir.

---

²⁶⁶ “Yönetmeliğe göre;

Zorunlu Lisans ve Kullanım Bedeli

Madde 26

Bir entegre devre topografyasını, hak sahibinin izni olmaksızın bir kamu kurumunun veya üçüncü bir kişinin kullanmasına, Kanununun 37’nci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde belirtilen koşullardan birinin mevcudiyeti halinde Bakanlar Kurulunca karar verilebilir.

Entegre devre hak sahibinden sözleşmeye dayalı lisans talebinde bulunan bir kamu kurumu veya üçüncü kişi, makul ticari koşullar dahilinde ve makul bir süre içinde talebinin kabul edilmemesi durumunda, sözleşmeye dayalı lisans talebinde bulunulduğunu tevsik eden bilgi ve belgeler ile birlikte kullanım hakkı için Enstitüye yaptığı başvuruda, Tebliğde belirtilen zorunlu lisan talep ücreti ile zorunlu lisan işlemleri için gerekli olan masrafi karşılamak üzere teminat ücretinin ödendiğini gösteren belgeleri de Enstitüye vermek zorundadır.

Bakanlar Kurulu kararı ile zorunlu lisans verilecek kullanım hakkı tanınması halinde, entegre devre topografyasını hak sahibine ödenecek gerçek değere esas kullanım bedeli Enstitüce belirlenir. Kullanım bedeli Bakanlar Kurulunun verdiği yetkinin ekonomik değeri ve uygulandığı yerde rekabeti ortadan kaldıracak uygulamaları telafi etme ihtiyacı göz önüne alınarak, tasarım ücreti, üretim maskesi ücreti ve toplu üretim parça bedeli gibi esaslar dikkate alınarak belirlenir.

Kullanım bedelinin belirlenmesinde Enstitüce ihtiyaç duyulması halinde, ilgili Kurum ve Kuruluşlar ile Üniversitelerin bölümlerinden görüş alınır.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

A. Cezalar²⁶⁷ ve Şikayet Hakkı

1. Hakka tecavüz halinde uygulanacak filler (md. 39)

Aşağıda yazılı filleri bilerek işleyenler bir yıldan iki yıla kadar hapis ve onmilyar liradan yirmi milyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılırlar:

- a) Entegre devre topografyası hakkı sahibi olarak belirtilmesi gereken kimlik bildirimini gerçeğe aykırı olarak yapanlara.
- b) Korunan bir entegre devre topografyasının, korunan bir entegre devre topografyasını içeren entegre devrenin ya da koruma altında olan bir entegre devre topografyasını içeren ürünün veya ambalajının üzerine konulmuş entegre devre topografyası korunması olduğunu belirten işareti yetkisi olmadan kaldıranlar.
- c) Kendini haksız olarak entegre devre topografyası başvurusu veya entegre devre topografyası hakkı sahibi olarak gösterenler.

Aşağıda yazılı fiilleri işleyenler hakkında, iki yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur:

- a) Hakkı olmadığını veya tasarruf yetkisi bulunmadığını bilmesi gerektiği halde, bu Kanunun devir, intikal, rehin ve haciz ile ilgili maddelerinde yazılı haklardan birini veya bu hakla ilgili lisansı başkasına devreden, veren, rehineden ya da bu haklar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunanlar.
- b) Korunan bir entegre devre topografyası hakkının sahibi olmayan veya koruma süresi biten veya entegre devre topografyası hakkı hükümsüz kalan veya entegre devre topografyası korumasından doğan hakkı sona erdiği halde; kendisinin veya başkasının imal ettiği veya satışa çıkardığı eşyaya veya ambalajlarına veya ticari evrakına veya ilanlarına, hukuken korunan bir entegre devre topografyası koruma hakkı ile ilgili olduğu kanısını uyandıracak şekiller koyanlar veya bu amaçla yazılı ve görsel basında ilan ve reklamlarda bu tarz yazı, işaret veya ifadeleri kullananlar.

11'inci maddenin (a) ve(b) bentlerinde sayılan fiilleri işleyenler hakkında, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezasına, ayrıca işyerlerinin bir yıldan iki yıla kadar kapatılmasına ve aynı süre ticaretten menedilmelerine hükmolunur.

---

²⁶⁷ "Alman Kanununun 10. maddesi ile cezaya ilişkin yaptırımlar düzenlenmiştir." Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988; s. 67

Bu maddede yazılı fiillerin tekrürü halinde, yukarıdaki cezalar yarı oranında artırılarak hükmolunur.

Yukarıda yazılı suçlar, hizmetlerini yaptıkları sırada bir işletmenin çalışanları tarafından doğrudan doğruya veya emir üzerine işlenmişse, çalışanlar ile birlikte suçun işlenmesine mani olmayan işletme sahibi, müdür veya temsilcisi ve hangi unvan ve sıfatla olursa olsun işletmeyi fiilen yöneten kişi de aynı şekilde cezalandırılır.

Bir tüzel kişinin işleri yürütürken bu maddede sayılan suçlardan biri işlenirse tüzel kişi, masraflar ve para cezasından müteselsilen sorumlu olur. Fiile iştirak edenler hakkında, olayın mahiyetine göre 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 64, 65, 66 ve 67'nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Bu maddede sayılan suçlardan dolayı kovuşturma yapılması şikayete bağlıdır.

2. Şikayet hakkına sahip olanlar (md. 40)

Entegre devre topografyası korunmasından doğan hakları tecavüze uğrayandan başka, 24 üncü maddede sayılanlar dışında kalan suçlarda Enstitü; entegre devre topografyası hakkı sahibi olarak belirtilmesi gereken kimlik bildiriminin gerçeğe aykırı olarak yapılması ile korunana bir entegre devre topografyası hakkının sahibi olmayan veya koruma süresi biten veya entegre devre topografyası hakkı hükümsüz kalan veya entegre devre topografyası korunmasından doğan hakkı sona eren bir kişinin; kendisinin veya başkasının imal ettiği veya satışa çıkardığı eşyaya veya ambalajlarına veya ticari evrakına veya ilanlarına, hukuken korunan bir entegre devre topografyası koruma hakkı ile ilgili olduğu kanısını uyandıracak şekilde işaretler koyması veya bu amaçla yazılı ve görsel basındaki ilan ve reklamlarda, bu tarz yazı, işaret veya ifadeleri kullanması durumlarında 8.3.1950 tarihli ve 5590 sayılı Kanun ile 17.7.1964 tarihli ve 507 sayılı Kanuna tabi kuruluşlar ve tüketici dernekleri de şikayet hakkına sahiptir. Şikayetin fiil ve failden haberdar olma tarihinden itibaren iki yıl içinde yapılması gerekir.

Bu kapsamda suçlarla ilgili işlemler acele işlerden sayılır.

Bu madde hükümlerinin uygulanmasında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 344'üncü maddesinin birinci fıkrasının (8) numaralı bendi²⁶⁸ uygulanmaz.

Bu Kanun hükümlerine göre başvuru ve tescilden doğan haklara tecavüz dolayısı ile üretilmesi cezayı gerektiren eşya ile bu eşyaları üretmeye yarayan araç, gereç, cihaz, makine gibi vasıtaların zapt edilmesi veya el konulması veya yok edilmesinde 765 sayılı Türk Ceza

---

²⁶⁸ "Hususi nizamlar ve kanunlarda yazılı edebi ve sınai mülkiyetlere ve güzel sanatlar mülkiyetine müteallik suçlar da Cumhuriyet Savcısının iştirakini tahrike hacet olmaksızın zarar gören kimse şahsi dava açmak suretiyle suçu doğrudan doğruya takip edebilir."

Kanununun 36'ncı maddesi hükmü²⁶⁹ ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununu²⁷⁰ ilgili hükümleri uygulanır.

---

²⁶⁹ 26.9.2004 tarihinde kabul edilen, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu md. 54

²⁷⁰ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu olarak değiştirilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak bugüne kadar Türk Hukuku açısından ciddiye alınmamış ve üzerinde bu denli geç durulmuş bir konu olan entegre devre topografyaları, günümüz toplumunda ilerlemesi son hızla devam eden teknolojik gelişmeler arasındadır. Günümüzün bir teknoloji çağı olduğu düşünülürse ve bu konunun da önemli ve sürekli gelişen bir alan olduğu dikkate alınırsa entegre devre topografyalarının koruma altına alınması ya da bunların denetlenmesi kaçınılmaz bir gereklilik olarak hukuk düzenleri içerisinde yer almaya ve gelişmeye devam etmektedir.

Entegre devre topografyaları, asıl olarak askeri bir üretim niyeti ile başlamış olsa da bugün bilgisayar gibi karmaşık eşyalardan, saat, televizyon gibi günlük kullanılan hayatı kolaylaştıran birçok elektronik eşyanın yapımını etkilemiş, geliştirilmesi yüksek maliyetli bir iştir; yani büyük zaman, yatırım ve uzman kadro gerektirir. Bunlar dikkate alındığında bu alanda yatırımın çok fazla olacağı ve buna karşı taklit imkanının kolaylığı ile bu konunun korunması gerekliliği düşüncesi sonucunda, ihtiyaçlara cevap vermek amacı ile düzenlemenin yapılması zorunluluğu kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca bu alan, rekabetin bu denli yoğun olduğu piyasa içerisinde dengeleri korumak adına da düzenleme altına alınmalıydı. Bu alanda ilk adımın 1984 yılında Amerika tarafından atıldığına tez içerisinde sıkça değindik. Bunun etkisi ile daha sonrasında diğer ülkelerin de O'nu izlediği ve bu ülkelerdeki düzenlemelerde de Amerika'daki korumanın etkilerinin görüldüğü değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Bu ulusal düzenlemelerin yanında uluslararası düzenlemeler de konu üzerinde etkili olmuştur ve Anlaşmalarda bu konu yer bulmuştur. Öncelikle Washington Anlaşması ki bu, Amerika ve Japonya'nın imzalamamasından kaynaklı geçerlilik kazanamamıştır. Fakat TRIPS metni ile tekrar canlandı ve bu alanda bugün en önemli uluslararası düzenleme, Washington Anlaşmasına gönderme yapan TRIPS metnidir. Bunun yanında Avrupa Birliğinin 1987 tarihli Yönergesi ile bu konu Avrupa Birliği içinde de uyumlaştırma amacı ile düzenlenmiş ve genel esaslar belirlenmiştir. Bunun ardında Avrupa'daki düzenlemeler hız kazanmıştır.

Bu düzenlemelerin ardından, Türkiye'ye gelindiğinde daha birinci yılını doldurmamış bir kanun metni ortadadır ve bu da Gümrük Birliği Kararının Ek 8'inde ki Madde 7 (2) sonucu, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştı. Bunun öncesinde koruma yine mevcuttu. Bu koruma Türk Ticaret Kanununun 56 vd. maddeleri ve kıyasen FSEK'nun ilim ve edebiyat

eserleri başlıklı 2. maddesinin 3. fıkrası ile sağlanmaktaydı. Fakat bu konuda özel bir düzenleme mevcut değildi.

Bu konuda özel düzenleme, 22/04/2004 tarihinde 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun ile fikri mülkiyet alanına özel bir konu başlığı olarak girmiştir. Bu konu başlığı temelde, fikri mülkiyetin diğer alanları ile uyum içinde ve amaç olarak aynı olmanın yanında yapı farklılığından kaynaklı bazı farklılıkları içinde barındırmaktadır. Bizde tezde temel benzerliklere değinmenin yanında, bazı noktaların söyleyip geçmek dışında, özellikle bu alanda ciddi tartışma konusu olacak tersine mühendislik üzerinde durduk. Aslında hukuki uygulama sonucu çizgileri daha da çok netleşecek bu konu ile ilgili Türk hukukunda bugüne kadar somut bir mahkeme kararı mevcut olmamakla beraber, üzerinde doktrinsel bir tartışma yapılmamıştır. Genel anlamda Türk hukukunda fazla üzerinde konuşulmamış bir alan olması itibariyle, genelden başlayarak özele doğru ve maddeler üzerinde değerlendirme yapmaya çalıştık.

Sonuç olarak entegre devre topografyalarının korunması, üzerinde fazla tartışmanın olmadığı, doktrinsel bir fikrin oluşmadığı çok yeni bir alan olmanın yanında, ilerleyen teknoloji düzeninde gerçek anlamda hukuki düzenlemeye ihtiyaç duymaktadır. Fakat bu konu gerçek anlamda üzerinde tartışılması ve konuşulması, buna ek olarak uygulamada varlık göstermesi ile daha fazla anlaşılabilir bir konudur; bu nedenle uygulamada ki gelişmeleri bekleyip görmek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- BAINBRIDGE, David; Intellectual Property; Fourth Edition; Pitman Publishing; 1999
- BEŞİROĞLU, Akın; Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar (Fikir Hukuku); 1. Cilt, Ankara Patent Bürosu Limited Şirketi Yayınları; Aralık 2002
- CHESSER, James; Semiconductor Chip Protection; Changing Roles for Copyright and Competition; Intellectual Property Law Review-1986; Clark Boardman Callaghan
- COOMBE, Rosemary J.; Florida Journal of International Law; Protecting Traditional Environmental Knowledge and New Social Movements in the Americas, Intellectual Property, Human Right, or Claims to an Alternative Form of Sustainable development?; Mart 2005
- CORNISH, William R.; Intellectual Property; 3. Edition; Sweet & Maxwell, London; 1999
- CORREA, Carlos M.; “Layout Designs of Integrated Circuits” in Carlos M. Correa and Abdulqawi A. Yusuf (Editors); Intellectual Property and International Trade- The TRIPS Agreement; Kluwer; The Hague 1998
- DEFOREST, Thomas E.; Inventor’s Guide to Successful Patent Applications; Tab Book Inc; 1988
- ELIAS, Stephen-STİM, Richard; Patent, Copyright & Trademark; Seventy Edition; Nolo (tarih yok)
- ERDEM, Bahadır; Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk; Beta Yayınları; İstanbul; 2000
- Gesetz über den Schutz der Topographien (Act on The Protection of Topographies), Carl Heymanns Verlag KG- Köln-Berlin-Bonn-München, 1988
- <http://www.ntvmsnbc.com/news/329712.asp>
- <http://www.pclabs.gen.tr/article.asp?doc=210>
- ILGAZ, Deniz; “Know-How ve Ticari Sırlar”; Avrupa Araştırmaları Dergisi; Cilt 8; Sayı 1-2; 2000
- KASCH, Steven P.; The Semiconductor Chip Protection Act; Past, Present and Future; Intellectual Property Law Review-1994; Clark Boardman Callaghan
- KEYDER, Virginia Brown; Fikri Mülkiyet Hakları ve Gümrük Birliği (Intellectual Property Rights and Customs Union); İntermedia; 1996
- Marka Koruma Grubu Raporu, Pricewaterhouse Coopers (tarih yok)

- MERGES, Robert P.-MENELL, Peter S.-LEMLEY, Mark A.; Intellectual Property in the New Technological Age; Second Edition; Apsen Publishers (tarih tok)
- ODMAN, N. Ayşe; Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü; Seçkin Yayınları; Ankara; 2002
- ORTAN, Ali Necip; Avrupa Patent Sistemi; Cilt I; Avrupa Patenti Anlaşması; Ankara; 1991 (Avrupa Patenti Anlaşması)
- ORTAN, Ali Necip; Avrupa Patent Sistemi; Cilt II; Lüksemburg Anlaşması/Patent Birliği Anlaşması/Strasburg Anlaşması; Ankara; 1992
- PEKDİNÇER, Tamer; Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku Mevzuatı; Der Yayınları; İstanbul; 2003
- ROBERTS, R. S.; Dictionary of Audio, Radio and Video; Butterworths; 1982
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı “Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”; Ankara; 2000
- SULUK, Cahit; Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması; Yargı Yayınevi; Ankara; 2001
- SULUK, Cahit-ORHAN, Ali-KEŞELİ, Ahmet T.; Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Genel Esaslar “Fikir ve Sanat Eserleri”; Cilt 2; Arıkan Yayınları; 2005
- SULUK, Cahit-ORTAN, Ali; Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Genel Esaslar “Fikir ve Sanat Eserleri”; Cilt 2; Arıkan Yayınları; 2005
- ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal; Patent Hakkının Korunması; Turhan Kitapevi; Ankara; 1998
- TEKİNALP, Gülören-TEKİNALP, Ünal (Katkıda Bulunanlar; ATAMER, Yeşim-ODER, Bertil Emre- OKUTAN, Gül); Avrupa Birliği; 2. bası; Beta Yayınları; İstanbul; 1997
- TEKİNALP, Ünal; “Yeni Markalar Hukukunda Tescil İlkesi ve Tescilsiz İşaretlerin Hukuki Durumu”, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ’a Armağan; İstanbul; 1997
- TEKİNALP, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku: 3. Bası; Beta Yayınları; Eylül 2004 (TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuk)
- TEKİNALP, Ünal; Gümrük Birliğinin Türk Hukuku Üzerinde Etkileri; Cilt LV; Sayılar 1-2: 1995-1996
- The TRIPS Agreement and Developing Countries; United Nations; New York and Geneva; 1996
- TRIPP, Karen B.; Semiconductor Chip Process Protection; Intellectual Property Law Review-1996; Clark Boardman Callaghan

- WILSON, W. Robert-ASHTON, K. Peter-EGAN, P. Thomas; Innovation, Competition, and Government Policy in the Semiconductor Industry, Lexington Books, 1990
- www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/kilavuz/entegre.pdf
- YILMAZ, İlhan; Avrupa Topluluğunda Fikri ve Sınai Haklar; Avrupa Araştırmaları Dergisi; Cilt 4; Sayı 1-2; 1995-1996
- YU, Peter K.; Michigan State Law Review; Intellectual Property Sustainable Development, and Endangered Species; Understanding the Dynamics of the Information Ecosystem Intellectual Property and the Information Ecosystem; Sonbahar 2005
- YÜKSEL, Ali Sait; Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku; Marmara Üniversitesi Yayınları; İstanbul; 1989
- ZOLLERS, Frances E.- MCMULLİN, Andrew-HURD, Sandra N.-SHEARS, Peter; Santa Clara Computer and High Technology Law Journal; No More Soft Landings For Software, Liability For Defects in An Industry That Has Come Of Of; Mayıs 2005